

A photograph of an ancient Greek theater, showing the stone seating area and the architectural details of the stage building. A person is sitting on the steps, providing a sense of scale. The text is overlaid on the image.

ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ

ΣΕ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΩΔΕΙΑ

ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Εικ. 1 Το ρωμαϊκό θέατρο της Ασπένδου στην Τουρκία, 2ος αι. μ.Χ.

Συντονισμός έργου: Μαρία Λαγογιάννη, Δρ Αρχαιολόγος
Σουζάνα Χούλια-Καπελώνη, Αρχαιολόγος

Σχεδιασμός περιεχομένου - γενική επιμέλεια: Έλενα Μπαζίνη, Αρχαιολόγος

Γραφιστική - καλλιτεχνική επιμέλεια: Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας

Κείμενα: Εβίτα Τσιώλη, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος

Ηλεκτρονική επεξεργασία: Ειρήνη Σταυριανού, Γραφίστας

Παιδαγωγική επιμέλεια: Χρύσα Αθιανού, Εκπαιδευτικός

Διορθώσεις κειμένων: Βιολέττα Ζεύκη, Αρχαιολόγος - Μεταφράστρια

Παραγωγή: Pressious Arvanitidis

ISBN: 978-960-386-225-3

©2015 Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων
Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Μουσείων

Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Θεμιστοκλέους 5, 106 77

E-mail: dm@culture.gr

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

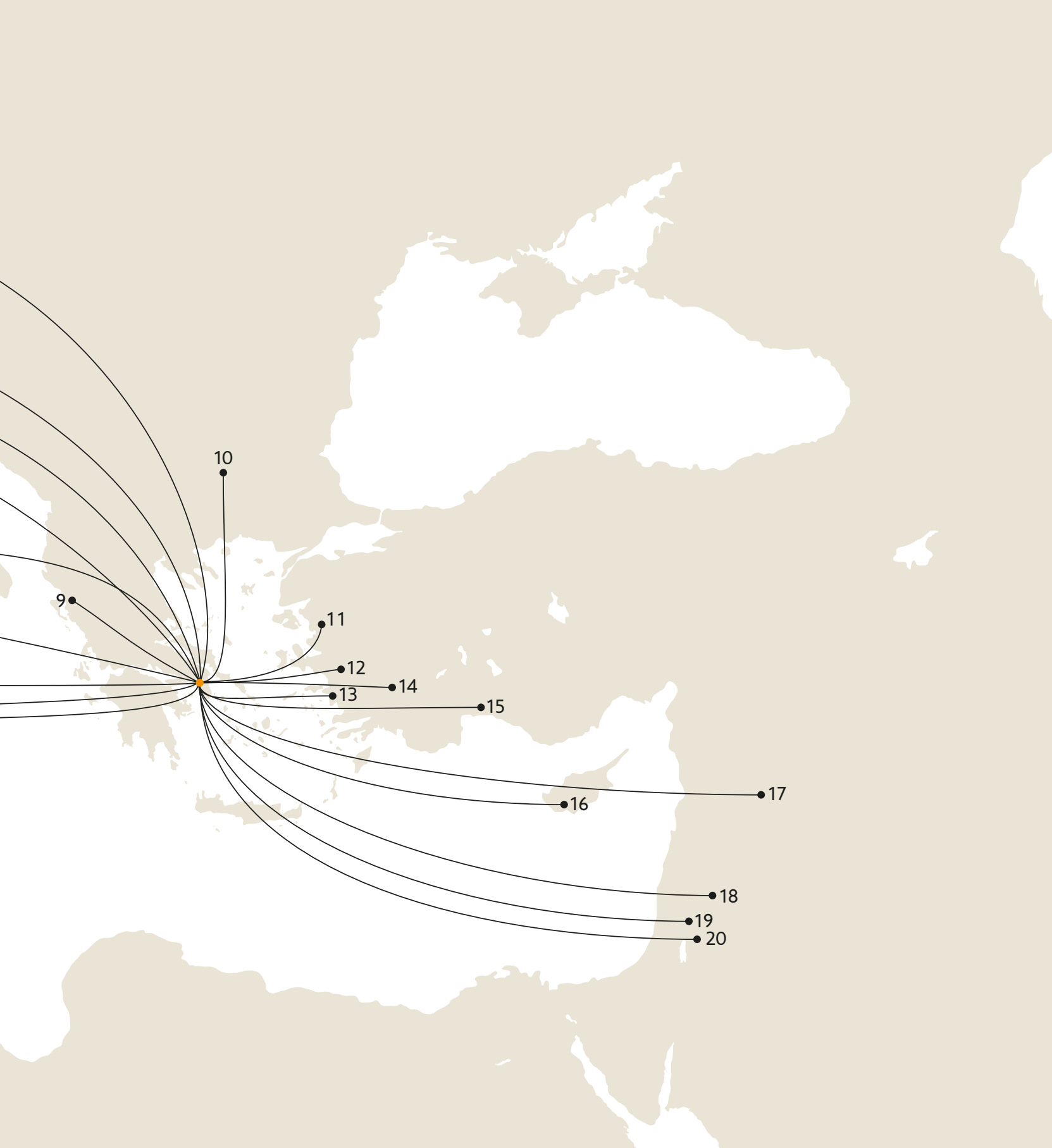
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οι σταθμοί του ταξιδιού στο χάρτη	4	Το αρχαίο θέατρο της Εφέσου, Τουρκία	60
Εισαγωγή.....	6	Το αρχαίο θέατρο της Μιλήτου, Τουρκία	66
Το αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, Ιταλία	14	Το αρχαίο θέατρο της Αφροδισιάδας, Τουρκία	70
Το αρχαίο θέατρο της Ταορμίνια, Ιταλία.....	18	Το ρωμαϊκό θέατρο της Ασπένδου, Τουρκία.....	74
Το θέατρο και ωδείο της Πομπηίας, Ιταλία.....	22	Το αρχαίο θέατρο του Κουρίου, Κύπρος.....	78
Το ρωμαϊκό θέατρο της Μέριδα, Ισπανία	28	Το ρωμαϊκό θέατρο της Παλμύρας, Συρία	82
Το ρωμαϊκό θέατρο της Οράγγης, Γαλλία	32	Το ρωμαϊκό θέατρο της Μπόσρα, Συρία	86
Το ρωμαϊκό θέατρο της Αρλ, Γαλλία.....	36	Τα ρωμαϊκά θέατρα της Γέραςας, Ιορδανία	92
Το ρωμαϊκό θέατρο και ωδείο της Λυών, Γαλλία	40	Το ρωμαϊκό θέατρο του Αμμάν, Ιορδανία.....	98
Το γαλλορωμαϊκό θέατρο της Ογκστ, Ελβετία	44	Το ρωμαϊκό θέατρο της Καρχηδόνας, Τυνησία.....	102
Το αρχαίο θέατρο του Βουθρωτού, Αλβανία.....	48	Προτάσεις διαχείρισης & αξιοποίησης του εντύπου	109
Το αρχαίο θέατρο της Φιλιππούπολης, Βουλγαρία.....	52	Βιβλιογραφία & πηγές από το διαδίκτυο	123
Το αρχαίο θέατρο της Περγάμου, Τουρκία	56	Προέλευση εικόνων	126

Σταθμοί του ταξιδιού

1	Συρακούσες, Ιταλία	8	Ογκστ, Ελβετία	15	Άσπενδος, Τουρκία
2	Ταορμίνια, Ιταλία	9	Βουθρωτό, Αλβανία	16	Κούριο, Κύπρος
3	Πομπηία, Ιταλία	10	Φιλιππούπολη, Βουλγαρία	17	Παλμύρα, Συρία
4	Μέριδα, Ισπανία	11	Πέργαμος, Τουρκία	18	Μπόσρα, Συρία
5	Οράγγη, Γαλλία	12	Έφεσος, Τουρκία	19	Γέρασα, Ιορδανία
6	Αρλ, Γαλλία	13	Μίλπτος, Τουρκία	20	Αμμάν, Ιορδανία
7	Λυών, Γαλλία	14	Αφροδισιάδα, Τουρκία	21	Καρχηδόνα, Τυνησία

Ταξίδι σε αρχαία θέατρα και ωδεία του κόσμου...

Αν ξεκινούσατε ένα ταξίδι μέχρι τα πέρατα του κόσμου, σε κάθε γωνιά της γης, σε ποιες χώρες φαντάζεστε ότι θα συναντούσατε αρχαία θέατρα και ωδεία; Υπάρχουν άραγε αρχαία θέατρα στην Ισπανία ή στην Ελβετία, στην Τυνησία ή στο Ιράν; Μπορεί να μας φαίνεται απίστευτο, η αλήθεια είναι όμως ότι στον αρχαίο κόσμο τα ελληνικά και ρωμαϊκά θέατρα εξαπλώθηκαν καλύπτοντας πολλές περιοχές: από το Αφγανιστάν στην Ανατολή ως την Πορτογαλία στη Δύση και από την Αγγλία στο βορρά ως την Αίγυπτο στο νότο. Με άλλα λόγια, τα συναντάμε σε όλες τις περιοχές όπου επεκτάθηκε ο ελληνικός και ο ρωμαϊκός πολιτισμός. Τα περισσότερα όμως χτίστηκαν στις χώρες που περιβάλλουν τη Μεσόγειο θάλασσα, αφού εκεί γνώρισαν μεγάλη ακμή οι πολιτισμοί αυτοί.

Σήμερα δεν σώζονται όλα τα αρχαία θέατρα και τα ωδεία στην ίδια κατάσταση. Κάποια έχουν αναστηλωθεί και θυμίζουν την αρχική εικόνα τους, φιλοξενώντας ακόμα και στις μέρες μας καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Υπάρχουν όμως κι άλλα που μόνο ένα μικρό μέρος τους διατηρείται ή που έχουν καταστραφεί τελείως από πολλές και διαφορετικές αιτίες.

Στις σελίδες που ακολουθούν δεν θα βρείτε φυσικά όλα τα αρχαία θέατρα και ωδεία που σώζονται μέχρι σήμερα. Επιλέχθηκαν ορισμένα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα με σκοπό να αποτυπωθεί, όσο γίνεται πιο ξεκάθαρα, η ακτίνα εξάπλωσής τους. Τα περισσότερα σώζονται σε καλή κατάσταση, για να μπορεί να καταλάβει κανείς τη μορφή και τη χρήση τους την εποχή που ήταν ακόμα γεμάτα ζωή. Επίσης επιλέχθηκαν ορισμένα θέατρα και ωδεία με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και μία ξεχωριστή ιστορία που συνδέει το καθένα με τον τόπο στον οποίο χτίστηκε.

Εικ. 2 Άποψη του ρωμαϊκού θεάτρου της Αρλ στη Γαλλία, 1ος αι. π.Χ.

Εικ. 3 Το αρχαίο θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα, 4ος αι. π.Χ.

...με αφετηρία την Αθήνα

Το θέατρο και το ωδείο είναι δύο τύποι κτηρίων που δημιουργήθηκαν στην Αθήνα τον 5ο αι. π.Χ. για να στεγάσουν τους θεατρικούς και μουσικούς αγώνες που γίνονταν στο πλαίσιο γιορτών, όπως τα Μεγάλα Διονύσια και τα Παναθήναια. Ιδιαίτερα το θέατρο γνώρισε πολύ γρήγορα μεγάλη εξάπλωση, σε όλο τον ελλαδικό χώρο αλλά και έξω από αυτόν. Ακόμα περισσότερα θέατρα χτίστηκαν αργότερα από τους Ρωμαίους σε όλη την έκταση της αυτοκρατορίας τους.

Όλα τα αρχαία θέατρα, ελληνικά και ρωμαϊκά, είχαν τρία βασικά μέρη: α) τη σκηνή, το κτήριο όπου προετοιμάζονταν οι υποκριτές β) την ορχήστρα, έναν κυκλικό ή ημικυκλικό χώρο, μπροστά από τη σκηνή, όπου πραγματοποιούνταν τα θεατρικά δράματα και γ) το κοίλο που προοριζόταν για τους θεατές.

Αντίστοιχη ήταν και η μορφή των ωδείων που φιλο-

ξενούσαν μουσικά θεάματα. Είχαν δηλαδή έναν κεντρικό χώρο για την παρουσίαση των θεαμάτων, γύρω από τον οποίο κάθονταν οι θεατές. Η βασική διαφορά των ωδείων από τα θέατρα είναι ότι συνήθως τα πρώτα ήταν στεγασμένα. Τα ωδεία γνώρισαν μεγάλη διάδοση κυρίως στα ρωμαϊκά χρόνια, ενώ πολύ συχνά χτίζονταν ακριβώς δίπλα από τα θέατρα.

Φυσικά, στο πέρασμα των χρόνων η μορφή και των δύο κτηρίων άλλαξε αρκετές φορές για να προσαρμοστεί στις ανάγκες κάθε εποχής. Οι αλλαγές αυτές είναι πιο έντονες στο θεατρικό οικοδόμημα που πήρε διαφορετικές μορφές σε κάθε εποχή, ενώ ανάλογα με την περιοχή εξάπλωσης διαμορφώθηκαν και ιδιαίτεροι τύποι θεάτρων. Περισσότερα για την εξέλιξη του θεατρικού οικοδομήματος μπορείτε να διαβάσετε στο έντυπο «Από το ξύλο στην πέτρα: η εξέλιξη του θεατρικού οικοδομήματος στην αρχαιότητα».

Εικ. 4 Αναπαράσταση
του ελληνιστικού θεάτρου.

Το θέατρο στα ελληνιστικά χρόνια (336-31 π.Χ.)

Στο τέλος του 4ου αι. π.Χ. το θέατρο γνώρισε μεγάλη ακμή. Μάλιστα, την περίοδο αυτή έγιναν κάποιες πολύ σημαντικές αλλαγές στο θεατρικό οικοδόμημα που επηρέασαν και την μετέπειτα εξέλιξή του. Συγκεκριμένα, η σκηνή από μονώροφη έγινε διώροφη και μπροστά της διαμορφώθηκε μία στοά με κίονες, το **προσκήνιο**. Η πιο καθοριστική εξέλιξη όμως ήταν ότι οι υποκριτές δεν εμφανίζονταν πια στην ορχήστρα, αλλά στην οροφή του προσκηνίου που ονομάστηκε **λογείο**. Η αλλαγή αυτή

οφείλεται στην ιδιαίτερη σημασία που απέκτησαν σταδιακά οι υποκριτές, με αποτέλεσμα να αναβαθμιστεί και η θέση τους στο θεατρικό οικοδόμημα. Έτσι, οι θεατές μπορούσαν πλέον να βλέπουν καλύτερα τους υποκριτές που στέκονταν στο υπερυψωμένο λογείο. Για πρώτη φορά, λοιπόν, στα ελληνιστικά χρόνια χρησιμοποιείται η σκηνή για την εμφάνιση των υποκριτών, όπως άλλωστε συμβαίνει και σήμερα (βλ. «Από το ξύλο στην πέτρα: η εξέλιξη του θεατρικού οικοδομήματος στην αρχαιότητα» σελ. 15-17).

Η διάδοση του ελληνικού θεάτρου

Από τον 4ο αι. π.Χ. και σε όλη τη διάρκεια της ελληνιστικής εποχής χτίστηκαν θέατρα σε κάθε περιοχή όπου είχε εξαπλωθεί το ελληνικό στοιχείο. Έτσι, στη Δύση απέκτησαν το δικό τους θέατρο πολλές ελληνικές αποικίες της νότιας Ιταλίας και της Σικελίας, δηλαδή της Μεγάλης Ελλάδας. Εξάλλου, οι Έλληνες άποικοι είχαν εκδηλώσει από νωρίς το ενδιαφέρον τους τόσο για τη δραματική ποίηση όσο και για την κωμωδία. Θέατρα όμως χτίστηκαν και στην Ανατολή, στα ελληνιστικά βασίλεια της Ασίας που είχαν ιδρυθεί μετά τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η διάδοση των θεάτρων επεκτάθηκε και σε άλλες περιοχές και έτσι σήμερα μπορεί κανείς να

συναντήσει ελληνικά θέατρα σε πολλές χώρες, όπως στην Αίγυπτο, στην Αλβανία, στην Κύπρο και στο Λίβανο.

Τα θέατρα που χτίστηκαν εκτός ελλαδικού χώρου ακολουθούσαν σε μεγάλο βαθμό το πρότυπο της Ελλάδας και χτίζονταν συνήθως στις πλαγιές λόφων. Είχαν όμως στην αρχιτεκτονική τους και κάποια νέα στοιχεία. Μάλιστα, τα στοιχεία αυτά επηρέασαν τη μορφή του ρωμαϊκού θεάτρου που διαμορφώθηκε στη συνέχεια. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι η σκηνή των θεάτρων της Μικράς Ασίας σταδιακά έγινε πολυώροφη, καθιερώνοντας μια τάση που υιοθετήθηκε αργότερα από τους Ρωμαίους.

Εικ. 5 Το αρχαίο θέατρο στο Ασκληνείο της Επιδαύρου, τέλη 4ου αι. π.Χ.

Το θέατρο στα ρωμαϊκά χρόνια (30 π.Χ. - 324 μ.Χ.)

Το θεατρικό οικοδόμημα ήταν ιδιαίτερα αγαπητό και στους Ρωμαίους. Εκείνοι διατήρησαν τα βασικά μέρη του ελληνικού θεάτρου, τη σκηνή, την ορχήστρα και το κοίλο, αλλά τα διαμόρφωσαν διαφορετικά. Στα ρωμαϊκά θέατρα, λοιπόν, η σκηνή ενώθηκε με το κοίλο σχηματίζοντας ένα περιμετρικά κλειστό οικοδόμημα, αρκετά διαφορετικό από το ελληνικό θέατρο, όπου υπήρχαν ανοίγματα ανάμεσα στην σκηνή και το κοίλο. Μία ακόμη διαφορά είναι η θέση και ο τρόπος κατασκευής των ρωμαϊκών θεάτρων. Ενώ τα ελληνικά θέατρα χτίζονταν συνήθως στις πλαγιές λόφων, τα ρωμαϊκά κατασκευάζονταν κυρίως σε επίπεδα εδάφη. Για τη στήριξη του κοίλου, οι Ρωμαίοι έχτιζαν μια βάση από τοίχους που ενώνονταν μεταξύ τους με καμάρες και τόξα. Έτσι, δημιουργήθηκαν ανοίγματα στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου αλλά και σκεπαστοί διάδρομοι και σκάλες στο εσωτερικό του που διευκόλυναν την

Εικ. 6 Αναπαράσταση
του ρωμαϊκού θεάτρου.

κυκλοφορία των θεατών. Εξωτερικά, λοιπόν, τα ρωμαϊκά θέατρα έμοιαζαν με ψηλά, εντυπωσιακά κτίσματα με πολλούς ορόφους. Αλλά και η εσωτερική τους όψη ήταν πολύ επιβλητική γιατί η πολυώροφη σκηνή τους είχε πλούσια διακόσμηση. Το λογείο διατηρήθηκε, ήταν όμως χαμηλότερο από το ελληνικό.

Στα ρωμαϊκά χρόνια δεν άλλαξε μόνο η μορφή του θεάτρου, αλλά και η χρήση του. Το ρωμαϊκό θέατρο δεν χρησιμοποιήθηκε τόσο για θεατρικές παραστάσεις, όσο για άλλα θεάματα, όπως παραστάσεις μίμων και χορούς παντομίμας. Άλλωστε, στη διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων, πολλά θέατρα μετατράπηκαν σε αρένες για να φιλοξενούν μονομαχίες και θηριομαχίες που ήταν τα πιο διαδεδομένα είδη μαζικής διασκέδασης την εποχή εκείνη. (βλ. «Από το ξύλο στην πέτρα: η εξέλιξη του θεατρικού οικοδομήματος στην αρχαιότητα» σελ. 19-21).

Η διάδοση του ρωμαϊκού θεάτρου

Οι Ρωμαίοι διατήρησαν πολλά από τα ελληνικά θέατρα κάνοντας όμως μετατροπές στο αρχικό τους σχέδιο. Συγχρόνως όμως έχτισαν και πολλά καινούρια θέατρα σε όλες τις περιοχές της αυτοκρατορίας τους, από την Ανατολή μέχρι τη Δύση, συντελώντας έτσι καθοριστικά την εξάπλωση του θεατρικού οικοδομήματος. Μάλιστα, η οικοδόμηση του θεάτρου στις ρωμαϊκές πόλεις ήταν η βασικότερη προτεραιότητα μετά τη δημιουργία της αγοράς. Έτσι, ακόμα και μικρές πόλεις στις ρωμαϊκές επαρχίες της

Ασίας ή της Αφρικής που ήταν πριν φτωχές ή ακατοίκητες, απέκτησαν εντυπωσιακά μαρμαρίνα θέατρα. Σήμερα, λοιπόν, ρωμαϊκά θέατρα σώζονται στις παρακάτω χώρες: Αγγλία, Αίγυπτο, Αλβανία, Αλγερία, Αυστρία, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Ελλάδα, Ιορδανία, Ισπανία, Ισραήλ, Ιταλία, Κροατία, Κύπρο, Λίβανο, Λιβύη, Λουξεμβούργο, Μαρόκο, Ουγγαρία, Παλαιστίνη, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Πορτογαλία, Συρία, Τουρκία και Τυνησία.

Εικ. 7 Το ρωμαϊκό θέατρο της Ασπένδου στην Τουρκία, 2ος αι. μ.Χ.

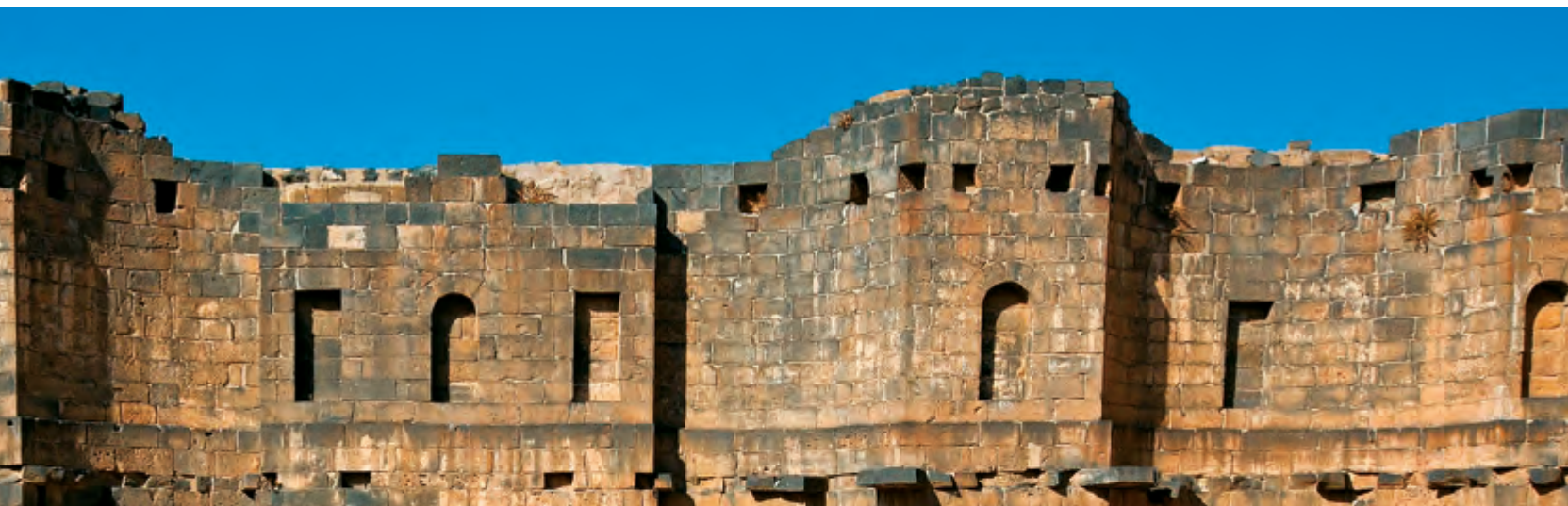
Θέατρα παρόμοια κι όμως διαφορετικά!

Η κατασκευή των ρωμαϊκών θεάτρων ακολούθησε τρεις διαφορετικούς δρόμους ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή. Έτσι, στη Δύση, κυρίως στις επαρχίες που δεν είχαν καμία παράδοση σε θεατρικά οικοδομήματα, όπως σε αυτές της Γαλλίας και της Ισπανίας, τα θέατρα που δημιουργήθηκαν ήταν καθαρά ρωμαϊκού τύπου. Η σκηνή τους ήταν, δηλαδή, ενωμένη με το κοίλο και έτσι τα θέατρα αυτά είχαν περιμετρικά κλειστό σχήμα. Αντίθετα, στις επαρχίες της Ανατολής που είχαν παράδοση στα θεατρικά κτίσματα, όπως η Μικρά Ασία, οι Ρωμαίοι διατήρησαν πολλά στοιχεία του ελληνιστικού θεάτρου. Εκεί, λοιπόν, διαμορφώθηκαν θέατρα που διέφεραν από τα τυπικά ρωμαϊκά γιατί η σκηνή τους δεν ενώθηκε με το κοίλο. Έτσι, τα θέατρα αυτά διατήρησαν την ανοιχτή μορφή των ελληνιστικών θεάτρων. Οι ερευνητές ονόμασαν αυτόν τον τύπο «ρωμαϊκό μικρασιατικό» επειδή συνδυάζει ελληνικά και ρωμαϊκά στοιχεία. Ένας τρίτος, διαφορετικός τύπος θεάτρου διαμορφώθηκε στις επαρχίες της Ανατολικής Μεσογείου, όπως στην Αραβία, την Συρία, την Παλαιστίνη αλλά και στις περιοχές που βρίσκονταν στα νότια παράλια της Μικράς Ασίας, όπως η Παμφυλία και η Κιλικία. Εκεί συναντάμε θέατρα που συνδυάζουν στοιχεία τόσο των ρωμαϊκών όσο και των μικρασιατικών θεάτρων, έχουν όμως και ορισμένα δικά τους χαρακτηριστικά που τα κάνουν να ξεχωρίζουν.

Ωδεία παντού...

Εκτός όμως από το θέατρο, οι Ρωμαίοι εξέλιξαν και διέδωσαν το ωδείο, ένα κτήριο που συνήθως συνυπήρχε με το θέατρο στο κέντρο των ρωμαϊκών πόλεων. Τα ρωμαϊκά ωδεία δεν ήταν μόνο χώροι συναυλιών και μουσικών παραστάσεων. Λειτουργούσαν επίσης ως αίθουσες για ποικίλες εκδηλώσεις και θεάματα, όπως για διαλέξεις και απαγγελίες ποιημάτων, παραστάσεις μίμων και χορούς παντομίμας αλλά ακόμα και ως χώροι συναθροίσεων των βουλευτών. Ωδεία σώζονται σε πολλές σημερινές χώρες, ενώ ο συνολικός αριθμός τους ξεπερνά τον αριθμό των θεάτρων! Τα συναντάμε συνήθως στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, γιατί τα θεάματα που φιλοξενούσαν προορίζονταν κυρίως για την υψηλή κοινωνία και γενικότερα για ένα επιλεγμένο κοινό.

Και το ταξίδι ξεκινά...

Με αποσκευή τις πληροφορίες αυτές, ας ξεκινήσουμε ένα φανταστικό ταξίδι σε κάποια από τα αρχαία θέατρα και ωδεία του κόσμου. Αφετηρία μας είναι η Ιταλία, όπου στα ελληνιστικά χρόνια χτίστηκαν τα πρώτα θέατρα εκτός ελλαδικού χώρου. Από εκεί, θα διασχίσουμε την Ευρώπη από τα δυτικά προς τα ανατολικά, θα συνεχίσουμε στη Μικρά Ασία και την Κύπρο για να περάσουμε μετά στην Εγγύς Ανατολή και να τερματίσουμε στην Αφρική.

Καλή περιήγηση!

Εικ. 8 Άποψη του ρωμαϊκού θεάτρου της Μπόσρα στη Συρία, 2ος αι. μ.Χ.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Εικ. 9 Άποψη του αρχαίου θεάτρου των Συρακουσών.

Μία σπουδαία πόλη

Η πόλη των Συρακουσών (Siracusa) βρίσκεται στην ανατολική ακτή της Σικελίας και ήταν η σημαντικότερη από τις ελληνικές αποικίες της Μεγάλης Ελλάδας. Ιδρύθηκε τον 8ο αι. π.Χ. ως αποικία της Κορίνθου και εξελίχθηκε σε μία πλούσια και ισχυρή πόλη. Όταν μάλιστα της επιτέθηκαν οι Αθηναίοι, κατά τη διάρκεια της σικελικής εκστρατείας (415-413 π.Χ.), οι Συρακούσιοι τους απέκρουσαν. Χάρη στη γεωγραφική του θέση, το λιμάνι των Συρακουσών ήταν ένα από τα πιο δραστήρια της Μεσογείου, γεγονός που ευνόησε και την πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης. Οι Συρακούσες διατήρησαν τη δύναμή τους και στα ρωμαϊκά χρόνια. Μάλιστα, ο Ρωμαίος πολιτικός Κικέρωνας έλεγε ότι ήταν η σπουδαιότερη και ομορφότερη ελληνική πόλη.

Τραγικοί ποιητές διάσημοι στις Συρακούσες

Από τους αρχαίους συγγραφείς γνωρίζουμε ότι στις Συρακούσες ανέβηκαν θεατρικά έργα του Αισχύλου και του Ευριπίδη. Μάλιστα, ο Αισχύλος επισκέφθηκε αρκετές φορές τις Συρακούσες, ύστερα από πρόσκληση του τυράννου Ιέρωνα Α΄, για να παρουσιάσει έργα του, όπως τους «Πέρσες» το 472 π.Χ. Εκεί συνέθεσε και την τραγωδία του «Αιτναίες», προς τιμήν της γειτονικής πόλης Αίτνας που είχε ιδρύσει ο τύραννος. Οι Συρακούσιοι εκτιμούσαν πολύ και τα έργα του Ευριπίδη. Σύμφωνα, άλλωστε, με μία πληροφορία που μας μεταφέρουν οι αρχαίες πηγές, πολλοί από τους Αθηναίους που νικήθηκαν το 413 π.Χ. από τους Συρακούσιους κατάφεραν να σωθούν επειδή γνώριζαν τα έργα του Ευριπίδη.

Όμως τα έργα των δύο ποιητών δεν παρουσιάστηκαν στο μεγάλο θέατρο που βλέπουμε σήμερα, αλλά πιθανόν σε ένα αρχαιότερο θεατρικό κτίσμα, μικρότερο σε διαστάσεις, που έχει βρεθεί σε κοντινή απόσταση από το μεγάλο θέατρο. Το πρώτο αυτό θέατρο πρέπει να είχε σχήμα ορθογωνίου ή τραπεζίου και υποθέτουμε ότι χτίστηκε τον 5ο αι. π.Χ. λόγω της ομοιότητάς του με θέατρα της Ελλάδας που χρονολογούνται στην ίδια περίοδο.

Το θέατρο με θέα το λιμάνι

Το μεγάλο θέατρο των Συρακουσών χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια, μεταξύ 238-215 π.Χ., την εποχή που τύραννος της πόλης ήταν ο Ιέρωνας Β΄. Αρχικά είχε την τυπική μορφή των ελληνικών θεάτρων, αλλά ανακατασκευάστηκε αργότερα από τους Ρωμαίους. Χτισμένο στην πλαγιά ενός λόφου, πρόσφερε στους θεατές πανοραμική θέα προς την πόλη και το λιμάνι των Συρακουσών (εικ. 11).

Είναι το μεγαλύτερο θέατρο της Σικελίας και υπολογίζεται ότι χωρούσε 14.000-17.000 θεατές. Το κοίλο όμως δεν διατηρείται σήμερα σε ολόκληρο το ύψος του. Στη ρωμαϊκή εποχή, μάλιστα, ήταν ενωμένο με την σκηνή κι έτσι το θέατρο είχε περιμετρικά κλειστό σχήμα.

Η ορχήστρα ήταν αρχικά πεταλόσχημη, όπως συνηθιζόταν στα ελληνικά θέατρα. Στα ρωμαϊκά χρόνια όμως

Εικ. 10 Αεροφωτογραφία του θεάτρου.

έγινε ημικυκλική και καλύφθηκε με μαρμάρινες πλάκες. Ένα άνοιγμα περίπου στο κέντρο της ορχήστρας είναι η **χαρώνειος κλίμακα** (εικ. 10, 11). Από εκεί εμφανίζονταν οι υποκριτές που υποδύονταν το Χάρο και τα πρόσωπα που είχαν σχέση με τον κάτω κόσμο. Το άνοιγμα αυτό επικοινωνούσε με τη σκηνή με έναν υπόγειο διάδρομο.

Από τη σκηνή του θεάτρου σήμερα σώζονται μόνο τα θεμέλια. Σύμφωνα με τους μελετητές, η σκηνή των ρωμαϊκών χρόνων ήταν μαρμαρίνη και η πρόσοψή της πιθανόν να ήταν διακοσμημένη με αγάλματα. Μάλιστα, όποτε ήταν απαραίτητο, καλυπτόταν με μία υφασμάτινη αυλαία. Ο χειρισμός της αυλαίας γινόταν από έναν μηχανισμό που φυλασσόταν σε μία τάφρο, ένα βαθύ άνοιγμα, δηλαδή, μεταξύ ορχήστρας και σκηνής (εικ. 12).

Εικ. 11 Η θέα από το θέατρο.

Εικ. 12 Άποψη του θεάτρου. Διακρίνεται η τάφος της αυλαίας.

Παραστάσεις και σήμερα

Η σκηνή γκρεμίστηκε ολοκληρωτικά το 1526 και το οικοδομικό της υλικό χρησιμοποιήθηκε σε νεότερα κτήρια. Την ίδια περίπου εποχή αφαιρέθηκαν τα εδώλια, δηλαδή τα καθίσματα, από το πάνω μέρος του κοίλου, για να χτιστούν τα τείχη της πόλης. Το θέατρο άρχισε να χρησιμοποιείται ξανά από το 1914 και φιλοξενεί μέχρι σήμερα παραστάσεις αρχαίου δράματος. Οι παραστάσεις αυτές διοργανώνονται από το Εθνικό Ινστιτούτο Αρχαίου Δράματος (INDA), ένα διεθνή οργανισμό για την προώθηση του αρχαίου θεάτρου. Επιπλέον, το θέατρο προστατεύεται από την UNESCO, ως μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΤΑΟΡΜΙΝΑ

Εικ. 13 Άποψη της πόλης της Ταορμίνια με
το αρχαίο θέατρο στην κορυφή του λόφου.

Η πόλη πάνω στο λόφο

Η Ταορμίνια (Taormina) είναι μια μικρή πόλη στην βορειοανατολική ακτή της Σικελίας. Η ιστορία της ξεκινά τον 8ο αι. π.Χ., την εποχή που πολλές ελληνικές πόλεις ίδρυσαν αποικίες στη νότια Ιταλία και στη Σικελία. Στην περιοχή αυτή άποικοι από την Χαλκίδα ίδρυσαν την πόλη με το όνομα «Νάξος» που καταστράφηκε το 403 π.Χ. από τον τύραννο των Συρακουσών Διονύσιο Α΄. Λίγο μετά η πόλη ξαναχτίστηκε όχι δίπλα στη θάλασσα αυτή τη φορά, αλλά πάνω στο λόφο Taurus και γι' αυτό ονομάστηκε αρχικά Ταυρομένιο και αργότερα Ταορμίνια.

Στα ελληνιστικά χρόνια, αν και βρισκόταν κάτω από την κυριαρχία των Συρακουσών, ήταν μία πλούσια και ζωντανή πόλη. Μάλιστα λόγω της γεωγραφικής της θέσης, τη διεκδίκησαν και οι Καρχηδόνιοι. Μεγάλη ακμή όμως γνώρισε η Ταορμίνια κυρίως στα ρωμαϊκά χρόνια, όταν ανακηρύχτηκε πόλη-σύμμαχος της Ρώμης.

Εικ. 14 Η θέα στο ηφαίστειο της Αίτνας από το κοίλο του θεάτρου.

Με θέα το ηφαίστειο

Πρόκειται για το δεύτερο μεγαλύτερο θέατρο της Σικελίας, μετά από εκείνο των Συρακουσών. Στο θέατρο της Ταορμίνια φαίνονται καθαρά τα κριτήρια που καθόριζαν την επιλογή της θέσης για την οικοδόμηση ενός θεάτρου στα αρχαία χρόνια. Αυτά συνοψίζονται στην κατάλληλη κλίση του εδάφους, στη φυσική ομορφιά και στην πανοραμική θέα προς την πόλη.

Από το θέατρο της Ταορμίνια, οι θεατές δεν έβλεπαν μόνο την πόλη και τη θάλασσα αλλά ολόκληρη την ακτογραμμή, ακόμα και το ηφαίστειο της Αίτνας (εικ. 14). Μάλιστα, ακόμα και όσοι κάθονταν στις ψηλότερες θέσεις θα πρέπει να άκουγαν πολύ καθαρά, αφού το θέατρο φημίζεται για την ποιότητα της ακουστικής του.

Χτίστηκε στο β' μισό του 3ου αι. π.Χ., την εποχή του

τυράννου των Συρακουσών Ιέρωνα Β'. Η μορφή του όμως άλλαξε αρκετές φορές στη διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων. Το κοίλο απέκτησε ημικυκλικό σχήμα και ενώθηκε με τη σκηνή. Έτσι, το θέατρο απέκτησε την περιμετρικά κλειστή μορφή των ρωμαϊκών θεάτρων και η χωρητικότητά του αυξήθηκε σε 10.000 θεατές. Το κοίλο χωριζόταν σε τρία μέρη από δύο οριζόντιους διαδρόμους, τα **διαζώματα**. Η πρόσβαση στο κάτω μέρος του κοίλου γινόταν από δύο εξωτερικά ανοίγματα στον τοίχο της σκηνής που οδηγούσαν στις **παρόδους**, τους δύο στεγασμένους διάδρομους στα άκρα του κοίλου (εικ. 14, 15). Όσοι θεατές κάθονταν στις ψηλότερες θέσεις έμπαιναν στο θέατρο από την πίσω πλευρά του κοίλου, όπου υπήρχε ένας εξωτερικός περιμετρικός διάδρομος, ο οποίος ήταν στεγασμένος (εικ. 15).

Εικ. 15 Άποψη του αρχαίου θεάτρου. Διακρίνεται η χαρώνιος κλίμακα.

Η σκηνή και η ορχήστρα

Από τη σκηνή σήμερα σώζεται μόνο ο πρώτος όροφος. Στην αρχαιότητα όμως ήταν διώροφη, ίσως και τριώροφη. Η πρόσοψη ήταν διακοσμημένη με κορινθιακούς κίονες από γρανίτη και είχε τρεις θύρες, από τις οποίες η μεσαία έχει καταστραφεί. Τα δύο δωμάτια δεξιά και αριστερά από τη σκηνή ήταν τα **παρασκήνια**, όπου προετοιμάζονταν οι υποκριτές και φυλάσσονταν τα αντικείμενα των παραστάσεων. Ανάμεσά τους βρισκόταν το λογείο, ελαφρώς υπερυψωμένο σε σχέση με την ορχήστρα. Εκεί εμφανίζονταν οι υποκριτές. Κάτω από το σημείο αυτό αποκαλύφθηκε ένας υπόγειος διάδρομος που οδηγούσε από τη σκηνή στην ορχήστρα. Αυτή είναι η χαρώνιος κλίμακα, δηλαδή ένα άνοιγμα στην ορχήστρα, το οποίο χρησιμοποιούσαν όσοι υποδύονταν το

Χάρο ή πρόσωπα που έρχονταν ή πήγαιναν στον κάτω κόσμο (εικ.15). Φαίνεται πως το θέατρο φιλοξενούσε παραστάσεις μέχρι τον 2ο ή τον 3ο αι. μ.Χ. Στη συνέχεια μετατράπηκε σε αρένα για μονομαχίες και θηριομαχίες, θεάματα που χρειάζονταν περισσότερο χώρο. Έτσι οι πρώτες σειρές του κοίλου αφαιρέθηκαν και στη θέση τους δημιουργήθηκε ένας περιμετρικός διάδρομος.

Την ίδια εποχή προστέθηκε και ένας δεύτερος υπόγειος διάδρομος, κάθετος στη χαρώνιο κλίμακα, που χρησίμευε για τη μεταφορά των άγριων ζώων στην αρένα (εικ. 15). Σήμερα το θέατρο της Ταορμίνια διατηρείται σε καλή κατάσταση. Το κοίλο και τμήματα της σκηνής έχουν αποκατασταθεί και το θέατρο φιλοξενεί παραστάσεις, συναυλίες και φεστιβάλ κινηματογράφου.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Εικ. 16 Αεροφωτογραφία της ρωμαϊκής πόλης της Πομπηίας. Στο κέντρο το θέατρο και το ωδείο.

Η πόλη κάτω από τη λάβα

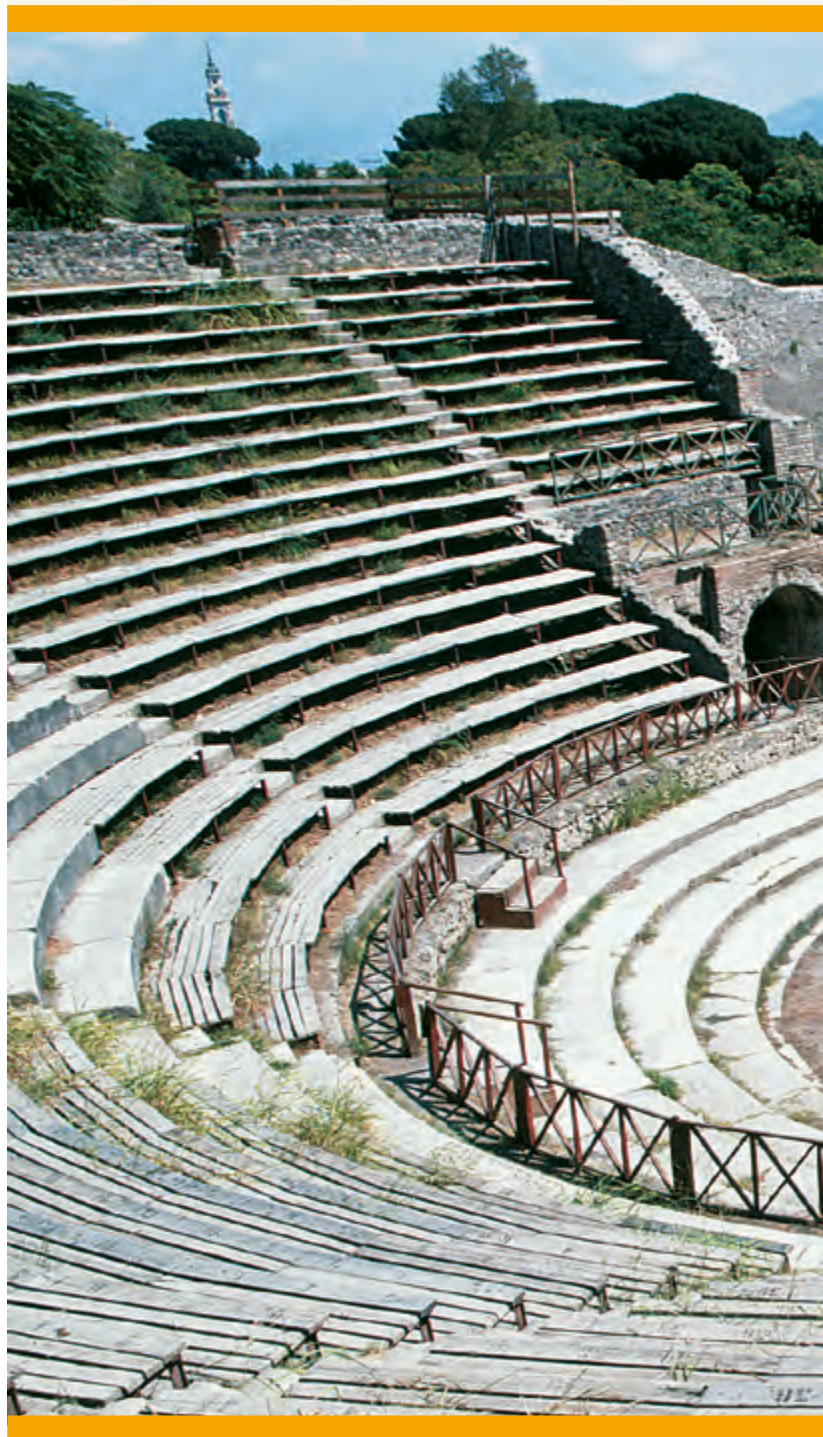
Η Πομπηία (Ρομπρεί), η ιστορική πόλη της νότιας Ιταλίας, βρίσκεται στην επαρχία της Καμπανίας, κοντά στη Νάπολη. Χτίστηκε τον 6ο αι. π.Χ. στους πρόποδες του Βεζούβιου και γνώρισε μεγάλη εμπορική ανάπτυξη ως κέντρο παραγωγής κρασιού. Στα ρωμαϊκά χρόνια η Πομπηία ήταν ένα φημισμένο θέρετρο χάρη στην τοποθεσία και το κλίμα της. Οι πλούσιοι Ρωμαίοι έχτιζαν εδώ τις εξοχικές τους επαύλεις και τις διακοσμούσαν με τοιχογραφίες και έργα τέχνης. Η πόλη καταστράφηκε το 79 μ.Χ. από την έκρηξη του ηφαιστείου του Βεζούβιου που την έθαψε κάτω από τόνους λάβας. Εκείνη την εποχή η Πομπηία είχε περίπου 20.000 κατοίκους! Οι ανασκαφές του 18ου και 19ου αιώνα αποκάλυψαν την πλούσια ρωμαϊκή πόλη που διατηρήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό χάρη στο ηφαιστειακό υλικό. Έτσι, ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να δει την αγορά, τους ναούς, τα λουτρά, τα σπίτια και τα καταστήματα, καθώς και το θέατρο και το ωδείο της αρχαίας πόλης.

Το θέατρο της Πομπηίας

Το θέατρο της Πομπηίας χτίστηκε αρχικά τον 2ο αι. π.Χ. και είχε την μορφή ελληνικού θεάτρου. Το κοίλο, δηλαδή, δεν ήταν ενωμένο με τη σκηνή και η ορχήστρα είχε σχήμα πετάλου. Όμως τον 1ο αι. π.Χ., στα χρόνια του αυτοκράτορα Αυγούστου, το κοίλο επεκτάθηκε και ενώθηκε με το κτήριο της σκηνής μέσω των στεγασμένων παρόδων. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα κλειστό περιμετρικά θεατρικό οικοδόμημα, σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα. Η σκηνή του θεάτρου είχε δύο ορόφους και ήταν χτισμένη με τούβλα. Στον πρώτο όροφο, τμήματα του οποίου διατηρούνται μέχρι τις μέρες μας, υπήρχαν τρεις θύρες. Από εκεί εμφανίζονταν οι πρωταγωνιστές των θεαμάτων (εικ. 17). Το κοίλο του θεάτρου ήταν φτιαγμένο από μάρμαρο και μπορούσε να φιλοξενήσει περίπου 3.500 θεατές. Στο πάνω μέρος του έχουν βρεθεί εσοχές για τα στηρίγματα της τέντας που απλωνόταν πάνω από τους θεατές, ώστε να τους προστατεύει από τον ήλιο και τη βροχή. Η ορχήστρα είχε σχήμα πετάλου και γύρω της υπήρχαν τέσσερα χαμηλά σκαλοπάτια, όπου τοποθετούσαν τους θρόνους των επισήμων.

Ένας ξενώνας πίσω από το θέατρο

Πίσω από τη σκηνή υπήρχε μια πολύ μεγάλη αυλή με στοές στις τέσσερις πλευρές της (εικ. 16, 17). Στο χώρο αυτό συγκεντρώνονταν οι θεατές στο διάλειμμα ή στο τέλος των παραστάσεων. Η χρήση της άλλαξε μετά από έναν σεισμό που έγινε το 62 μ.Χ. Τότε γύρω από την αυλή χτίστηκαν διώροφα δωμάτια και ο χώρος διαμορφώθηκε σε ξενώνα για τους μονομάχους. Ήταν η εποχή που το θέατρο της Πομπηίας το χρησιμοποιούσαν κυρίως ως αρένα για μονομαχίες και θηριομαχίες. Κάτω από την ορχήστρα έχουν βρεθεί ίχνη υδραυλικών εγκαταστάσεων που ενώνονταν με μία δεξαμενή. Το πιο πιθανό είναι ότι οι εγκαταστάσεις αυτές χρησίμευαν για να γεμίζει η ορχήστρα με νερό, ώστε να απολαμβάνουν οι Ρωμαίοι ένα από τα πιο αγαπητά τους θεάματα, τις ναυμαχίες.

Εικ. 17. Άποψη του θεάτρου της Πομπηίας.

Εικ. 18 Άποψη του ρωμαϊκού ωδείου της Πομπηίας.

Το ωδείο της Πομπηίας

Δίπλα ακριβώς στο θέατρο της πόλης χτίστηκε το 75 π.Χ. το ωδείο. Όπως τα περισσότερα ωδεία, ήταν στεγασμένο και, σύμφωνα με τους ερευνητές, χωρούσε από 1.500 έως 1.850 θεατές. Το σχήμα του θυμίζει ορθογώνιο, γιατί περιβαλλόταν από τέσσερις ισχυρούς τοίχους που στήριζαν τη στέγη. Οι τοίχοι αυτοί έχουν διατηρηθεί μέχρι τις μέρες μας, σε αντίθεση με τη στέγη που δεν έχει σωθεί. Οι τέσσερις πρώτες σειρές του κοίλου προορίζονταν για τα επίσημα πρόσωπα. Από εκεί και πάνω το κοίλο ήταν χωρισμένο σε κάθετα τμήματα, τις κερκίδες, που είχαν ανάμεσά τους σκάλες. Για να προσαρμοστεί το κοίλο στο ορθογώνιο σχήμα του ωδείου, οι δύο ακριανές κερκίδες ήταν μικρότερες από τις υπόλοιπες (εικ. 18). Επίσης οι τοίχοι που στήριζαν τα δύο άκρα του κοίλου ήταν διακοσμημένοι στο κάτω μέρος τους με αγάλματα (εικ. 19).

Στον τοίχο της σκηνής που σώζεται μέχρι σήμερα, υπήρχαν τρεις θύρες που ένωναν το εσωτερικό της σκη-

νής με την ξύλινη εξέδρα που υπήρχε μπροστά της, το λογείο. Εκεί εμφανίζονταν οι πρωταγωνιστές των θεαμάτων. Το λογείο, που σήμερα δεν σώζεται, μπορεί κανείς να το φανταστεί υπερυψωμένο σε σχέση με την ορχήστρα, από την οποία χωριζόταν με έναν χαμηλό τοίχο. Η ορχήστρα του ωδείου ήταν ημικυκλική και καλυμμένη με χρωματιστά μάρμαρα.

Το ωδείο της Πομπηίας χρησιμοποιήθηκε για μουσικές παραστάσεις, συναυλίες, απαγγελίες ποιημάτων, παραστάσεις μίμων και χορούς παντομίμας. Τα θεάματα αυτά συνήθως δεν απευθύνονταν σε όλους τους πολίτες, αλλά σε ένα επιλεγμένο κοινό. Γενικά τα ρωμαϊκά ωδεία προορίζονταν κυρίως για την υψηλή κοινωνία και γι' αυτό τα συναντάμε στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, στις οποίες ανήκει και η Πομπηία. Συνήθως την κατασκευή τους χρηματοδοτούσαν εύποροι πολίτες, ενώ τις περισσότερες φορές βρίσκονταν δίπλα στα θέατρα, μαζί με τα οποία δημιουργούσαν ένα οικοδομικό σύνολο προορισμένο για την ψυχαγωγία του κόσμου.

Δεν αποκλείεται όμως το ωδείο να χρησιμοποιήθηκε και ως χώρος συγκέντρωσης των τοπικών αρχόντων, εφόσον είχε το πλεονέκτημα να είναι στεγασμένο και να προσφέρει προστασία σε περιπτώσεις κακοκαιρίας.

Από την έκρηξη του ηφαιστείου μέχρι σήμερα

Με την έκρηξη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ. το ωδείο και το μεγαλύτερο μέρος του θεάτρου καλύφθηκαν από τη λάβα. Φαίνεται όμως ότι κάποια τμήματα από το κοίλο του θεάτρου παρέμειναν ορατά. Έτσι, ο χώρος χρησιμοποιήθηκε ως λατομείο για πολλούς αιώνες, μέχρι την ανασκαφή του θεάτρου τον 18ο αιώνα. Σήμερα το θέατρο και το ωδείο χρησιμοποιούνται για θεατρικές και μουσικές παραστάσεις. Μάλιστα, και τα δύο κτήρια προστατεύονται από την UNESCO, όπως και ολόκληρη η αρχαία πόλη, καθώς ανήκουν στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Εικ. 19 Άποψη του κοίλου.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΜΕΡΙΔΑ

Εικ. 20. Το ρωμαϊκό θέατρο της Μέριδα.

Η πόλη του Αυγούστου και των Ρωμαίων στρατιωτών

Η Μέριδα (Merida) είναι μια πόλη της νοτιοδυτικής Ισπανίας, πολύ κοντά στα σύνορα με την Πορτογαλία. Στη θέση αυτή το 25 π.Χ. ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος ίδρυσε την αποικία Augusta Emerita. Η πόλη πήρε το όνομά της από τον Αύγουστο, αλλά και από τους νέους κατοίκους της που ο αυτοκράτορας εγκατέστησε εκεί. Οι νέοι κάτοικοι ήταν παλαίμαχοι, δηλαδή πρώην στρατιώτες δύο λεγεώνων του ρωμαϊκού στρατού, αφού αυτό σημαίνει η λατινική λέξη *emeritus*. Ήταν η μεγαλύτερη πόλη της Ιβηρικής χερσονήσου και είχε μεγάλη στρατιωτική και εμπορική σημασία για τους Ρωμαίους λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Έτσι, έγινε πρωτεύουσα της ρωμαϊκής επαρχίας της Λουζιτανίας, καθώς και οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο ολόκληρης της περιοχής. Πολλά επιβλητικά δημόσια κτήρια οικοδομήθηκαν εκείνη την περίοδο, όπως το υδραγωγείο, ο ιππόδρομος, η αγορά και το θέατρο της πόλης. Μάλιστα, η Μέριδα είναι σήμερα μία από τις καλύτερα διατηρημένες ρωμαϊκές πόλεις στον κόσμο.

Εικ. 21 Άποψη του θεάτρου. Διακρίνεται η στεγασμένη πάροδος που οδηγούσε στην ορχήστρα.

Μια μικρογραφία των θεάτρων της Ρώμης

Το θέατρο της Μέριδα εγκαινιάστηκε το 16-15 π.Χ., δηλαδή λίγα χρόνια μετά την ίδρυση της ρωμαϊκής αποικίας. Σύμφωνα με τις επιγραφές, την κατασκευή του χρηματοδότησε ο Ρωμαίος πολιτικός και στρατιωτικός Μάρκος Αγρίππας. Φυσικά στη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής αλλά και αργότερα, τον 4ο αι. μ.Χ., στο αρχικό κτίσμα έγιναν αλλαγές και προσθήκες. Το σχέδιό του πάντως ήταν μία μικρογραφία των μεγάλων θεάτρων της Ρώμης που ήταν περιμετρικά κλειστά οικοδομήματα. Η σκηνή του, δηλαδή, ήταν ενωμένη με το κοίλο μέσω των παρόδων που ήταν στεγασμένες. Μάλιστα, πάνω από τις

παρόδους υπήρχαν θέσεις που προορίζονταν για τους επισήμους, τα **θεωρεία** (εικ. 21). Από εκεί η θέα προς την ορχήστρα ήταν ιδιαίτερα καλή.

Τα σημαντικά πρόσωπα της πόλης, δηλαδή άρχοντες, ιερείς και στρατηγοί, κάθονταν επίσης σε θρόνους που τοποθετούνταν στα τρία χαμηλά σκαλοπάτια γύρω από την ορχήστρα (εικ.21). Υπολογίζεται ότι το θέατρο χωρούσε περίπου 6.000 άτομα. Οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο από τις εισόδους που υπήρχαν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου και ακολουθώντας εσωτερικούς διαδρόμους και σκάλες έφταναν στις θέσεις τους.

Εικ. 22 Άγαλμα του Πλούτωνα
στην πρόσοψη της σκηνής.

Η σκηνή και η ορχήστρα

Η σκηνή του θεάτρου διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση. Η πρόσοψή της έχει δύο ορόφους και είναι διακοσμημένη με κορινθιακούς κίονες. Από τις τρεις θύρες που ανοίγονται στον τοίχο της σκηνής περνούσαν οι πρωταγωνιστές των ρωμαϊκών θεαμάτων για να εμφανιστούν στο λογείο (εικ.20). Η κεντρική θύρα, μάλιστα, είναι και η μεγαλύτερη και πλαισιώνεται από δύο ψηλούς κίονες. Ένας χαμηλός τοίχος διακοσμημένος με κόγχες χωρίζει την ορχήστρα, από το λογείο που, όπως φαίνεται, είναι ελαφρώς υπερυψωμένο. Εντυπωσιακή όμως είναι και η ορχήστρα, που είναι καλυμμένη με πλάκες από χρωματιστό μάρμαρο (εικ. 21).

Θεοί και αυτοκράτορες

Ανάμεσα στους κίονες της σκηνής υπήρχαν αγάλματα θεών και αυτοκρατόρων (εικ. 22). Η συνήθεια των Ρωμαίων να τοποθετούν αγάλματα αυτοκρατόρων σε θέατρα λειτουργούσε ως ένα μέσο προπαγάνδας για να επιβάλλουν την κυριαρχία τους στους λαούς που κατακτούσαν. Εξάλλου, το θέατρο της Μέριδα, όπως άλλωστε και πολλά άλλα ρωμαϊκά θέατρα, ήταν συνδεδεμένο με τη λατρεία του αυτοκράτορα. Έτσι εξηγείται και η ύπαρξη ενός δωματίου αφιερωμένου στην αυτοκρατορική λατρεία, στην αυλή που ήταν διαμορφωμένη πίσω από τη σκηνή (εικ. 20). Μάλιστα, το 105 μ.Χ., όταν αυτοκράτορας της Ρώμης ήταν ο Τραιανός, δημιουργήθηκε στις πρώτες σειρές του κοίλου ένας ακόμη ιερός χώρος αφιερωμένος στον αυτοκράτορα.

Το θέατρο σήμερα

Στις μέρες μας το κοίλο του θεάτρου έχει αποκατασταθεί, ενώ εργασίες αναστήλωσης έχουν γίνει και στα υπόλοιπα μέρη του. Έτσι, το θέατρο φιλοξενεί κάθε χρόνο το Φεστιβάλ Κλασικού Θεάτρου της Μέριδα. Το μνημείο, όπως και ολόκληρη η αρχαία πόλη της Μέριδα, ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΟΡΑΓΓΗΣ

Εικ. 23 Η σκηνή του ρωμαϊκού θεάτρου της Οράγγης.

Η πόλη των παλαίμαχων

Η Οράγγη (Orange) βρίσκεται στη νοτιανατολική Γαλλία, στην περιοχή της Προβηγκίας. Η περιοχή αυτή ήταν πολύ σημαντική για τους Ρωμαίους γιατί εκεί ίδρυσαν τις πρώτες αποικίες τους εκτός Ιταλίας. Έτσι, το 36 π.Χ. στη θέση της σημερινής Οράγγης ιδρύθηκε η ρωμαϊκή πόλη Aurasio από παλαίμαχους, δηλαδή πρώην στρατιώτες του ρωμαϊκού στρατού που ανήκαν στις λεγεώνες του Οκταβιανού. Οι νέοι κάτοικοι προστέθηκαν στον πληθυσμό της περιοχής με στόχο να τον αφομοιώσουν και να συμβάλλουν στη διάδοση του ρωμαϊκού πολιτισμού.

Η εγκατάσταση παλαίμαχων στις ρωμαϊκές αποικίες ήταν μία πολύ συνηθισμένη πρακτική που εφαρμόζαν οι Ρωμαίοι στις περιοχές που κατακτούσαν. Στα χρόνια που ακολούθησαν το Aurasio εξελίχθηκε σε μία πλούσια πόλη, όπου χτίστηκαν όλα τα απαραίτητα κτήρια για τη δημόσια ζωή των Ρωμαίων, όπως η αγορά και το θέατρο.

Ένα θέατρο που άντεξε στο χρόνο

Το θέατρο της Οράγγης ξεχωρίζει γιατί είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα ρωμαϊκά θέατρα στον κόσμο. Μάλιστα, σε αυτό μπορεί κανείς να δει καθαρά την περιμετρικά κλειστή μορφή των ρωμαϊκών θεάτρων, σύμφωνα με την οποία η σκηνή είναι ενωμένη με το κοίλο μέσω των στεγασμένων παρόδων.

Δεν γνωρίζουμε την ακριβή χρονολογία που ολοκληρώθηκε η κατασκευή του. Υπολογίζεται όμως ότι χτίστηκε μεταξύ 27-14 π.Χ., στα χρόνια που ο Γάιος Ιούλιος Καίσαρας Οκταβιανός είχε πλέον γίνει αυτοκράτορας της Ρώμης και είχε πάρει τον τίτλο του Αυγούστου.

Είναι, λοιπόν, ένα από τα πρώτα ρωμαϊκά θέατρα που χτίστηκαν, ενώ στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού, τον 2ο αι. μ.Χ., ανακαινίστηκε.

Ο πιο όμορφος τοίχος της Γαλλίας

Έτσι είχε ονομάσει τη σκηνή του θεάτρου της Οράγγης ο βασιλιάς της Γαλλίας Λουδοβίκος ο 14ος! Είναι, πράγματι, εντυπωσιακή γιατί διατηρείται μέχρι σήμερα στις αρχικές της διαστάσεις (εικ.24). Είναι τριώροφη και έχει 103 μέτρα μήκος και 37 μέτρα ύψος. Στην πρόσοψή της υπάρχουν τρεις θύρες, από τις οποίες η κεντρική είναι η μεγαλύτερη και ονομάζεται «βασιλειαία θύρα». Από εκεί οι πρωταγωνιστές των ρωμαϊκών θεαμάτων εμφανίζονταν στο λογείο, μία υπερυψωμένη εξέδρα που είναι σήμερα καλυμμένη από ξύλο για λόγους προστασίας.

Την πρόσοψη της σκηνής διακοσμούσαν αγάλματα, μαρμάρινοι κίονες και γλυπτά. Σε μία αψιδωτή εσοχή, πάνω από την κεντρική θύρα, σώζεται το άγαλμα του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου που έχει σχεδόν 3,5 μέτρα ύψος (εικ.23, 24) και λειτουργούσε ως μέσο πολιτικής προπαγάνδας. Τα θέατρα συχνά συνδέονταν και με την λατρεία του αυτοκράτορα, όπως άλλωστε φανερώνει και ένας ναός αφιερωμένος στον Αύγουστο που έχει βρεθεί δίπλα από το θέατρο της Οράγγης.

Σύμφωνα με τις διαφορετικές απόψεις των ερευνητών, το θέατρο χωρούσε από 5.850 έως 7.300 άτομα. Οι θεατές έμπαιναν από τις πύλες που ανοίγονταν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου και ακολουθώντας εσωτερικούς διαδρόμους και σκάλες έφταναν στις θέσεις τους (εικ.26).

Γύρω από την ορχήστρα υπήρχαν τρία χαμηλά σκαλοπάτια που σήμερα δεν σώζονται. Εκεί τοποθετούσαν τους θρόνους, όπου κάθονταν οι συγκλητικοί, δηλαδή η ανώτερη τάξη της ρωμαϊκής κοινωνίας. Από τις επιγραφές που έχουν βρεθεί στο κοίλο γνωρίζουμε ακόμα ότι στις τρεις επόμενες σειρές κάθονταν όσοι ανήκαν στους ιππείς, τη δεύτερη στην ιεραρχία κοινωνική τάξη μετά τους συγκλητικούς.

Στις δύο άκρες της σκηνής υψώνονταν δύο ορθογώνια κτήρια, τα παρασκήνια, που χρησίμευαν για την προετοιμασία των υποκριτών και την αποθήκευση του εξοπλισμού των παραστάσεων. Στα παρασκήνια ανοίγονταν θύρες που οδηγούσαν στο λογείο (εικ. 25). Πάνω από το λογείο υπήρχε μία ξύλινη οροφή που προστάτευε τους υποκριτές από τις καιρικές συνθήκες, ενώ συγχρόνως βελτίωνε την ακουστική του θεάτρου. Η οροφή αυτή καταστράφηκε από μία πυρκαγιά που ξέσπασε στο θέατρο τον 4ο αι. μ.Χ. και στη θέση της υπάρχει σήμερα ένα σύγχρονο στέγαστρο (εικ.24). Η φωτιά προξένησε αρκετές καταστροφές και στο κοίλο που αρχικά είχε το ίδιο ύψος με τη σκηνή. Έτσι, το θέατρο εγκαταλείφθηκε.

Σε αντίθεση όμως με το κοίλο, η σκηνή διατηρήθηκε μέχρι τις μέρες μας. Αυτό πρέπει να οφείλεται στο γεγονός ότι ο τοίχος της σκηνής χρησίμευε για τη στήριξη σπιτιών που χτίστηκαν στο εσωτερικό του θεάτρου μετά την εγκατάλειψή του αλλά και για πολλούς αιώνες αργότερα (13ος-19ος αι. μ.Χ.).

Εικ. 24 Άποψη του θεάτρου. Διακρίνονται τα παρασκήνια και το σύγχρονο στέγαστρο.

Το θέατρο σήμερα

Σήμερα το κοίλο του θεάτρου έχει αποκατασταθεί και κάθε καλοκαίρι φιλοξενείται εδώ το διεθνές φεστιβάλ όπερας «Χορηγίες της Οράγγης» που πήρε το όνομά του από τον αρχαίο ελληνικό θεσμό των θεατρικών χορηγιών. Το θέατρο της Οράγγης λόγω της ιστορικής και αρχιτεκτονικής του αξίας έχει ανακηρυχτεί από την UNESCO Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Εικ. 25 Τμήμα της σκηνής και του κοίλου.

Εικ. 26 Εσωτερικός διάδρομος που οδηγούσε στο κοίλο.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΛ

Εικ. 27 Άποψη του ρωμαϊκού θεάτρου της Αρλ.

Μία ρωμαϊκή αποικία στην Προβηγκία

Η πόλη της Αρλ (Arles) βρίσκεται στην νοτιοανατολική Γαλλία, στην περιοχή της Προβηγκίας. Η Προβηγκία ήταν από τις πρώτες περιοχές που κατέκτησαν οι Ρωμαίοι, όταν άρχισαν να επεκτείνουν την αυτοκρατορία τους εκτός της ιταλικής χερσονήσου. Έτσι, η Αρλ έγινε ρωμαϊκή αποικία το 123 π.Χ. Οι Ρωμαίοι, μάλιστα, κατασκεύασαν ένα κανάλι που ένωσε την πόλη με τη Μεσόγειο θάλασσα, γεγονός που ευνόησε την εμπορική της ανάπτυξη. Η Αρλ έγινε ακόμα πιο ισχυρή τον 1ο αι. π.Χ. και ιδιαίτερα στα χρόνια του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου. Τότε, μάλιστα, αποδυναμώθηκε και ο βασικός ανταγωνιστής της που ήταν η πόλη της Μασσαλίας. Τα κτήρια που χτίστηκαν στα ρωμαϊκά χρόνια φανερώνουν τον πλούτο της Αρλ εκείνη την περίοδο. Έτσι, ο σημερινός επισκέπτης αντικρίζει μια πολύ καλά διατηρημένη ρωμαϊκή πόλη με αγορά, αμφιθέατρο, ιππόδρομο και θέατρο.

Εικ. 28 Άποψη του θεάτρου.

Εικ. 29 Τμήμα της εξωτερικής όψης του θεάτρου.

Το θέατρο της Αρλ

Το θέατρο της πόλης χτίστηκε τον 1ο αι. π.Χ., στα χρόνια του Οκταβιανού Αυγούστου (27-14 π.Χ.), και είναι ένα από τα αρχαιότερα ρωμαϊκά θέατρα στον κόσμο. Θα πρέπει όμως να το φανταστεί κανείς πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι είναι σήμερα (εικ.27). Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, το κοίλο μπορούσε να φιλοξενήσει από 5.800 έως 7.250 θεατές. Ωστόσο, σήμερα δεν σώζεται σε ολόκληρο το ύψος του. Αντίθετα, η ορχήστρα του διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Το σχήμα της είναι ημικυκλικό και καλύπτεται με χρωματιστές μαρμαρίνες πλάκες (εικ. 27).

Η σκηνή ήταν τριώροφη, αλλά σήμερα σώζονται μόνο κάποιοι από τους κίονες που διακοσμούσαν την πρόσοψή της (εικ. 27). Εκτός από τους κίονες, υπήρχαν επίσης γλυπτά και αγάλματα του αυτοκράτορα Αυγούστου, αλλά και θεών, όπως της Αφροδίτης και του Δία. Από τη διακόσμηση του θεάτρου δεν έλειπε ο Απόλλωνας, θεός της μουσικής και της ποίησης, τον οποίο τιμούσε ιδιαίτερα ο Οκταβιανός Αύγουστος.

Οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο από τα τοξωτά ανοίγματα που υπήρχαν στον εξωτερικό τοίχο του θεάτρου (εικ. 29) και ακολουθούσαν διαδρόμους και σκάλες που διαπερνούσαν εσωτερικά το κοίλο για να φτάσουν στις θέσεις τους. Μόνο ένα πολύ μικρό τμήμα του εξωτερικού τοίχου διατηρείται σήμερα, το οποίο θυμίζει πύργο (εικ. 28, 29). Πράγματι, στα μεσαιωνικά χρόνια χρησιμοποιήθηκε ως αμυντικός πύργος για την προστασία της πόλης.

Το θέατρο της Αρλ έχει ανακηρυχτεί από την UNESCO Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Έχει, μάλιστα, αναστηλωθεί και χρησιμοποιείται για θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και προβολές στο πλαίσιο των φεστιβάλ που διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι στην πόλη.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΩΔΕΙΟ ΤΗΣ ΛΥΩΝ

Εικ. 30 Το κούλο του ρωμαϊκού θεάτρου της Λυών.

Η πρωτεύουσα της Γαλατίας

Στη θέση της σημερινής Λυών (Lyon), που βρίσκεται στη νοτιοανατολική Γαλλία, ιδρύθηκε το 43 π.Χ. η ρωμαϊκή αποικία με την ονομασία Λούγδουνο (Lugdunum) που ανήκε στην περιοχή της Γαλατίας. Η Γαλατία ήταν η ιστορική περιοχή που περιελάμβανε πολλές σημερινές χώρες της δυτικής Ευρώπης, όπως τη Γαλλία, το Βέλγιο, τη δυτική Ελβετία και τμήματα της Ολλανδίας και της Γερμανίας. Η τεράστια αυτή έκταση, μετά την κατάληψή της από τους Ρωμαίους, χωρίστηκε σε τρεις επαρχίες. Η Λυών ήταν αρχικά η πρωτεύουσα μίας από αυτές. Μάλιστα, το 27 π.Χ. ορίστηκε ως έδρα της ρωμαϊκής διοίκησης ολόκληρης της Γαλατίας. Έτσι, η νέα πρωτεύουσα πλέον της Γαλατίας φιλοξενούσε κάθε χρόνο το συμβούλιο των Γαλατών. Οι συνθήκες αυτές ευνόησαν πολύ την ανάπτυξή της και εξελίχθηκε σε μια πλούσια πόλη. Το κέντρο της ρωμαϊκής Λυών βρισκόταν στην κορυφή του λόφου της Φουρβιέρ, όπου είναι χτισμένα το θέατρο και το ωδείο της πόλης.

Εικ. 31 Η ορχήστρα και η σκηνή του θεάτρου.

Το θέατρο της Λυών

Πρόκειται για ένα από τα αρχαιότερα ρωμαϊκά θέατρα της Γαλλίας. Χτίστηκε γύρω στο 15 π.Χ., την εποχή του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου. Αρχικά χωρούσε περίπου 5.000 θεατές, αλλά στις αρχές του 2ου αι. μ.Χ. το κοίλο επεκτάθηκε και χωρούσε πλέον 10.000 άτομα. Η ορχήστρα ήταν καλυμμένη με πλάκες από χρωματιστό μάρμαρο και πλαισιωνόταν από τέσσερα χαμηλά σκαλοπάτια (εικ.31). Εκεί τοποθετούσαν τους θρόνους για τα επίσημα πρόσωπα. Μάλιστα, οι θέσεις αυτές διαχωρίζονταν από το υπόλοιπο κοίλο με έναν διάδρομο.

Μπροστά από τη σκηνή, η οποία δεν σώζεται σήμερα, έχει βρεθεί μια τάφος που προοριζόταν για τον μηχανισμό της αυλαίας, ένα από τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία του ρωμαϊκού θεάτρου. Ο μηχανισμός αυτός όμως δεν λειτουργούσε, όπως λειτουργεί η αυλαία σήμερα. Αφού τα αρχαία θέατρα δεν είχαν οροφή, η αυλαία ανέβαινε από κάτω προς τα πάνω.

Το θέατρο της Λυών έχει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τα περισσότερα ρωμαϊκά θέατρα: οι πάροδοι, δηλαδή οι διάδρομοι στις δύο άκρες του κοίλου, δεν χρησιμοποι-

ούνταν από τους θεατές, αλλά από τους υποκριτές, καθώς οδηγούσαν στα παρασκήνια, τους χώρους προετοιμασίας των υποκριτών. Για την είσοδό τους στο θέατρο, οι θεατές χρησιμοποιούσαν τις εξωτερικές σκάλες που ξεκινούσαν από τις δύο άκρες του κοίλου. Αυτές οδηγούσαν στο πίσω μέρος του τοίχου που περιέβαλλε το κοίλο, όπου υπήρχαν εισοδοί.

Στη ρωμαϊκή εποχή το θέατρο είναι πολύ πιθανό να φιλοξένησε, εκτός από παραστάσεις, και πολιτικές συναντήσεις. Σε περίπτωση βροχής το κοινό προστατευόταν από μία υφασμάτινη τέντα που απλωνόταν πάνω από το κοίλο. Υποδοχές για τα στηρίγματα της τέντας έχουν βρεθεί στο ψηλότερο τμήμα του κοίλου.

Το θέατρο εγκαταλείφθηκε τον 4ο αι. μ.Χ. Σήμερα όμως το χαμηλότερο τμήμα του κοίλου έχει αναστηλωθεί και ο χώρος χρησιμοποιείται για θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, στο πλαίσιο του φεστιβάλ «Νύχτες της Φουρβιέρ» που γίνεται κάθε καλοκαίρι στην πόλη. Το θέατρο, όπως και ολόκληρη η πόλη της Λυών, ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Εικ. 32 Άποψη του κοίλου του ωδείου της Λυών.

Εικ. 33 Το ρωμαϊκό ωδείο της Λυών.

Το ωδείο πάνω στο λόφο

Το ρωμαϊκό ωδείο της Λυών βρίσκεται στο λόφο της Φουρβιέρ, ακριβώς δίπλα από το θέατρο. Χτίστηκε τον 2ο αι. μ.Χ., την εποχή του αυτοκράτορα Αδριανού, και χωρούσε 3.000 θεατές. Χρησιμοποιήθηκε για μουσικές εκδηλώσεις και ποικίλους διαγωνισμούς, ενώ δεν αποκλείεται να φιλοξένησε και πολιτικές συνελεύσεις. Την εποχή που κατασκευάστηκε ήταν στεγασμένο με ξύλινη οροφή που σήμερα δεν σώζεται. Το δάπεδο της ορχήστρας είχε πολύ ιδιαίτερη διακόσμηση από χρωματιστά μάρμαρα τοποθετημένα σε γεωμετρικά σχέδια (εικ. 33). Μαρμάρινα ήταν και τα τρία χαμηλά σκαλοπάτια γύρω από την ορχήστρα. Εκεί τοποθετούσαν τους θρόνους για τα σημαντικά πρόσωπα της πόλης.

Οι θεατές μπορούσαν να μουν στο ωδείο με δύο τρόπους. Ο πρώτος ήταν να χρησιμοποιήσουν τις παρόδους, δηλαδή τους διαδρόμους στις δύο άκρες του κοίλου. Ο δεύτερος ήταν να ανέβουν την εξωτερική σκάλα που ξεκινούσε από τα πλάγια του ωδείου και οδηγούσε στο πίσω μέρος του τοίχου που περιέβαλλε το κοίλο, όπου υπήρχαν είσοδοι. Ορισμένα τμήματα του περιμετρικού αυτού τοίχου μπορεί να τα δει κανείς ακόμη και σήμερα (εικ. 32). Αντίθετα, από το κτήριο της σκηνής σώζονται μόνο τα θεμέλια. Γνωρίζουμε όμως ότι η πρόσοψή της ήταν διακοσμημένη με γλυπτά και καλυπτόταν, οπότε χρειαζόταν, από την αυλαία.

Το ωδείο εγκαταλείφθηκε τον 4ο αι. μ.Χ. Σήμερα είναι αναστηλωμένο και κάθε καλοκαίρι φιλοξενεί ποικίλες εκδηλώσεις στο πλαίσιο του φεστιβάλ «Νύχτες της Φουρβιέρ». Προστατεύεται επίσης από την UNESCO ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

ΤΟ ΓΑΛΛΟΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΟΓΚΣΤ

Εικ. 34 Το γαλλορωμαϊκό θέατρο της Ογκστ.

Μία ρωμαϊκή πόλη

Η Ογκστ (Augst) είναι σήμερα μια μικρή κωμόπολη της Ελβετίας και βρίσκεται περίπου 20 χλμ. ανατολικά της Βασιλείας. Στη θέση αυτή είχε ιδρυθεί τον 1ο αι. π.Χ. η ρωμαϊκή αποικία Augusta Raurica που πήρε το όνομά της από τον αυτοκράτορα Οκταβιανό Αύγουστο. Ήταν, μάλιστα, μία από τις πρώτες ρωμαϊκές αποικίες στην περιοχή. Έτσι, η θέση της ήταν στρατηγική για την επέκταση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στα εδάφη που ανήκουν σήμερα στη Γερμανία και την Αυστρία. Καθώς η Augusta Raurica βρισκόταν στις όχθες του Ρήνου, εξελίχθηκε σε ένα σημαντικό εμπορικό κέντρο της ρωμαϊκής εποχής. Τότε χτίστηκαν και τα περισσότερα δημόσια κτήρια, όπως η αγορά, το υδραγωγείο και το θέατρο. Σήμερα η Ογκστ είναι μια πόλη-μουσείο με διαδρομές που ενώνουν τα μνημεία της ρωμαϊκής εποχής.

Εικ. 35 Άποψη του κοίλου.

Το θέατρο της Ογκστ

Χτίστηκε το 43 π.Χ., λίγο μετά την ίδρυση της ρωμαϊκής Λαποικίας. Τον 1ο αι. μ.Χ. μετατράπηκε σε αμφιθέατρο, ενώ τον 2ο αι. μ.Χ. πήρε πάλι τη μορφή θεάτρου. Αν και το θέατρο είναι χτισμένο σε έναν φυσικό λόφο, ένας ισχυρός τοίχος το περιβάλλει προσφέροντάς του επιπλέον στήριξη. Υπολογίζεται ότι χωρούσε περίπου 10.000 θεατές. Οι δύο πρώτες σειρές καθισμάτων φαίνεται ότι προορίζονταν για τους θεατές που θεωρούνταν επίσημα πρόσωπα, όπως ιερείς, άρχοντες και στρατηγοί.

Το θέατρο της Ογκστ διαφέρει από τα θέατρα που έχουμε δει μέχρι τώρα. Ανήκει στον τύπο των γαλλορωμαϊκών θεάτρων που τα συναντάμε κυρίως στην περιοχή της Γαλατίας, στην οποία ανήκε και η Ογκστ. Τα γαλλορωμαϊκά θέατρα ήταν περιμετρικά κλειστά οικοδομήματα, όπως και τα ρωμαϊκά. Η σκηνή τους, δηλαδή, ήταν ενωμένη με το κοίλο μέσω των στεγασμένων παρόδων. Η αρχιτεκτονική τους όμως ήταν γενικά πιο απλή από αυτή των ρωμαϊκών θεάτρων.

Εικ. 36 Η ορχήστρα του θεάτρου.

Ένα λατρευτικό θέατρο

Δεν έχουν βρεθεί ίχνη από τη σκηνή του θεάτρου. Έχει όμως ενδιαφέρον ότι σε έναν μικρό λόφο, πίσω από την πλευρά όπου θα ήταν η σκηνή, έχουν βρεθεί τα ίχνη ενός αρχαίου ναού, ο οποίος είχε χτιστεί το 2ο αι. μ.Χ. Γι' αυτό το λόγο οι ερευνητές υποθέτουν ότι στη θέση της σκηνής υπήρχε ένας τοίχος που ήταν, μάλιστα, ανοιχτός στο κεντρικό του τμήμα, ώστε να φαίνεται στο βάθος ο ναός. Το θέατρο, λοιπόν, και ο ναός πιθανότατα αποτελούσαν ένα ενιαίο σύνολο. Έτσι, οι θεατές θα μπορούσαν

να παρακολουθούν από τις θέσεις τους στο κοίλο τις λατρευτικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν μπροστά στο ναό. Θέατρα σαν αυτό της Ογκστ, που συνδέονται οικοδομικά με έναν λατρευτικό χώρο, ονομάζονται «λατρευτικά θέατρα».

Στους μεσαιωνικούς χρόνους το θέατρο της Ογκστ σταδιακά εγκαταλείφθηκε και καταστράφηκε. Σήμερα το μεγαλύτερο τμήμα του κοίλου έχει αναστηλωθεί και ο χώρος χρησιμοποιείται για θεατρικές και μουσικές εκδηλώσεις.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΒΟΥΘΡΩΤΟΥ

*Εικ. 37 Αεροφωτογραφία της αρχαίας
πόλης του Βουθρωτού.*

Μία πόλη μέσα στη λιμνοθάλασσα

Το Βουθρωτό (Butrint) βρίσκεται στη νοτιοδυτική ακτή της Αλβανίας, απέναντι από την Κέρκυρα. Είναι μια περιοχή με μεγάλη φυσική ομορφιά και πλούσια βλάστηση καθώς περιβάλλεται από τη λιμνοθάλασσα του Βουθρωτού. Σύμφωνα με το μύθο, η πόλη ιδρύθηκε από τον Έλενο που ήταν γιος του Πρίαμου, βασιλιά της Τροίας. Στα αρχαία χρόνια ήταν ένα σημαντικό εμπορικό λιμάνι της Μεσογείου και γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη κατά τον 4ο αι. π.Χ. Την εποχή αυτή ιδρύθηκε στο Βουθρωτό το ιερό του Ασκληπιού, θεού της Ιατρικής, που λειτουργούσε ως θεραπευτήριο και το επισκέπτονταν πιστοί από διάφορες περιοχές του αρχαίου κόσμου. Στα ρωμαϊκά χρόνια η έκταση της πόλης αυξήθηκε και νέα κτήρια οικοδομήθηκαν. Αιώνες αργότερα όμως, τον 15ο αι. μ.Χ., η πόλη άρχισε σταδιακά να καλύπτεται από το νερό, λόγω της εξαιρετικά υγρής σύστασης του εδάφους της περιοχής, και έτσι εγκαταλείφθηκε. Σήμερα η αρχαία πόλη του Βουθρωτού έχει ανακηρυχθεί Εθνικό Πάρκο της Αλβανίας και έχει αναγνωριστεί ως υδροβιότοπος διεθνούς σημασίας.

Εικ. 38 Άποψη του αρχαίου θεάτρου του Βουθρώτου.

Ένα θέατρο για το θεό Ασκληπιό

Το θέατρο χτίστηκε μέσα στο ιερό του Ασκληπιού στα ελληνιστικά χρόνια, τον 3ο αι. π.Χ. Ήταν αρκετά μικρό γιατί οι διαστάσεις και το σχήμα του έπρεπε να προσαρμοστούν στον ελεύθερο χώρο που υπήρχε. Έτσι, η δυτική πλευρά του κοίλου δεν είχε το ίδιο ύψος με την ανατολική γιατί περιοριζόταν από το τείχος που προστάτευε το ναό του Ασκληπιού.

Το θέατρο συνδεόταν στενά με το ιερό, αφού φιλοξενούσε τις θρησκευτικές τελετές που παρακολουθούσαν όσοι έρχονταν στο Ασκληπιείο για να αναζητήσουν

θεραπεία. Άλλωστε, τα χρήματα για την κατασκευή του είχαν συγκεντρωθεί από δωρεές των πιστών προς το ιερό. Δίπλα ακριβώς στο θέατρο βρισκόταν ο θησαυρός, ένα κτήριο όπου φυλάσσονταν τα αντικείμενα που αφιέρωναν οι πιστοί στο θεό Ασκληπιό.

Έχει ενδιαφέρον ότι στον τοίχο μεταξύ του θεάτρου και του θησαυρού έχουν βρεθεί πολλές επιγραφές με ονόματα δούλων που απελευθερώθηκαν. Η απελευθέρωση δούλων συνηθιζόταν στα Ασκληπιεία και ήταν στη δικαιοδοσία των ιερέων.

Εικ. 39 Άποψη του θεάτρου με την ξύλινη κατασκευή στην ορχήστρα.

Οι αλλαγές στα ρωμαϊκά χρόνια

Κατά τον 2ο αι. π.Χ. το θέατρο ξαναχτίστηκε σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα και το κοίλο επεκτάθηκε. Έτσι, μπορούσε πλέον να φιλοξενήσει έως και 1.500 θεατές. Το κοίλο ήταν χωρισμένο σε δύο τμήματα και ανάμεσά τους υπήρχε ένας διάδρομος, το διάζωμα. Οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο από μία πύλη που υπήρχε στο δυτικό άκρο του κοίλου και ακολουθούσαν μία σκάλα που τους οδηγούσε στο διάζωμα. Την ίδια περίοδο το θέατρο απέκτησε διώροφη σκηνή. Η πρόσοψή της είχε τρεις τοξωτές θύρες, ορατές μέχρι σήμερα, και ήταν

διακοσμημένη με αγάλματα, πολλά από τα οποία έχουν έρθει στο φως.

Σήμερα το θέατρο διατηρείται σε καλή κατάσταση χάρη στις αναστηλωτικές εργασίες που έγιναν, λαμβάνοντας υπόψη και την ιδιαίτερη σύσταση του εδάφους. Έτσι, στη θέση της ορχήστρας υπάρχει σήμερα ειδική ξύλινη κατασκευή με διαδρόμους που οδηγούν σε αυτή (εικ. 39). Το θέατρο, άλλωστε, όπως και ολόκληρη η αρχαία πόλη του Βουθρωτού, προστατεύεται από την UNESCO, αφού ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΗΣ

Εικ. 40 Άποψη του θεάτρου της Φιλιππούπολης.

Η πόλη του Φιλίππου

Η Φιλιππούπολη (Plovdiv) είναι σήμερα η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Βουλγαρίας, μετά τη Σόφια. Βρίσκεται βόρεια της οροσειράς της Ροδόπης και είναι χτισμένη στις όχθες του ποταμού Έβρου που στη βουλγαρική γλώσσα ονομάζεται Μαρίτσα. Είναι μία από τις αρχαιότερες πόλεις των Βαλκανίων και ονομαζόταν αρχικά Ευμολπιάδα, από τον μυθικό βασιλιά της Θράκης Εύμολπο. Μετονομάστηκε σε Φιλιππούπολη από τον Φίλιππο Β΄, βασιλιά της Μακεδονίας, που την κατέλαβε το 342 π.Χ. Στα ρωμαϊκά χρόνια ήταν το σταυροδρόμι πολλών στρατιωτικών και εμπορικών δρόμων. Έτσι, εξελίχθηκε σε μια πλούσια και ζωντανή πόλη. Είχε πολλά όμορφα κτήρια που, σύμφωνα με τον αρχαίο συγγραφέα Λουκιανό, την έκαναν να ακτινοβολεί από μακριά. Ένα από τα σημαντικότερα δημόσια κτήρια της αρχαίας πόλης ήταν το θέατρο.

Το θέατρο της Φιλιππούπολης

Η σημερινή μορφή του θεάτρου χρονολογείται στο α΄ μισό του 2ου αι. μ.Χ., στα χρόνια του Ρωμαίου αυτοκράτορα Αδριανού. Κάποιοι ερευνητές όμως πιστεύουν ότι στην ίδια θέση ίσως να υπήρχε και ένα αρχαιότερο θέατρο των ελληνιστικών χρόνων.

Η σκηνή του θεάτρου είναι ιδιαίτερη γιατί συνδυάζει αρχιτεκτονικά στοιχεία του ρωμαϊκού και του ελληνιστικού θεάτρου (εικ. 42). Είχε δύο ορόφους και την διακοσμούσαν ιωνικοί και κορινθιακοί κίονες, όπως συνηθιζόταν στα ρωμαϊκά θέατρα. Ήταν όμως υπερυψωμένη σε σχέση με τα περισσότερα ρωμαϊκά θέατρα, γιατί στο ισόγειο βρισκόταν το προσκήνιο, δηλαδή μία στοά με κίονες και τρία ανοίγματα προς την ορχήστρα. Το προσκήνιο είναι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο των ελληνιστικών θεάτρων. Στα ελληνιστικά θέατρα όμως τα διαστήματα μεταξύ των κιόνων ήταν κενά για την τοποθέτηση ζωγραφικών πινάκων, ενώ στο θέατρο της Φιλιππούπολης είναι χτιστά, σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα.

Στον τοίχο της σκηνής υπήρχαν τρεις θύρες, από τις οποίες περνούσαν οι υποκριτές για να εμφανιστούν στο λογείο. Πρόκειται για μία ξύλινη εξέδρα στην οροφή του προσκηνίου.

Σήμερα το δάπεδο του λογείου έχει αποκατασταθεί, όπως εξάλλου και το δάπεδο της ορχήστρας που ήταν ημικυκλική και περιβαλλόταν από έναν χαμηλό τοίχο.

Εικ. 41 Το θέατρο της Φιλιππούπολης.

Εικ. 42 Η σκηνή του θεάτρου.

Εικ. 43 Προετοιμασία μουσικής εκδήλωσης στο θέατρο σήμερα.

Από το χθες στο σήμερα

Η θέση του θεάτρου πάνω σ' έναν φυσικό λόφο προσέφερε στους θεατές πανοραμική θέα προς την πόλη. Το μαρμάρινο κοίλο μπορούσε να φιλοξενήσει έως 7.000 πολίτες. Μάλιστα, οι πολίτες της Φιλιππούπολης ήταν χωρισμένοι σε φυλές και έχει ενδιαφέρον ότι στο θέατρο έχουν βρεθεί επιγραφές στα ελληνικά με τα ονόματα των φυλών της πόλης. Φαίνεται, λοιπόν, ότι όλες οι

φυλές είχαν συμβάλει εξίσου στα έξοδα για την ανέγερση του θεάτρου. Οι αρχηγοί τους, άλλωστε, κάθονταν σε συγκεκριμένες θέσεις στο κοίλο. Το θέατρο καταστράφηκε από πυρκαγιά στα τέλη του 4ου αι. μ.Χ. και εγκαταλείφθηκε. Σήμερα έχει αναστηλωθεί και χρησιμοποιείται για θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις, όπως το ετήσιο Φεστιβάλ Όπερας Verdi.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Μια πόλη με πρότυπο την αρχαία Αθήνα

Η Πέργαμος, αρχαία ελληνική πόλη της Μικράς Ασίας, χτίστηκε στις όχθες του ποταμού Κάικου. Σήμερα ίχνη της σώζονται βόρεια της σύγχρονης πόλης Bergama που βρίσκεται στη δυτική Τουρκία. Η Πέργαμος πέρασε στα χέρια των Μακεδόνων μετά τη μάχη του Γρανικού το 334 π.Χ. και εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα ελληνιστικά βασίλεια της Μικράς Ασίας. Ο Μέγας Αλέξανδρος, μάλιστα, φρόντισε για την οχύρωσή της, ενώ στα χρόνια που ακολούθησαν την πόλη κυβέρνησε η ελληνιστική δυναστεία των Ατταλιδών (281-133 π.Χ.). Ο οικονομικός και πολιτιστικός της πλούτος καθρεφτίζεται στα κτήρια που οικοδομήθηκαν εκείνη την περίοδο, όπως οι ναοί, το θέατρο και η βιβλιοθήκη που, αν και μικρότερη, συναγωνιζόταν σε φήμη τη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας, τη μεγαλύτερη του αρχαίου κόσμου. Από την Πέργαμο, μάλιστα, πήρε το όνομά της η περγαμνή, μία μεμβράνη από κατεργασμένο δέρμα ζώου που χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τους κατοίκους της πόλης ως επιφάνεια γραφής. Οι Ατταλίδες φιλοδοξούσαν να καθιερώσουν την πόλη τους ως πνευματικό κέντρο του ελληνικού κόσμου και είχαν ως πρότυπό τους την αρχαία Αθήνα. Τα περισσότερα δημόσια κτήρια της Πέργαμου, όπως και τα βασιλικά ανάκτορα, ήταν χτισμένα στο λόφο και στις πλαγιές της ακρόπολης (εικ. 47). Η Πέργαμος διατήρησε τη δύναμή της και στα ρωμαϊκά χρόνια, όταν έγινε διοικητικό κέντρο της ρωμαϊκής επαρχίας της Ασίας και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πολιτική και οικονομική ζωή ολόκληρης της περιοχής.

Εικ. 44 Το αρχαίο θέατρο της Περγάμου.

Το θέατρο που «κρέμεται» από το λόφο

Ένα από τα σημαντικότερα κτήρια της ακρόπολης της Περγάμου ήταν το θέατρο που οικοδομήθηκε στα τέλη του 3ου αι. π.Χ. Είναι χτισμένο στη νότια πλαγιά του ιδιαίτερα απότομου λόφου της ακρόπολης. Θεωρείται, μάλιστα, ότι έχει τη μεγαλύτερη κλίση από όλα τα ελληνιστικά θέατρα (εικ. 44).

Στο πλαίσιο της αναδιαμόρφωσης της πόλης στα χρόνια της βασιλείας του Ευμένη Β' (197-159 π.Χ.) έγιναν αλλαγές και στο θέατρο, που αύξησαν τη χωρητικότητά του στους 10.000 θεατές. Ωστόσο, με τόσο απότομη κλίση του εδάφους, ήταν αδύνατη η επέκταση του κοίλου σε πλάτος. Έτσι, η μόνη λύση ήταν η επέκτασή του σε ύψος, με αποτέλεσμα να καλύψει όλη την πλαγιά του λόφου. Χωρίστηκε, μάλιστα, σε τρεις οριζόντιες ζώνες από δύο διαδρόμους, τα διαζώματα.

Τα καθίσματα για τους θεατές ήταν φτιαγμένα από τοπική πέτρα, ενώ μάρμαρο είχε χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά για τις θέσεις των επισήμων που είχαν τη μορφή θεωρείων και βρίσκονταν σε δύο σημεία του κοίλου, στην αρχή της πρώτης και της δεύτερης ζώνης. Μάλιστα, στα δύο άκρα του κοίλου είχαν χτιστεί για μεγαλύτερη στήριξη ισχυροί τοίχοι που τμήματά τους σώζονται μέχρι σήμερα (εικ. 46). Ο τοίχος όμως που υπάρχει στο πάνω μέρος του κοίλου και μοιάζει με πύργο χτίστηκε πολύ αργότερα, στα βυζαντινά χρόνια (εικ. 45).

Η θέση του θεάτρου ήταν βέβαια ιδανική γιατί προσέφερε πανοραμική θέα προς την κοιλάδα και την πόλη. Ταυτόχρονα όμως δημιουργούσε και κάποιους περιορισμούς στην κατασκευή του. Είναι πιθανό, λοιπόν, ότι λόγω έλλειψης χώρου το θέατρο αρχικά δεν είχε λίθινη σκηνή, αλλά στη θέση της υπήρχε μία ξύλινη κατασκευή που μπορούσε να προσαρμόζεται στις ανάγκες κάθε παράστασης. Η λίθινη σκηνή χτίστηκε γύρω στο 100 π.Χ. και διατηρήθηκε και στα ρωμαϊκά χρόνια. Σήμερα σώζονται μόνο τα θεμέλιά της. Ωστόσο, ήταν αρκετά στενή και δεν ενωνόταν με το κοίλο όπως συνθιζόταν στα ρωμαϊκά θέατρα, με αποτέλεσμα το θέατρο να διατηρήσει την ανοιχτή μορφή των ελληνικών θεάτρων.

Εικ. 45 Άποψη του κοίλου.

Εικ. 46 Το θέατρο και τμήμα του ναού του Διονύσου.

Εικ. 47 Μακέτα της αρχαίας πόλης της Περγάμου από το Μουσείο Περγάμου στο Βερολίνο. Κάτω αριστερά διακρίνεται ο ναός του Διονύσου.

Ζωντανό κομμάτι της πόλης

Μπροστά από το θέατρο, δηλαδή στο πίσω μέρος της σκηνής, υπήρχε ένα μακρόστενο πλάτωμα που περιβαλλόταν από στοές. Αυτό ήταν ένα σημείο συνάντησης και περιπάτου για τους κατοίκους της πόλης. Μάλιστα, η δυτική πάροδος του θεάτρου οδηγούσε στο ναό του Διονύσου που βρισκόταν στην άκρη της πλατείας και τα ίχνη του διατηρούνται μέχρι σήμερα (εικ. 46, 47). Έτσι, το θέατρο λόγω της θέσης του ήταν ενταγμένο στην καθημερινή ζωή της πόλης. Δεν αποκλείεται, μάλιστα, οι κάτοικοι να κάθονταν στο κοίλο για να απολαύσουν τη θέα, ακόμα και όταν δεν υπήρχαν προγραμματισμένες παραστάσεις.

Στα ρωμαϊκά χρόνια μετατράπηκε σε αρένα και φιλοξενούσε μονομαχίες και θηριομαχίες. Για τις ανάγκες των θεαμάτων αυτών αφαιρέθηκαν οι πρώτες σειρές του κοίλου και η ορχήστρα μεγάλωσε. Αργότερα όμως ένα νέο ρωμαϊκό θέατρο χτίστηκε στην κάτω πόλη κι έτσι το θέατρο της ακρόπολης χρησιμοποιήθηκε κυρίως για πολιτικές συνελεύσεις.

Σήμερα το μνημείο διατηρείται σε καλή κατάσταση και έχουν γίνει εργασίες αποκατάστασης κυρίως στο κοίλο. Ο χώρος είναι επισκέψιμος, αλλά δεν χρησιμοποιείται για παραστάσεις.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ

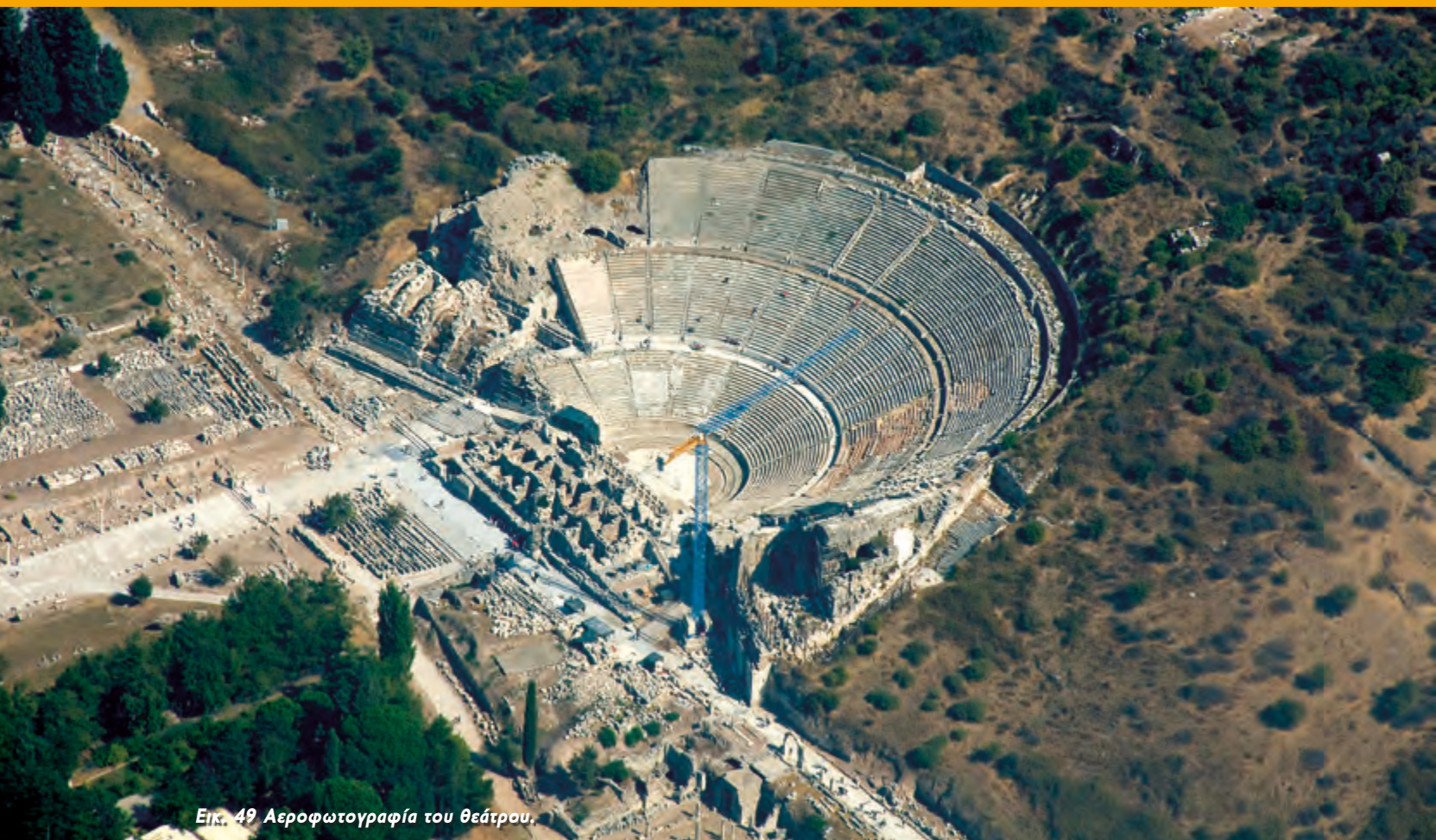

Εικ. 48 Εξωτερική όψη του αρχαίου θεάτρου της Εφέσου από την Αρκαδιανή οδό.

Σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης

Η Έφεσος, αρχαία πόλη της Ιωνίας στην ανατολική ακτή του Αιγαίου, βρίσκεται κοντά στις σύγχρονες πόλεις της Τουρκίας Σελτσούκ (Selçuk) και Κουσάντασι (Kusadası). Στην αρχαιότητα ήταν μια πλούσια πόλη αφιερωμένη στη θεά Αρτέμιδα. Εκεί εξάλλου βρισκόταν και ο επιβλητικός ναός της θεάς που θεωρείται ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου. Στα ελληνιστικά χρόνια, συγκεκριμένα το 294 π.Χ., η Έφεσος πέρασε στην εξουσία του Λυσιμάχου που ήταν ένας από τους διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Την εποχή εκείνη η πόλη μεγάλωσε και αναπτύχθηκε. Μάλιστα, το λιμάνι της ήταν ένα από τα πιο δραστήρια οικονομικά κέντρα της Μικράς Ασίας χάρη στις εμπορικές επαφές που είχε με τις χώρες της Ανατολής. Αλλά και στα ρωμαϊκά χρόνια, λόγω της γεωγραφικής της θέσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης, ήταν η τρίτη σημαντικότερη πόλη ολόκληρης της αυτοκρατορίας, μετά τη Ρώμη και την Αλεξάνδρεια. Μάλιστα, το 125 π.Χ. έγινε πρωτεύουσα της επαρχίας της Ασίας. Στη διάρκεια της ιστορίας της οικοδομήθηκαν στην πόλη πολλά και σημαντικά κτήρια, από τα οποία το καλύτερα σωζόμενο σήμερα είναι το θέατρο.

Εικ. 49 Αεροφωτογραφία του θεάτρου.

Το θέατρο που εντυπωσιάζει

Πρόκειται για το μεγαλύτερο αρχαίο θέατρο της Μικράς Ασίας και ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο, αφού στην τελική μορφή του χωρούσε περίπου 21.000 θεατές! Χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια, τον 2ο αι. π.Χ. Αρχικά όμως ήταν πιο μικρό. Απέκτησε τις εντυπωσιακές διαστάσεις που βλέπουμε σήμερα στη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής και συγκεκριμένα κατά τον 1ο και 2ο αι. μ.Χ. Η θέση του θεάτρου στην πλαγιά ενός βουνού αλλά και το μεγάλο ύψος του κοίλου προσέφεραν στους

θεατές απεριόριστη θέα προς την πόλη και το λιμάνι της Εφέσου (εικ. 51).

Το θέατρο είχε πολύ μεγάλη σημασία για την πόλη. Βρισκόταν, άλλωστε, στην διασταύρωση των δύο πιο κεντρικών δρόμων της. Ο πρώτος δρόμος, η Αρκαδιανή οδός, όπως λεγόταν, οδηγούσε από το λιμάνι στο θέατρο (εικ. 48, 49). Από εδώ όμως περνούσε και η οδός Θεάτρου, ο βασικότερος εμπορικός δρόμος της πόλης με στοές και καταστήματα (εικ. 49).

Εικ. 50 Άποψη του θεάτρου.

Το κοίλο

Το κοίλο του θεάτρου ήταν χτισμένο πάνω στη φυσική πλαγιά και επομένως ακολουθούσε την κλίση του εδάφους. Στα δύο άκρα του όμως χρειάστηκε να στηριχτεί σε ισχυρούς τοίχους (εικ. 49). Μάλιστα, μέσα από τους τοίχους αυτούς περνούσαν σκεπαστοί διάδρομοι και σκάλες από όπου οι θεατές μπορούσαν να ανέβουν στα διαζώματα, δηλαδή τους δύο οριζόντιους διαδρόμους που χώριζαν το κοίλο σε τρία μέρη.

Όπως στα περισσότερα αρχαία θέατρα, υπήρχαν

προκαθορισμένες θέσεις για τους επισήμους. Το αξιοσημείωτο όμως είναι ότι δεν υπήρχαν μόνο γι' αυτούς, αλλά για όλους τους θεατές, ανάλογα με την κοινωνική τους προέλευση, το αξίωμα και την ηλικία τους. Έτσι, από τις επιγραφές γνωρίζουμε ότι υπήρχαν συγκεκριμένες θέσεις για τα μέλη της βουλής και της γερουσίας, τους ιερείς και τους εφήβους. Σε περίπτωση βροχής ή έντονης ηλιοφάνειας το κοίλο καλυπτόταν από μια πολύ μεγάλη τέντα που προστάτευε τους θεατές.

Εικ. 51 Υποθετική αναπαράσταση του θεάτρου κατά την περίοδο λειτουργίας του (χαρακτικό 19ου αι.).

Η σκηνή και η ορχήστρα

Η σκηνή του θεάτρου έφτασε να έχει στην τελική μορφή της τρεις ορόφους. Με ιδιαίτερα φροντισμένη πρόσοψη είχε πλούσια διακόσμηση από κίονες, γλυπτά και αγάλματα (εικ. 51). Αποτέλεσε, μάλιστα, το πρότυπο για πολλά από τα θέατρα της Μικράς Ασίας. Από τη διακόσμηση του θεάτρου δεν θα μπορούσε φυσικά να λείπει η θεά Άρτεμις που προστάτευε την πόλη της Εφέσου. Σύμφωνα με μια επιγραφή, στο θέατρο υπήρχαν εικόνες και αγάλματα της θεάς, φτιαγμένα από χρυσό και ασήμι. Οι πεσσοί, οι χαμηλές τετράγωνες κολώνες μπροστά από τη σκηνή, στήριζαν το λογείο, δηλαδή την εξέδρα όπου εμφανίζονταν οι υποκριτές και οι πρωταγωνιστές των ρωμαϊκών θεαμάτων (εικ. 50).

Η ορχήστρα ήταν ημικυκλική, καλυπτόταν από μαρμάρινες πλάκες και γύρω της υπήρχε ένας αγωγός που απομάκρυνε τα νερά της βροχής (εικ. 50). Είχε όμως και ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό: αν και στα περισσότερα αρχαία θέατρα οι πάροδοι οδηγούν στην ορχήστρα, ο κανόνας αυτός δεν ισχύει στο θέατρο της Εφέσου. Φαίνεται ότι αυτό οφείλεται στις αλλαγές που έγιναν στο αρχικό σχέδιο του θεάτρου κατά τη ρωμαϊκή εποχή. Τότε η σκηνή επεκτάθηκε, με αποτέλεσμα να καταλάβει ένα τμήμα της ορχήστρας και να κλείσουν αναγκαστικά οι πάροδοι. Έτσι, οι θεατές για την είσοδό τους στο θέατρο χρησιμοποιούσαν πλέον τις σκάλες που ξεκινούσαν από τα δύο άκρα του κοίλου και οδηγούσαν στα διαζώματα (εικ. 52).

Απο το χθες στο σήμερα

Τον 2ο αι. μ.Χ. το θέατρο μετατράπηκε σε αρένα. Τότε αφαιρέθηκαν οι πέντε πρώτες σειρές των καθισμάτων για να χτιστεί γύρω από την ορχήστρα ένας τοίχος, ο οποίος προστάτευε τους θεατές από τα άγρια ζώα που χρησιμοποιούνταν στις θηριομαχίες. Μάλιστα, προς το τέλος του 3ου αι. μ.Χ. η ορχήστρα μετατράπηκε σε ρηχή πισίνα που φιλοξενούσε ναυμαχίες και χορούς στο νερό, θεάματα που αγαπούσαν πολύ οι Ρωμαίοι.

Όμως το θέατρο της Εφέσου δεν φιλοξένησε μόνο παραστάσεις και δημοφιλή ρωμαϊκά θεάματα. Χρησιμοποιήθηκε επίσης για πολιτικές συναθροίσεις και θρησκευτικές εκδηλώσεις. Είναι, εξάλλου, το θέατρο που επισκέφθηκε ο Απόστολος Παύλος τον 1ο αι. μ.Χ. για να διδάξει και να διαδώσει τον χριστιανισμό στην Έφεσο. Λέγεται, μάλιστα,

ότι η επίσκεψή του δυσαρέστησε τους μεταλλουργούς της πόλης, οι οποίοι ζούσαν από την πώληση χρυσών και αργυρών αγαλμάτων της θεάς Αρτέμιδος και έβλεπαν τη νέα θρησκεία ως απειλή για τη δουλειά τους.

Το θέατρο ήταν σε χρήση μέχρι τον 5ο αι. μ.Χ. και μετά εγκαταλείφθηκε. Στις μέρες μας το κοίλο και η ορχήστρα έχουν πλέον αποκατασταθεί. Έτσι, το θέατρο γέμιζει πάλι ζωή με τις παραστάσεις και τις συναυλίες που διοργανώνονται στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Τέχνης και Πολιτισμού Σελτσούκ-Εφέσου (Selçuk-Efes) που πραγματοποιείται κάθε καλοκαίρι.

Το 2015 μάλιστα συμπεριλήθηκε, όπως και ολόκληρη η αρχαία πόλη της Εφέσου, στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Εικ. 52 Πανοραμική άποψη του θεάτρου.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΜΙΛΗΤΟΥ

Η ισχυρή πόλη της Ιωνίας

Η αρχαία Μίλτος ήταν μια παραθαλάσσια πόλη της Ιωνίας και τα ερείπια της τα συναντάμε σήμερα στη νοτιοδυτική Τουρκία, στην επαρχία Αϊδινίου (πόλη Balat). Υπήρξε μία από τις σημαντικότερες πόλεις της Ιωνίας. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης ήταν ένα σημείο συνάντησης μεταξύ Ανατολής και Δύσης και μάλιστα εξελίχθηκε στην ισχυρότερη ναυτική και εμπορική δύναμη της περιοχής. Χτισμένη πάνω σε μια χερσόνησο, η πόλη είχε τρία λιμάνια και η ακτίνα των επαφών της ήταν τόσο μεγάλη που εκτεινόταν από τη Σύβαρη της Ιταλίας μέχρι τη Ναύκρατι της Αίγυπτου. Ήδη από τον 8ο αι. π.Χ., άλλωστε, οι Μιλήσιοι είχαν ιδρύσει πολλές αποικίες, κυρίως στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας.

Στην πόλη άνθισαν οι τέχνες και οι επιστήμες, ιδιαίτερα η φιλοσοφία. Ένας από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας, ο Θαλής, καταγόταν από τη Μίλτο, όπως και ο Ιππόδαμος, ο πρώτος πολεοδόμος του αρχαίου κόσμου. Φαίνεται, μάλιστα, ότι τον 5ο αι. π.Χ., μετά την καταστροφή της από τους Πέρσες, η πόλη ξαναχτίστηκε με βάση το ιπποδάμιο πολεοδομικό σύστημα. Ήταν, δηλαδή, χωρισμένη σε ίσα οικοδομικά τετράγωνα που το καθένα είχε έξι σπίτια.

Στα ελληνιστικά χρόνια η Μίλτος ήταν μία πλούσια πόλη με εντυπωσιακά κτήρια, όπως το θέατρο, το στάδιο, το βουλευτήριο και η αγορά. Στη ρωμαϊκή εποχή που ακολούθησε τα κτήρια προσαρμόστηκαν στα πρότυπα των Ρωμαίων, ενώ χτίστηκαν και νέα, όπως θέρμες και λουτρά. Σήμερα το πιο καλά διατηρημένο κτήριο της αρχαίας Μιλήτου είναι το θέατρο.

Εικ. 53 Το αρχαίο θέατρο της Μιλήτου.

Το επιβλητικό θέατρο της Μιλήτου

Χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια, λίγο μετά τα μέσα του 3ου αι. π.Χ., και αρχικά χωρούσε περίπου 5.300 θεατές. Η μορφή του όμως άλλαξε στη διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων, από τον 1ο μέχρι τον 3ο αι. μ.Χ., όταν το θέατρο προσαρμόστηκε στα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες της νέας εποχής. Έτσι, η σκηνή του έγινε τριώροφη και η πρόσοψή της διακοσμήθηκε με πολύχρωμα μάρμαρα, κίονες και γλυπτά.

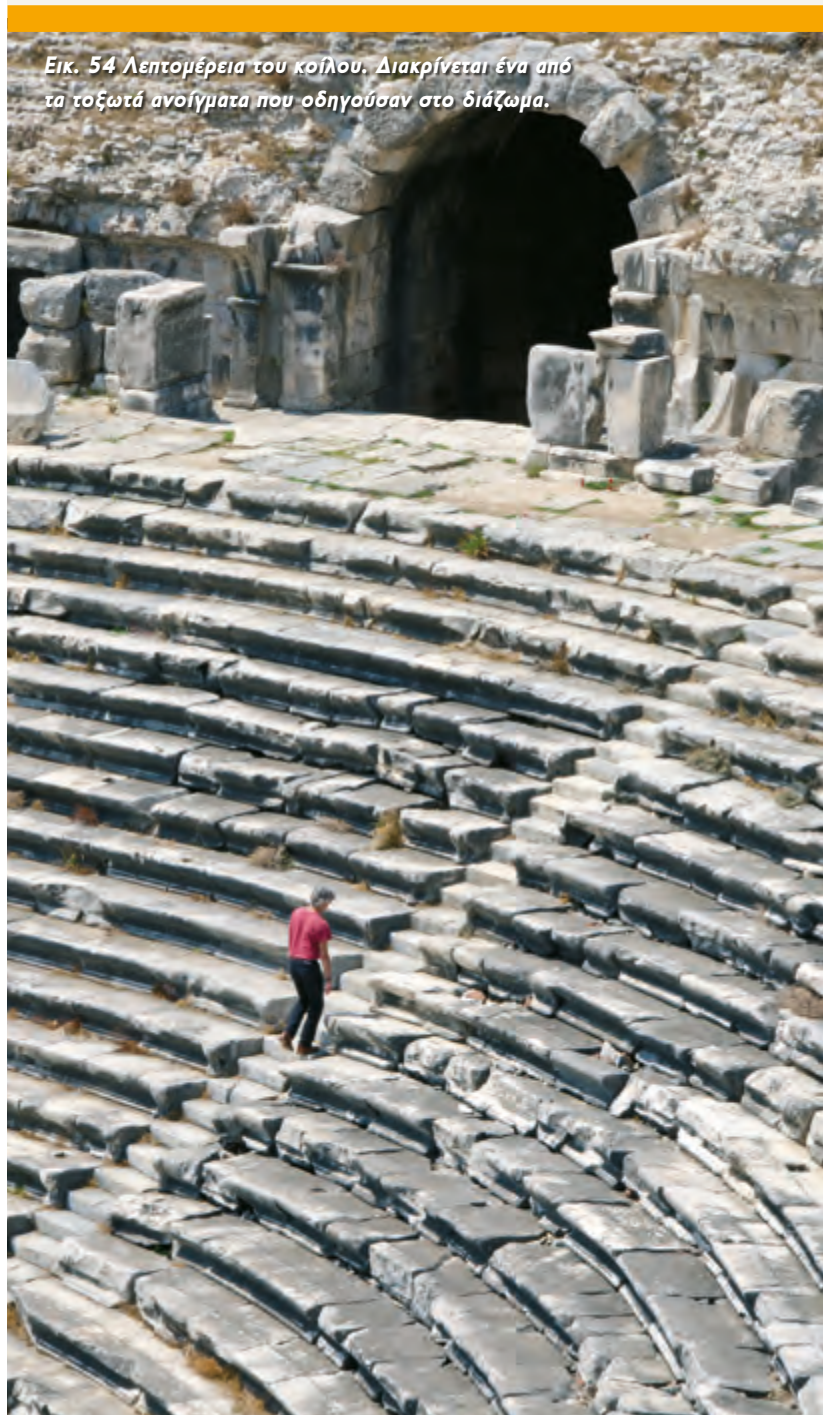
Μπροστά από τη σκηνή, στο λογείο, εμφανίζονταν οι πρωταγωνιστές των ρωμαϊκών θεαμάτων. Από το λογείο σήμερα σώζονται μόνο οι πεσσοί, δηλαδή οι κολώνες που το στήριζαν, και ο τοίχος που το διαχώριζε από την ορχήστρα (εικ. 55). Την ίδια περίοδο η χωρητικότητα του θεάτρου αυξήθηκε φτάνοντας μέχρι τα 15.000 άτομα, για κάποιους ερευνητές, και τα 18.000 για άλλους.

Παρά τα νέα στοιχεία όμως, το θέατρο διατήρησε κάποια χαρακτηριστικά από την ελληνιστική περίοδο. Έτσι, παρέμεινε ανοιχτό, δηλαδή η σκηνή δεν ενώθηκε με το κοίλο και οι πάροδοι δεν στεγάστηκαν. Μάλιστα, οι πάροδοι, όπως και στο θέατρο της Εφέσου, είχαν την ιδιαιτερότητα ότι δεν οδηγούσαν στην ορχήστρα, αλλά στο λογείο.

Το κοίλο ήταν χωρισμένο σε τρία οριζόντια τμήματα από δύο διαδρόμους, τα διαζώματα (εικ. 55). Μάλιστα, για να εξασφαλιστεί η καλύτερη στήριξή του, στα δύο άκρα του χτίστηκαν ισχυροί εξωτερικοί τοίχοι. Από εκεί ξεκινούσαν σκάλες που οδηγούσαν τους θεατές σε σκεπαστούς διαδρόμους, εσωτερικά του κοίλου. Οι διάδρομοι κατέληγαν στα τοξωτά ανοίγματα που μπορεί να τα δει κανείς σήμερα και οδηγούσαν τους θεατές στο διάζωμα (εικ. 54).

Επίσης, στις πρώτες σειρές του κοίλου κατασκευάστηκε το περίφημο αυτοκρατορικό θεωρείο, δηλαδή μια ειδική θέση που προοριζόταν για τον αυτοκράτορα. Το θεωρείο ξεχώριζε από το υπόλοιπο κοίλο γιατί είχε στέγη που στηριζόταν σε τέσσερις κίονες, οι οποίοι διατηρούνται μέχρι τις μέρες μας (εικ. 55).

Εικ. 54 Λεπτομέρεια του κοίλου. Διακρίνεται ένα από τα τοξωτά ανοίγματα που οδηγούσαν στο διάζωμα.

Εικ. 55 Άποψη του θεάτρου. Στο κοίλο διακρίνονται οι κίονες του αυτοκρατορικού θεωρείου.

Από το χθες στο σήμερα

Στη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής το θέατρο μετατράπηκε σε αρένα και φιλοξένησε τα αγαπημένα θεάματα των Ρωμαίων, μονομαχίες και θηριομαχίες. Τότε αφαιρέθηκαν οι πρώτες σειρές καθισμάτων από το κοίλο για να μεγαλώσει η ορχήστρα και στη θέση τους χτίστηκε ένας χαμηλός τοίχος, το **θωράκιο**, που προστάτευε τους θεατές από τα άγρια ζώα (εικ. 55).

Στην εσωτερική πλευρά του θωρακίου ανοίγονταν κατά διαστήματα ορθογώνιες εσοχές. Αυτές πιθανόν χρησίμευαν ως καταφύγια για όσους αγωνίζονταν στα

επικίνδυνα θεάματα ή ως χώροι που προορίζονταν για τους θηριοδασκαστές.

Στα βυζαντινά χρόνια το ψηλότερο τμήμα του κοίλου ενσωματώθηκε σε φρούριο. Έτσι εξηγείται γιατί σήμερα το κοίλο του θεάτρου διατηρείται περίπου στο μισό από το αρχικό του ύψος. Από τη σκηνή, πάλι, σώζονται μόνο τα θεμέλια και τα χαμηλότερα τμήματα των τοίχων της.

Η ανασκαφή του θεάτρου έγινε στις αρχές του 20ού αιώνα. Στις μέρες μας έχει αναστηλωθεί, αλλά δεν χρησιμοποιείται για παραστάσεις.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΣΙΑΔΑΣ

Εικ. 56 Το αρχαίο θέατρο της Αφροδισιάδας.

Η πόλη της Αφροδίτης

Η Αφροδισιάς ήταν μια αρχαία ελληνική πόλη της Μικράς Ασίας. Σήμερα συναντάμε τα ίχνη της στη νοτιοδυτική Τουρκία, στην επαρχία Αϊδινίου (πόλη Geyre). Κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια και πήρε το όνομά της από το ιερό της Αφροδίτης που υπήρχε εκεί ήδη από τον 6ο αι. π.Χ. Αν και ήταν μια μικρή πόλη, από τα πρώτα χρόνια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τάχθηκε στο πλευρό των Ρωμαίων κερδίζοντας την εύνοιά τους. Έτσι, τον 1ο αι. π.Χ. ανακηρύχθηκε ελεύθερη και αυτόνομη πόλη και απαλλάχθηκε από τους φόρους, ενώ ο αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος ανακηρύχθηκε προστάτης της. Χάρη στις ευεργεσίες και των επόμενων Ρωμαίων αυτοκρατόρων, η πόλη απέκτησε πλούτο και κύρος. Οι συνθήκες αυτές ευνόησαν και την πολιτιστική της ανάπτυξη με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί εκεί μία από τις πιο γνωστές σχολές γλυπτικής της αρχαιότητας. Μάλιστα, εκτός από τους θεατρικούς και μουσικούς αγώνες, στην Αφροδισιάδα γίνονταν και αγώνες γλυπτικής. Την ευημερία της πόλης φανερώνουν τα δημόσια κτήρια που χτίστηκαν ή αναδιαμορφώθηκαν στα ρωμαϊκά χρόνια, όπως το βουλευτήριο, η αγορά, το στάδιο και το θέατρο.

Εκ. 57 Η σκηνή του θεάτρου με τη ρωμαϊκή εξέδρα και το ελληνιστικό προσκήνιο.

Το δώρο ενός πρώην δούλου

Χτίστηκε στο β' μισό του 1ου αι. π.Χ., στο μεταίχμιο μεταξύ ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής. Από μία επιγραφή που βρέθηκε στο θέατρο γνωρίζουμε ότι την κατασκευή του χρηματοδότησε ο Γάιος Ιούλιος Ζώιλος ο οποίος το δώρισε στους πολίτες της Αφροδισιάδας και στη θεά Αφροδίτη, την προστάτιδά τους. Πρόκειται για έναν πρώην δούλο που είχε ελευθερωθεί από τον Οκταβιανό Αύγουστο. Η απελευθέρωση των δούλων

ήταν ένα συχνό φαινόμενο στη ρωμαϊκή εποχή, ιδιαίτερα στα χρόνια του Οκταβιανού Αυγούστου. Ο Γάιος Ιούλιος Ζώιλος κατάφερε, μάλιστα, μέσα σε λίγα χρόνια να γίνει τόσο πλούσιος, ώστε να χρηματοδοτήσει και την κατασκευή δημόσιων κτηρίων στην πόλη του. Οι πρώτες εργασίες στο θέατρο έγιναν μεταξύ 38-28 π.Χ., αλλά στα ρωμαϊκά χρόνια που ακολούθησαν έγιναν προσθήκες και αλλαγές.

Η σκηνή και το κοίλο

Στα χρόνια του Ζωίλου η σκηνή ήταν διαμορφωμένη σύμφωνα με τα ελληνιστικά πρότυπα. Έτσι, μπροστά της υπήρχε μια στοά, το προσκήνιο, που διατηρείται μέχρι σήμερα (εικ. 57). Είναι μάλιστα πιθανό στα κενά ανάμεσα στους κίονες να τοποθετούσαν ζωγραφικούς πίνακες. Στην οροφή του προσκηνίου, η οποία δεν σώζεται σήμερα, ήταν διαμορφωμένο ένα ξύλινο πατάρι, το λογείο, όπου εμφανίζονταν οι υποκριτές.

Στα ρωμαϊκά χρόνια το θέατρο προσαρμόστηκε στα πρότυπα και τις ανάγκες της νέας εποχής. Έτσι, μπροστά ακριβώς από το προσκήνιο διαμορφώθηκε το 2ο αι. μ.Χ. ένα χαμηλότερο λογείο (εικ. 57, 58). Συγχρόνως όμως διατηρήθηκε και το ελληνιστικό προσκήνιο. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί, παρά τις αλλαγές που έκαναν στο θέατρο οι Ρωμαίοι, κράτησαν ένα βασικό στοιχείο του ελληνιστικού θεάτρου και το προσαρμοσαν στη νέα μορφή του οικοδομήματος. Πίσω από το λογείο

υψωνόταν η πρόσοψη της σκηνής που δεν έχει σωθεί. Ήταν διώροφη και διακοσμημένη με κίονες και θαυμάσια αγάλματα από τους φημισμένους γλύπτες της πόλης. Σήμερα βλέπει κανείς το κτήριο της σκηνής που ήταν μακρόστενο και χωρισμένο εσωτερικά σε πέντε δωμάτια. Από τις θύρες της σκηνής η μεγαλύτερη ήταν η κεντρική που ήταν αψιδωτή και πλαισιωνόταν από μικρότερες. Από αυτές οι πρωταγωνιστές των ρωμαϊκών θεαμάτων εμφανίζονταν στο λογείο.

Από το κοίλο σώζεται σήμερα μόνο το χαμηλότερο τμήμα του που ήταν χτισμένο πάνω στο φυσικό βράχο. Το ψηλότερο τμήμα του στηριζόταν σε ισχυρούς τοίχους, που όμως δεν έχουν διατηρηθεί. Το σχήμα του ακολουθεί τον κανόνα των θεάτρων της Μικράς Ασίας και είναι λίγο μεγαλύτερο από ημικύκλιο, ενώ στην πρώτη σειρά υπήρχαν μαρμαρίνοι θρόνοι που προορίζονταν για τα επίσημα πρόσωπα (εικ. 57).

Από θέατρο... αρένα

Στα τέλη του 2ου αι. μ.Χ. από χώρος θεατρικών παραστάσεων μετατράπηκε σε αρένα για μονομαχίες και θηριομαχίες. Τότε αφαιρέθηκαν οι πρώτες σειρές του κοίλου για να μεγαλώσει η ορχήστρα και στη θέση τους χτίστηκε ένας χαμηλός τοίχος, το θωράκιο (εικ. 57). Στο θωράκιο στηρίζονταν κάγκελα που προστάτευαν τους θεατές από τα άγρια θηρία. Την ίδια περίοδο στον τοίχο που χώριζε το λογείο από την ορχήστρα ανοίχτηκαν τρεις μικρές πόρτες που επικοινωνούσαν με έναν εσωτερικό διάδρομο κάτω από το λογείο. Από εκεί εμφανίζονταν στην αρένα τα ζώα των θηριομαχιών (εικ. 57). Επίσης, στο μέσο περίπου του ίδιου τοίχου προστέθηκε μία μικρή σκάλα, από την οποία ανέβαιναν στην εξέδρα οι νικητές των μονομαχιών για να τους αποδοθούν τιμές.

Στα βυζαντινά χρόνια, τον 7ο αι. μ.Χ., το θέατρο μετατράπηκε σε φρούριο και ενσωματώθηκε στο τείχος που προστάτευε την πόλη. Σήμερα διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση και αποτελεί τμήμα του αρχαιολογικού χώρου της Αφροδισιάδας.

Εικ. 58 Το λογείο και το κοίλο.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΣΠΕΝΔΟΥ

Εικ. 59 Το ρωμαϊκό θέατρο της Ασπένδου.

Μία πλούσια πόλη

Η Άσπενδος ήταν μία αρχαία πόλη της Παμφυλίας στη Μικρά Ασία. Σήμερα τα ίχνη της εντοπίζονται στη νοτιοδυτική Τουρκία (πόλη Belkiz), περίπου 50 χλμ. ανατολικά της Αττάλειας. Ήταν χτισμένη σε μια εύφορη πεδιάδα, στις όχθες του ποταμού Ευρυμέδοντα. Όφειλε τον πλούτο της στην εξαγωγή πολλών γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Αποτέλεσε, μάλιστα, το σημαντικότερο κέντρο εμπορίου στην περιοχή της Παμφυλίας. Για μεγάλο διάστημα της ιστορίας της ήταν τμήμα της περσικής αυτοκρατορίας, ενώ τον 4ο αι. π.Χ. πέρασε στην κυριαρχία του Μεγάλου Αλεξάνδρου και των διαδόχων του. Η Άσπενδος όμως αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στα ρωμαϊκά χρόνια. Τότε ο πληθυσμός της αυξήθηκε και χτίστηκαν πολλά δημόσια οικοδομήματα. Από αυτά ξεχωρίζει το θέατρο που είναι, άλλωστε, το καλύτερα διατηρημένο ρωμαϊκό θέατρο στον κόσμο.

Ένα επιβλητικό θέατρο

Χτίστηκε τον 2ο αι. μ.Χ., την εποχή που ήταν συναυτοκράτορες ο Μάρκος Αυρήλιος και ο Λούκιος Βήρος (161-169 μ.Χ.). Πήρε από την αρχή την τυπική μορφή του ρωμαϊκού θεάτρου. Γι' αυτό, άλλωστε, ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα θέατρα της Μικράς Ασίας που χτίστηκαν στα ελληνιστικά χρόνια και στη συνέχεια προσαρμόστηκαν στα ρωμαϊκά πρότυπα. Μάλιστα, επειδή σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση, αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα για να καταλάβει κανείς το κλειστό περιμετρικά σχήμα των ρωμαϊκών θεάτρων, σύμφωνα με το οποίο η σκηνή ήταν ενωμένη με το κοίλο (εικ.59). Από επιγραφές γνωρίζουμε ότι ο αρχιτέκτονας που το σχεδίασε λεγόταν Ζήνων, ήταν γιός του Θεόδωρου και καταγόταν από την Άσπενδο. Ακόμη, ότι το θέατρο χτίστηκε με έξοδα δύο εύπορων Ρωμαίων.

Μια σκηνή θεάτρου σαν έργο τέχνης

Η σκηνή ήταν ένα μακρόστενο κτήριο φτιαγμένο με μεγάλη φροντίδα. Ο μπροστινός της τοίχος, αυτός δηλαδή που έβλεπαν οι θεατές, ήταν χωρισμένος σε δύο ορόφους και είχε πλούσια διακόσμηση με κίονες, γλυπτά και αγάλματα που βρίσκονταν μέσα στις εσοχές του. Στον πρώτο όροφο ανοίγονταν πέντε θύρες, από τις οποίες η μεγαλύτερη βρίσκοταν στο κέντρο της σκηνής (εικ. 59). Με τόσο φροντισμένη διακόσμηση ο τοίχος της σκηνής χρειαζόταν σίγουρα προστασία από τα καιρικά φαινόμενα. Έτσι, είχε κατασκευαστεί μία ξύλινη επικλινής στέγη, η οποία συγχρόνως βελτίωνε και την ακουστική του θεάτρου. Από ξύλο ήταν φτιαγμένο και το λογείο, η εξέδρα μπροστά από τη σκηνή, όπου εμφανίζονταν οι υποκριτές (εικ. 62). Τα ψηλά ορθογώνια κτήρια στα δύο άκρα της σκηνής ήταν τα παρασκήνια που χρησίμευαν για την προετοιμασία των υποκριτών (εικ. 59).

Εικ. 60 Άποψη του κοίλου.

Εικ. 61 Η στοά στο πάνω μέρος του κοίλου.

Εικ. 62 Άποψη του θεάτρου από τη στοά στο πάνω μέρος του κοίλου.

Το εντυπωσιακό κοίλο

Το κοίλο χωρούσε από 6.100 θεατές, σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, μέχρι 7.650, σύμφωνα με άλλους. Ήταν χτισμένο πάνω στο φυσικό βράχο, αλλά στα δύο άκρα του στηριζόταν επιπλέον σε ισχυρούς τοίχους. Εκεί ανοίγονταν πύλες, από τις οποίες οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο. Στην συνέχεια ακολουθούσαν διαδρόμους και σκάλες που οδηγούσαν στην ορχήστρα, αλλά και στο διάζωμα, δηλαδή τον διάδρομο που χώριζε το κοίλο σε δύο οριζόντια τμήματα (εικ. 60). Στο χαμηλότερο τμήμα και μάλιστα στις πρώτες σειρές κάθονταν τα επίσημα πρόσωπα, όπως άλλωστε στα περισσότερα θέατρα.

Υπήρχε όμως και ένας δεύτερος χώρος που προοριζόταν για τους επισήμους, αξιωματούχους και ιερείς. Ήταν τα καθίσματα που βρίσκονταν πάνω από τις δύο στεγασμένες παρόδους του θεάτρου και ονομάζονταν θεωρεία (εικ. 62). Αντίθετα, οι απλοί πολίτες κάθονταν κυρίως στο ψηλότερο τμήμα του κοίλου. Για τη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των θεατών το κοίλο κατέληγε στο πάνω μέρος του σε μία περιμετρική στοά (εικ. 60). Μάλιστα, η οροφή της στοάς, που ήταν αρκετά φαρδιά, ενδεχομένως να χρησιμοποιούνταν για να καθίσουν ακόμη περισσότεροι θεατές (εικ. 59).

Από θέατρο... παλάτι

Περίπου 100 χρόνια μετά την κατασκευή του το θέατρο μετατράπηκε σε αρένα και φιλοξένησε μονομαχίες και θηριομαχίες. Συνέχισε να χρησιμοποιείται και στα βυζαντινά χρόνια, ενώ μετατράπηκε σε παλάτι γύρω στο 1200, την εποχή των Σελτζούκων Τούρκων.

Σήμερα διατηρείται σε εξαιρετική κατάσταση και φιλοξενεί μουσικές και χορευτικές παραστάσεις στο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ Όπερας και Μπαλέτου που γίνεται κάθε χρόνο στην Άσπενδο.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΚΟΥΡΙΟΥ

Εικ. 63 Το αρχαίο θέατρο του Κουρίου.

Μία πόλη με πλούσια ιστορία

Στη νότια ακτή της Κύπρου, κοντά στο χωριό Επισκοπή της επαρχίας Λεμεσού, βρίσκεται το αρχαίο Κούριο, μία περιοχή με πολύ μεγάλη ιστορία. Η εύφορη πεδιάδα στις όχθες του ποταμού Κούρη είχε κατοικηθεί από πολύ νωρίς, ήδη από το 10.000 π.Χ., και επικοινωνούσε τόσο με τη θάλασσα όσο και με τις περιοχές του νησιού που ήταν πλούσιες σε χαλκό. Η Κύπρος ήταν, εξάλλου, φημισμένη στα αρχαία χρόνια για τα κοιτάσματα χαλκού. Έτσι, μία πολύ σημαντική πηγή εσόδων για τους οικισμούς που αναπτύχθηκαν στο Κούριο κατά τη 2η χιλιετία (1650-1050 π.Χ.) ήταν το εμπόριο χαλκού προς την ανατολική Μεσόγειο. Σταδιακά το κέντρο της περιοχής μετατοπίστηκε σε έναν λόφο, την ακρόπολη του Κουρίου, όπου μέχρι τον 5ο αι. π.Χ. είχε αναπτυχθεί μία πλούσια και ισχυρή πόλη με δικό της νόμισμα. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Ηρόδοτο, οι κάτοικοί της θεωρούσαν την πόλη τους αποικία του Άργους. Στα ελληνιστικά χρόνια (4ος αι. π.Χ.) το Κούριο, όπως και ολόκληρη η Κύπρος, ενσωματώθηκε στο Μακεδονικό κράτος και κυβερνήθηκε από τους Πτολεμαίους της Αιγύπτου. Διατήρησε όμως μια σχετική διοικητική αυτονομία και είχε εμπορικές σχέσεις με άλλες πόλεις της Κύπρου αλλά και την Αίγυπτο, εξαγωγτας χαλκό και ξυλεία. Έτσι, συνέχισε να αναπτύσσεται οικονομικά και πολιτιστικά κατά τον 3ο και 2ο αι. π.Χ. Μάλιστα, κάποια από τα δημόσια κτήρια της πόλης που διατηρούνται μέχρι σήμερα, όπως το θέατρο, άρχισαν να χτίζονται αυτή την περίοδο. Τα περισσότερα όμως ανήκουν στα ρωμαϊκά χρόνια και χτίστηκαν μετά το 58 π.Χ., όταν η Κύπρος έγινε τμήμα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Το θέατρο που βλέπει στη Μεσόγειο

Το πρώτο θέατρο στην ακρόπολη του Κουρίου χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια, τον 2ο αι. π.Χ., και είχε κυκλική ορχήστρα και υπερυψωμένο προσκήνιο, όπως το θέατρο της Φιλιππούπολης.

Στα ρωμαϊκά χρόνια όμως έγιναν στο θέατρο πολλές μετατροπές. Τότε η σκηνή ενώθηκε με το κοίλο σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα και η ορχήστρα έγινε ημικυκλική. Έτσι, τον 2ο αι. μ.Χ. το θέατρο χωρούσε περίπου 3.000 θεατές. Τότε, μάλιστα, η σκηνή ήταν ιδιαίτερα επιβλητική γιατί η πρόσοψή της διακοσμήθηκε με μάρμαρο. Δυστυχώς όμως από το οικοδόμημα της σκηνής σήμερα σώζονται μόνο τα θεμέλια.

Σε καλύτερη κατάσταση διατηρείται το κοίλο, το οποίο προσφέρει μαγευτική θέα προς την πεδιάδα του Κουρίου και τη Μεσόγειο θάλασσα (εικ. 64).

Το κοίλο

Το κοίλο ήταν χτισμένο πάνω στο φυσικό λόφο, αλλά τα δύο άκρα του στηρίζονταν σε ισχυρούς τοίχους. Την περίοδο λειτουργίας του θεάτρου ήταν αρκετά ψηλότερο και χωριζόταν σε δύο τμήματα από έναν οριζόντιο διάδρομο, το διάζωμα (εικ. 64). Σήμερα όμως σώζεται μόνο το χαμηλότερο τμήμα.

Στο πάνω μέρος του, μάλιστα, το κοίλο κατέληγε σε μία περιμετρική στοά. Εκεί έφταναν οι θεατές από τις εισόδους που υπήρχαν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου. Από τη στοά ξεκινούσαν πέντε εσωτερικοί διάδρομοι με σκάλες που οδηγούσαν τους θεατές στο διάζωμα και από εκεί στις θέσεις τους.

Εικ. 64 Άποψη του κοίλου.

Εικ. 65 Η ορχήστρα και το κοίλο.

Από το χθες στο σήμερα

Στις αρχές του 3ου αι. μ.Χ. αφαιρέθηκαν οι τρεις πρώτες σειρές εδωλίων από το κοίλο και στη θέση τους χτίστηκε ένας χαμηλός τοίχος. Αυτό συνέβη γιατί τότε η ορχήστρα μετατράπηκε σε αρένα για μονομαχίες και θηριομαχίες και οι θεατές έπρεπε να είναι προστατευμένοι. Επίσης, κάτω από το κοίλο έχουν βρεθεί κάποιοι θάλαμοι που, σύμφωνα με τους ερευνητές, ήταν βοηθητικοί χώροι για τις ανάγκες των θηριομαχιών. Το θέατρο απέκτησε ξανά την αρχική του χρήση στα τέλη του

3ου αι. μ.Χ. φιλοξενώντας και πάλι παραστάσεις. Τότε τα εδώλια αποκαταστάθηκαν και η ορχήστρα πήρε ξανά την προηγούμενη μορφή της. Το θέατρο εγκαταλείφθηκε οριστικά τον 4ο αι. μ.Χ. πιθανόν μετά από έναν καταστροφικό σεισμό.

Σήμερα έχει αναστηλωθεί και μεγάλο μέρος του κοίλου έχει συμπληρωθεί με σύγχρονα δομικά υλικά. Χρησιμοποιείται, μάλιστα, για θεατρικές παραστάσεις και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΠΑΛΜΥΡΑΣ

Εικ. 66 Το ρωμαϊκό θέατρο της Παλμύρας.

Μια πόλη στην καρδιά της ερήμου

Σε μια οάση μέσα στην έρημο της κεντρικής Συρίας βρίσκονται τα ίχνη μιας σπουδαίας αρχαίας πόλης. Από τα προϊστορικά χρόνια, εδώ έκαναν στάση τα εμπορικά καραβάνια που έρχονταν από τη Μεσοποταμία και διέσχιζαν την έρημο με κατεύθυνση τη Μεσόγειο. Η πόλη αρχικά ονομαζόταν Tadmur, όπως ακριβώς και η σύγχρονη πόλη που βρίσκεται σήμερα εκεί. Ονομάστηκε Παλμύρα στα ελληνιστικά χρόνια, όταν ήρθε σε επαφή με τον ελληνικό πολιτισμό, μετά την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου (4ος αι. π.Χ.). Η βασικότερη πηγή εσόδων για τους κατοίκους της ήταν οι φόροι που πλήρωναν τα διερχόμενα καραβάνια, τα οποία μετέφεραν προϊόντα από την Ανατολή προς τη Δύση. Έτσι, από τον 1ο αι. π.Χ., η Παλμύρα εξελίχθηκε σε μία πολύ πλούσια και ισχυρή πόλη. Βρισκόταν, άλλωστε, πάνω στον «Δρόμο του Μεταξιού», ένα τεράστιο δίκτυο εμπορικών δρόμων που ένωναν την Κίνα με την Ινδία, τη Μέση Ανατολή και την Ευρώπη. Στο απόγειο της δύναμής της έφτασε τον 1ο αι. μ.Χ., όταν ενσωματώθηκε στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, καθώς και για τους δύο επόμενους αιώνες. Μάλιστα, γύρω στο 270 μ.Χ., η βασίλισσά της Ζηνοβία απείλησε με την επεκτατική της πολιτική την ισχύ της Ρώμης. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην καταστροφή της Παλμύρας το 274 μ.Χ. Αργότερα η πόλη κατακτήθηκε από τους Βυζαντινούς και τον 7ο αι. μ.Χ. από τους Άραβες.

Ένα θέατρο στην καρδιά της πόλης

Στα ρωμαϊκά χρόνια χτίστηκαν στην Παλμύρα πολλά επιβλητικά κτήρια, όπως ο ναός του συριακού θεού Βάαλ (Ba'al), η αγορά, το θέατρο, αλλά και μία εντυπωσιακή στοά μήκους 1.000 μέτρων, η «λεωφόρος των κίωνων». Το θέατρο πρέπει να χτίστηκε τον 2ο ή τον 3ο αι. μ.Χ., στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού (117-138 μ.Χ.) ή της δυναστείας των Σεβήρων (196-235 μ.Χ.). Φαίνεται όμως ότι δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Έτσι εξηγείται το μικρό μέγεθος του κοίλου που έχει μόνο 13 σειρές καθισμάτων και μπορούσε να φιλοξενήσει σχετικά λίγους θεατές. Ίσως όμως η χωρητικότητα του κοίλου να μεγάλωνε με την προσθήκη ξύλινων καθισμάτων.

Το θέατρο βρισκόταν σε πολύ κεντρικό σημείο, αφού πίσω από τη σκηνή του περνούσε η «λεωφόρος των κίωνων» που ήταν ο μεγαλύτερος δρόμος της πόλης. Επίσης, στο πίσω μέρος του κοίλου υπήρχε μια μεγάλη ημικυκλική πλατεία με στοές που πρέπει να στέγαζαν καταστήματα.

Η σκηνή και η ορχήστρα

Παρόλο που και το κτήριο της σκηνής έμεινε ανολοκλήρωτο, η πρόσοψή της ήταν ιδιαίτερα φροντισμένη και είχε δύο ορόφους. Σήμερα σώζεται μόνο ο τοίχος του πρώτου ορόφου που δεν είναι ευθύγραμμος, αλλά σχηματίζει κόγχες, δηλαδή εσοχές, και διακοσμείται με κορινθιακούς κίονες (εικ. 66). Στον τοίχο αυτόν ανοίγονται, μάλιστα, πέντε θύρες, σε αντίθεση με τα περισσότερα ρωμαϊκά θέατρα που είχαν τρεις. Είναι τοποθετημένες κατά σειρά μεγέθους με τη μεγαλύτερη να βρίσκεται στο κέντρο. Μπροστά από τη σκηνή βρίσκεται το λογείο, για την εμφάνιση των υποκριτών (εικ. 68).

Η ορχήστρα του θεάτρου είναι στρωμένη με πλάκες και χωρίζεται από το λογείο με έναν χαμηλό τοίχο διακοσμημένο με κόγχες. Ένας ακόμη τοίχος χτισμένος περιμετρικά της ορχήστρας προστάτευε τους θεατές κατά τη διάρκεια των θηριομαχιών (εικ. 66). Είναι όμως πιθανό

Εικ. 67 Λεπτομέρεια της σκηνής.

στο θέατρο να γίνονταν και αθλητικοί αγώνες, στο πλαίσιο των εορτασμών προς τιμή του τοπικού θεού Βάαλ.

Σήμερα, μετά την αποκατάσταση του, το θέατρο φιλοξενεί μουσικές, χορευτικές και άλλες εκδηλώσεις στο πλαίσιο του Φεστιβάλ της Παλμύρας και του Ετήσιου Φεστιβάλ του Δρόμου του Μεταξιού.

Όπως ο αρχαιολογικός χώρος της Παλμύρας έτσι και το θέατρο περιλαμβάνεται στη λίστα των μνημείων της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό εξαιτίας της επέλασης των τζιχαντιστών στη Συρία, ολόκληρη η πόλη, όπως και το θέατρο, απειλούνται σοβαρά.

Εικ. 68 Η σκηνή και το λογείο.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΜΠΟΣΡΑ

Εικ. 69 Πανοραμική άποψη του
ρωμαϊκού θεάτρου της Μπόσρα.

Μία πόλη με πανάρχαιο όνομα

Η Μπόσρα (Bosra) βρίσκεται στη νότια Συρία, περίπου 140 χιλιόμετρα νότια της Δαμασκού. Είναι μια πόλη με μεγάλη ιστορία, αφού το όνομά της το συναντάμε για πρώτη φορά στις «Επιστολές της Αμάρνα» που έχουν βρεθεί στην Αίγυπτο. Πρόκειται για πήλινες πινακίδες του 14ου αι. π.Χ. που αποτελούσαν την αλληλογραφία των Φαραώ της Αιγύπτου με άλλους αρχαίους λαούς, όπως τους Αμορίτες που κατοικούσαν στα εδάφη της σημερινής Συρίας. Αρκετά αργότερα η Μπόσρα αποτέλεσε τμήμα του αραβικού βασιλείου των Ναβαταίων που κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους το 106 π.Χ. Έτσι, η πόλη ενσωματώθηκε στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και έγινε, μάλιστα, η πρωτεύουσα της ρωμαϊκής επαρχίας της Αραβίας. Αυτό σήμανε μια καινούργια εποχή για τη Μπόσρα που εξελίχθηκε σε μία πλούσια πόλη, καθώς βρισκόταν στο σταυροδρόμι πολλών εμπορικών δρόμων, ενώ είχε και τη δική της παραγωγή σιτηρών. Στη διάρκεια της ρωμαϊκής εποχής χτίστηκαν πολλά σημαντικά κτήρια, από τα οποία ξεχωρίζει το θέατρο. Στους αιώνες που ακολούθησαν η πόλη πέρασε στους Βυζαντινούς και στη συνέχεια στους Άραβες, ενώ παρέμεινε ένας σημαντικός σταθμός τόσο για τα εμπορικά караβάνια, όσο και για τους μουσουλμάνους προσκυνητές στο δρόμο τους προς τη Μέκκα, την ιερή τους πόλη. Σήμερα ο αρχαιολογικός χώρος της Μπόσρα συμπεριλαμβάνεται στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Εικ. 70 Άποψη του θεάτρου από τη στοά στο πάνω μέρος του κοίλου.

Το θέατρο που έγινε κάστρο

Το θέατρο της Μπόσρα χτίστηκε στα χρόνια του Ρωμαίου αυτοκράτορα Τραϊανού, τον 2ο αι. μ.Χ. Αντικρίζοντας κανείς την εξωτερική πλευρά του, αυτό που βλέπει είναι ένα κάστρο. Στην καρδιά του κάστρου όμως κρύβεται ένα θέατρο (εικ. 69). Είναι, μάλιστα, ένα από τα καλύτερα διατηρημένα ρωμαϊκά θέατρα στον κόσμο, ακριβώς επειδή μετατράπηκε σε κάστρο, όταν η πόλη κατακτήθηκε από τους Άραβες τον 7ο αι. μ.Χ.

Η σκηνή του είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή και διατηρείται σήμερα σε ολόκληρο το ύψος της που φτάνει τα 26 μέτρα. Έχει τρεις ορόφους και η πρόσοψή της ήταν

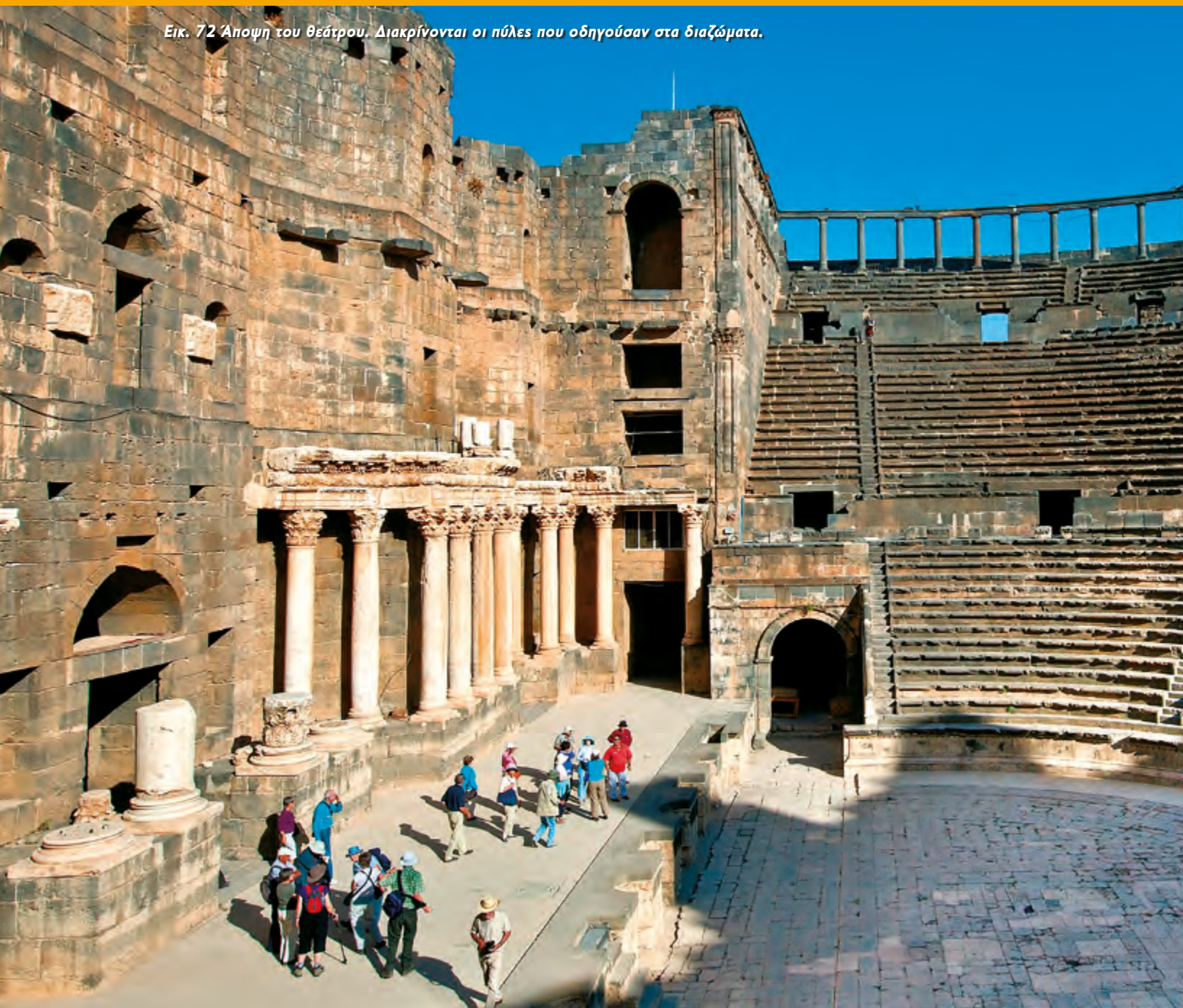
διακοσμημένη με μαρμαρίνους κορινθιακούς κίονες, από τους οποίους σώζονται μόνο αυτοί του πρώτου ορόφου (εικ. 71). Ο τοίχος της σκηνής δεν είναι επίπεδος, αλλά σχηματίζει εσοχές και εξοχές. Έχει τρεις θύρες από τις οποίες έβγαιναν οι υποκριτές για να εμφανιστούν στο λογείο, την υπερυψωμένη εξέδρα μπροστά από τη σκηνή. Το λογείο χωρίζεται από την ορχήστρα με έναν χαμηλό τοίχο διακοσμημένο με ημικυκλικές και ορθογώνιες εσοχές.

Η ορχήστρα του θεάτρου λειτούργησε και ως αρένα και φιλοξένησε θεάματα αγαπητά στους Ρωμαίους, όπως μονομαχίες, παρελάσεις άγριων ζώων και θηριομαχίες.

Εικ. 71 Η σκηνή και η ορχήστρα.

Εικ. 72 Άποψη του θεάτρου. Διακρίνονται οι πύλες που οδηγούσαν στα διαζώματα.

Εικ. 73 Διάδρομος στο εσωτερικό του κοίλου.

Το κοίλο που άντεξε στο πέρασμα του χρόνου

Για τον αριθμό των θεατών που φιλοξενούσε το θέατρο υπάρχουν διάφορες απόψεις. Μερικοί ερευνητές θεωρούν ότι χωρούσε περίπου 9.000 θεατές, ενώ σύμφωνα με άλλους οι θεατές έφταναν τους 15.000!

Το κοίλο χωριζόταν σε τρία μέρη από τα διαζώματα, δύο οριζόντιους διαδρόμους που στους τοίχους τους έχουν πύλες, δηλαδή ανοίγματα (εικ. 72). Εκεί έφταναν οι θεατές μέσα από εσωτερικές σκάλες και διαδρόμους που ξεκινούσαν από τα τοξωτά ανοίγματα στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου (εικ. 73). Ένας ακόμη διάδρομος για την κυκλοφορία των θεατών υπήρχε στο πάνω μέρος του κοίλου, εκεί όπου έχουν απομείνει σήμερα μόνο κάποιοι κίονες (εικ. 69). Αν παρατηρήσει κανείς τα εδώλια, τις θέσεις των θεατών δηλαδή, θα δει ότι όσο ψηλότερα βρίσκονται στο κοίλο, τόσο πιο έντονη κλίση έχουν. Είναι επίσης πιθανόν ότι κατά τη διάρκεια των παραστάσεων απλωνόταν πάνω από το κοίλο μια υφασμάτινη τέντα που προστάτευε τους θεατές από τις καιρικές συνθήκες.

Μία ακόμη ενδιαφέρουσα πληροφορία που μας δίνουν οι γραπτές πηγές είναι ότι οι Ρωμαίοι ψέκαζαν το θέατρο με αρωματισμένο νερό, ώστε να μυρίζει ευχάριστα την ώρα των θεαμάτων!

Απο το χθες στο σήμερα

Όταν οι Άραβες κατέλαβαν τη Μπόσρα (7ος αι. μ.Χ.), έκλεισαν όλα τα τοξωτά ανοίγματα που υπήρχαν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου. Έτσι, μετέτρεψαν το θέατρο σε κάστρο για την άμυνα της πόλης τους. Για να προστατευθούν όμως από τους Σταυροφόρους (11ος-13ος αι. μ.Χ.), έχτισαν επιπλέον ένα τείχος γύρω από το θέατρο και το ενίσχυσαν με αμυντικούς πύργους (εικ.69).

Στη διάρκεια της αραβικής κυριαρχίας αλλαγές έγιναν και στο εσωτερικό του θεάτρου. Σήμερα, αιώνες μετά, το μνημείο έχει αποκατασταθεί και λειτουργεί ξανά ως χώρος παραστάσεων και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.

ΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΓΕΡΑΣΑΣ

Εικ. 74 Άποψη του νότιου θεάτρου της Γέρασας. Στο βάθος τα ίχνη της ρωμαϊκής πόλης και η σύγχρονη Γέρασα.

Μια μικρή Ρώμη μακριά από τη Ρώμη!

Στο βορειοδυτικό τμήμα της Ιορδανίας, περίπου 50 χιλιόμετρα νότια του Αμμάν και κοντά στα σύνορα με τη Συρία, βρίσκεται η πόλη Τζεράς (Jerash). Δίπλα στη σύγχρονη πόλη συναντά κανείς τα ίχνη της Γέρασας, της αρχαίας πόλης που ήταν χτισμένη στις όχθες του ποταμού Χρυσορρόα. Η περιοχή ήταν εύφορη και φαίνεται πως κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια. Η Γέρασα εξελίχθηκε σε μια σημαντική πόλη στα ελληνιστικά χρόνια, μετά την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην περιοχή γύρω στο 332 π.Χ. Πολύ μεγάλη ανάπτυξη όμως γνώρισε μετά την κατάκτησή της από τους Ρωμαίους, το 63 π.Χ. Ήταν, άλλωστε, μία από τις πόλεις της Δεκάπολης, δηλαδή ενός συνασπισμού δέκα πόλεων στην περιοχή της Συρίας και της Παλαιστίνης. Οι πόλεις αυτές, αν και αποτέλεσαν τμήμα της ρωμαϊκής επαρχίας της Συρίας, διατήρησαν σε μεγάλο βαθμό την αυτοδιοίκησή τους. Έτσι, στα ρωμαϊκά χρόνια η Γέρασα ήταν μια πλούσια πόλη με έντονη εμπορική δραστηριότητα. Μάλιστα, την εποχή του αυτοκράτορα Τραϊανού (98-117 μ.Χ.), κατασκευάστηκε γύρω από την πόλη ένα δίκτυο δρόμων, που ευνόησε ακόμα περισσότερο το εμπόριο και τις μετακινήσεις των κατοίκων. Την Γέρασα επισκέφθηκε λίγα χρόνια αργότερα, το 130 μ.Χ., ο αυτοκράτορας Αδριανός και για την υποδοχή του χτίστηκε μια θριαμβική αψίδα. Η αψίδα διατηρείται μέχρι τις μέρες μας, όπως και πολλά ακόμη δημόσια κτήρια που οικοδομήθηκαν τον 1ο και τον 2ο αι. μ.Χ. Έτσι, ο σημερινός επισκέπτης αντικρίζει μία από τις καλύτερα διατηρημένες ρωμαϊκές πόλεις της Μέσης Ανατολής με αγορά, ιππόδρομο, ναούς και δύο θέατρα.

Το νότιο θέατρο

Το αρχαιότερο από τα δύο ρωμαϊκά θέατρα της Γέραςας βρίσκεται στο νότιο τμήμα της πόλης, δίπλα στο ναό του Δία. Η κατασκευή του ολοκληρώθηκε γύρω στο 90-92 μ.Χ., στα χρόνια του αυτοκράτορα Δομιτιανού. Υπολογίζεται ότι μπορούσε να φιλοξενήσει 4.000-5.000 θεατές. Το κοίλο χωρίζεται σε δύο μεγάλα οριζόντια τμήματα από το διάζωμα και σε κάθετες κερκίδες που έχουν ανάμεσά τους σκάλες (εικ. 75). Οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο από τις παρόδους ή από τις εισόδους που ανοίγονταν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου και οδηγούσαν στο διάζωμα. Μάλιστα, πάνω από τις παρόδους υπήρχαν καθίσματα που προορίζονταν για τα επίσημα πρόσωπα (εικ. 75). Επίσης, στις δύο ακριανές κερκίδες του κοίλου οι θέσεις έχουν χαραγμένους αριθμούς από το 1 έως το 300, αλλά και επιγραφές στα ελληνικά με τα ονόματα των φυλών της Γέραςας. Αυτή η πληροφορία μας αποκαλύπτει ότι υπήρχαν συγκεκριμένες θέσεις ανάλογα με την προέλευση κάθε θεατή, ενώ σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές δεν αποκλείεται να γίνονταν και κρατήσεις θέσεων!

Η διακόσμηση της σκηνής

Από τη διώροφη σκηνή σήμερα σώζεται μόνο ο πρώτος όροφος και η εντυπωσιακή του πρόσοψη με τους κορινθιακούς κίονες (εικ. 75). Η πρόσοψη έχει τρεις θύρες που οδηγούσαν από το εσωτερικό της σκηνής στο λογείο. Ανάμεσά τους υπήρχαν διακοσμητικές εσοχές που φιλοξενούσαν αγάλματα. Αξίζει να παρατηρήσει κανείς ότι οι τρεις θύρες της σκηνής έχουν το ίδιο μέγεθος, σε αντίθεση με τα περισσότερα θέατρα όπου η κεντρική θύρα είναι μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες.

Σήμερα το κοίλο και η ορχήστρα του θεάτρου έχουν αποκατασταθεί και ο χώρος χρησιμοποιείται για μουσικές και θεατρικές παραστάσεις που γίνονται στο πλαίσιο του φεστιβάλ της Γέραςας.

Εικ. 75 Η σκηνή, η ορχήστρα και τμήμα του κόβλου.

*Εικ. 76 Άποψη του βόρειου θεάτρου της Γέραςας.
Πίσω από τη σκηνή διακρίνονται τα ίχνη της σιόδας.*

Εικ. 77 Άποψη του κοίλου.

Το βόρειο θέατρο

Το δεύτερο ρωμαϊκό θέατρο της Γέραςας βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της πόλης και χτίστηκε λίγο αργότερα από το νότιο θέατρο, γύρω στο 165 μ.Χ. Πήρε όμως τη σημερινή του μορφή μετά τις αλλαγές που έγιναν μεταξύ 222-235 μ.Χ. Τότε διπλασιάστηκε σε μέγεθος και μπορούσε πλέον να φιλοξενεί μέχρι 1.600 θεατές. Στα καθίσματα του κοίλου έχουν βρεθεί χαραγμένα τα ονόματα των φυλών της Γέραςας, όπως και στο νότιο θέατρο. Είναι πιθανό όμως ότι το θέατρο αυτό χρησιμοποιήθηκε όχι μόνο για παραστάσεις, αλλά και για πολιτικές συναθροίσεις.

Η σκηνή του ήταν διώροφη και φτιαγμένη με ιδιαίτερη επιμέλεια. Σήμερα σώζεται μόνο ο πρώτος όροφος της σκηνής και το λογείο που είναι καλυμμένο με ένα ξύλινο δάπεδο για λόγους προστασίας (εικ. 76). Για τους κίονες της πρόσοψης είχε χρησιμοποιηθεί μάρμαρο και όχι πέτρα, όπως στα περισσότερα μέρη του θεάτρου. Εντυπω-

σιακή είναι φυσικά και η ορχήστρα που είναι στρωμένη με χρωματιστά μάρμαρα (εικ. 76). Ένα στοιχείο που κάνει το θέατρο αυτό ξεχωριστό είναι μία στοά που υπήρχε πίσω από τη σκηνή, όπου συγκεντρώνονταν οι θεατές στα διαλείμματα των παραστάσεων ή σε περίπτωση βροχής (εικ. 76). Οι κορινθιακοί κίονες που στήριζαν τη στέγη της στοάς διατηρούνται μέχρι σήμερα, όπως και οι δύο κρήνες που χρησιμοποιούσαν οι θεατές για να ξεδιψάσουν. Στη στοά οδηγούσε μία μεγάλη σκάλα που ξεκινούσε από έναν κεντρικό δρόμο της πόλης. Δεν αποκλείεται, λοιπόν, ο χώρος αυτός να χρησιμοποιήθηκε και ως είσοδος για το θέατρο, σε συνδυασμό με τις παρόδους και τις εισόδους που υπήρχαν στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου. Το βόρειο θέατρο εγκαταλείφθηκε τον 5ο αι. μ.Χ. Σήμερα έχει αποκατασταθεί και φιλοξενεί, όπως και το νότιο θέατρο, τις παραστάσεις του φεστιβάλ της Γέραςας.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ AMMAN

Εικ. 78 Το κώλο του ρωμαϊκού θεάτρου του Αμμάν.

Η πόλη που νίκησε το χρόνο

Το Αμμάν (Amman), η σημερινή πρωτεύουσα της Ιορδανίας, είναι μια πόλη με πολύ μεγάλη ιστορία. Κατοικήθηκε από την εποχή του Χαλκού, ενώ σύμφωνα με τη Βίβλο ήταν η πρωτεύουσα του σιμιτικού λαού των Αμμωνιτών γύρω στο 1200 π.Χ. Τους επόμενους αιώνες πέρασε διαδοχικά στα χέρια των Ασσυρίων, των Βαβυλωνίων και στη συνέχεια των Πτολεμαίων της Αιγύπτου. Μάλιστα, ο Πτολεμαίος Β΄ ο Φιλάделφος (283-246 π.Χ.) δίνοντας στην πόλη το όνομά του την ονόμασε Φιλαδέλφεια. Ως μία από τις πόλεις της Δεκάπολης γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στα ρωμαϊκά χρόνια, από τον 1ο αι. π.Χ. Η Δεκάπολη ήταν ένας συνασπισμός δέκα πόλεων στην περιοχή της Συρίας και της Παλαιστίνης που είχαν προνομιακή μεταχείριση από τους Ρωμαίους. Έτσι, η πόλη κατάφερε να διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό την αυτοδιοίκησή της. Βρισκόταν, άλλωστε, σε κεντρικό σημείο της ρωμαϊκής επαρχίας της Αραβίας και πάνω στους εμπορικούς δρόμους που ένωναν τη Μεσόγειο με την Κίνα και την Ινδία. Έτσι, την περίοδο αυτή μεταμορφώθηκε σε μία καθαρά ρωμαϊκή πόλη με ναούς και δημόσια κτήρια, όπως το θέατρο που δεσπόζει μέχρι σήμερα στο κέντρο της σύγχρονης πόλης. Ονομαζόταν Φιλαδέλφεια μέχρι και τα βυζαντινά χρόνια, ενώ τον 7ο αι. μ.Χ. οι Άραβες της έδωσαν το όνομα Αμμάν.

Εικ. 79 Πανοραμική άποψη του θεάτρου με τη σύγχρονη πόλη του Αμμάν στο βάθος.

Ένα θέατρο στην καρδιά της πόλης

Από μία επιγραφή που αναφέρεται στον Αντωνίνο Πίο, πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι το θέατρο χτίστηκε την εποχή που ο Αντωνίνος ήταν αυτοκράτορας της Ρώμης, δηλαδή μεταξύ 138-161 μ.Χ. Άλλοι όμως πιστεύουν ότι κατασκευάστηκε τον 1ο αι. μ.Χ., στα χρόνια του Αυγούστου, και ότι την εποχή του Αντωνίνου ανακαινίστηκε και πήρε τη σημερινή του μορφή.

Είναι ένα μεγάλο θέατρο με τρεις ζώνες στο κοίλο που υπολογίζεται ότι χωρούσε περίπου 10.000 θεατές (εικ. 78). Ήταν χτισμένο στην καρδιά της ρωμαϊκής πόλης, δίπλα στην αγορά και το ωδείο. Το κοίλο διαμορφώθηκε

στην πλαγιά ενός φυσικού λόφου, αλλά στηριζόταν επιπλέον σε ισχυρούς τοίχους στα δύο άκρα του (εικ. 78). Από εκεί ξεκινούσαν σκάλες που οδηγούσαν τους θεατές μέσω εσωτερικών διαδρόμων στα δύο διαζώματα. Στην χαμηλότερη ζώνη του κοίλου υπήρχε ένα θεωρείο που προοριζόταν για τον αυτοκράτορα ή κάποιον τοπικό κυβερνήτη, ενώ στο πάνω μέρος του κοίλου σώζεται μέχρι σήμερα ένα μικρό ιερό με θολωτή στέγη, σκαλισμένο μέσα στο βράχο. Η θύρα δίπλα από την είσοδο του ιερού επικοινωνούσε με έναν εξωτερικό περιμετρικό διάδρομο στο πίσω μέρος του κοίλου.

Η σκηνή και η ορχήστρα

Από το κτήριο της σκηνής διατηρείται μόνο ένα τμήμα της πρόσοψης που ήταν φτιαγμένη με ιδιαίτερη επιμέλεια. Ήταν, μάλιστα, διακοσμημένη με μαρμαρίνους κίονες και αγάλματα που βρίσκονταν μέσα σε κόγχες.

Στην εσωτερική πλευρά του τοίχου της πρόσοψης έχουν βρεθεί κάποιες εσοχές που είναι πιθανό να στήριζαν το **γερανό**, ένα μηχανήμα που εμφάνιζε ξαφνικά στη σκηνή τους υποκριτές που υποδύονταν τους θεούς.

Τρεις θύρες οδηγούσαν από το εσωτερικό της σκηνής στο λογείο που σήμερα είναι καλυμμένο από ένα ξύλινο δάπεδο για λόγους προστασίας (εικ. 79).

Η ορχήστρα ήταν στρωμένη με πλάκες και χωριζόταν από το λογείο από έναν χαμηλό τοίχο διακοσμημένο με κόγχες. Στο κέντρο της ορχήστρας έχει βρεθεί ένα άνοιγμα που επικοινωνούσε με τη σκηνή μέσω ενός υπόγειου διαδρόμου. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, το άνοιγμα λειτουργούσε ως αποχετευτικός αγωγός ή ως χαρώνειος κλίμακα, απ' όπου έκαναν την εμφάνισή τους οι υποκριτές που υποδύονταν το Χάρο ή πρόσωπα που έρχονταν από τον κάτω κόσμο.

Σήμερα το θέατρο διατηρείται σε καλή κατάσταση, έχει αποκατασταθεί και χρησιμοποιείται για παραστάσεις, συναυλίες και άλλες εκδηλώσεις.

Εικ. 80 Άποψη του κοίλου από μία από τις θύρες της σκηνής.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΑΣ

*Εικ. 81 Το ρωμαϊκό θέατρο της
Καρχηδόνας μετά την αναστήλωση.*

Καρχηδόνα, ο μεγάλος εχθρός της Ρώμης

Λίγο έξω από την Τύνιδα, την πρωτεύουσα της σημερινής Τυνησίας, βρίσκονται τα ίχνη της αρχαίας Καρχηδόνας (σημερινή Carthage). Η πόλη ιδρύθηκε στα βόρεια παράλια της Αφρικής στα τέλη του 9ου αι. π.Χ. από Φοίνικες εμπόρους που κατάγονταν από την Τύρο, μία αρχαία πόλη που βρίσκεται στο σημερινό Λίβανο. Σύμφωνα, μάλιστα, με το μύθο που έφτασε ως εμάς από το Ρωμαίο ιστορικό Ιουστίνο, πρώτη βασίλισσα της Καρχηδόνας ήταν μία γυναίκα από την Τύρο, η Ελίσα, που είναι γνωστή και με το όνομα Διδώ. Η πόλη ήταν παραθαλάσσια, είχε δύο λιμάνια και βρισκόταν σε στρατηγικό σημείο μεταξύ ανατολικής και δυτικής Μεσογείου. Έτσι, μέσα στους επόμενους αιώνες (6ος -3ος αι. π.Χ.) εξελίχθηκε σε μία μεγάλη ναυτική και εμπορική δύναμη που είχε τον έλεγχο της βόρειας Αφρικής, των ακτών της Σαρδηνίας και της Κορσικής, αλλά και ενός μεγάλου τμήματος της σημερινής Ισπανίας. Στη διάρκεια του 5ου και του 4ου αι. π.Χ. οι Καρχηδόνιοι συγκρούστηκαν πολλές φορές με τους Έλληνες της Σικελίας, διεκδικώντας την κυριαρχία στην περιοχή αυτή. Η συνεχιζόμενη προσπάθεια της Καρχηδόνας να επεκταθεί στη Σικελία και τη νότια Ιταλία οδήγησε την πόλη σε μια σειρά από πολέμους με τη Ρώμη που έγιναν τον 3ο και τον 2ο αι. π.Χ. και κατέληξαν στην καταστροφή της Καρχηδόνας το 146 π.Χ.

Εικ. 32 Η θέα από τον αρχαιολογικό χώρο της Καρχηδόνας.

Οι περιπέτειες μιας πόλης

Μετά το 146 π.Χ. οι Ρωμαίοι δεν είχαν αρχικά καμία διάθεση να ασχοληθούν ξανά με την Καρχηδόνα. Δεν μπορούσαν όμως να αγνοήσουν τη σημασία της θέσης της για τον έλεγχο όλης της βόρειας Αφρικής. Έτσι, το 44 π.Χ., στα χρόνια του Ιούλιου Καίσαρα, εγκαταστάθηκαν εκεί Ρωμαίοι πολίτες, ενώ λίγο αργότερα, το 29 π.Χ., ιδρύθηκε ρωμαϊκή αποικία από τον Οκταβιανό Αύγουστο. Σύντομα η Καρχηδόνα έγινε πρωτεύουσα ολόκληρης της ρωμαϊκής επαρχίας της Αφρικής και εξελίχθηκε σε μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και σε ένα πολύ σημαντικό εμπορικό λιμάνι.

Έτσι, έφτασε πάλι να συναγωνίζεται την ίδια τη Ρώμη σε πλούτο και μεγαλοπρέπεια. Την περίοδο αυτή χτί-

στηκαν μια σειρά από ρωμαϊκά δημόσια οικοδομήματα, όπως η αγορά, ο ιππόδρομος, το ωδείο και το θέατρο που έδωσαν ξανά ζωή στην πόλη.

Η Καρχηδόνα συνέχισε να είναι σημαντική και στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, αφού έγινε η έδρα των χριστιανών της Αφρικής. Το 439 μ.Χ. οι Βάνδαλοι κατέλαβαν την πόλη και την έκαναν πρωτεύουσά τους. Το 637 μ.Χ. πολιορκήθηκε από τους Άραβες που κατέστρεψαν την πόλη για άλλη μια φορά. Παρόλες αυτές τις περιπέτειες, πολλά από τα μνημεία της αρχαίας πόλης διατηρήθηκαν και έτσι από το 1979 έχουν συμπεριληφθεί στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Το θέατρο της Καρχηδόνας

Ο Βιργίλιος, ο λατίνος συγγραφέας του 1ου αι. π.Χ., στην «Αινειάδα» αναφέρει ότι στην Καρχηδόνα υπήρχε ένα θέατρο ήδη από την εποχή του Οκταβιανού Αυγούστου. Αυτό όμως δεν έχει επιβεβαιωθεί από την έρευνα μέχρι σήμερα, καθώς από την μελέτη των αρχαιολογικών ευρημάτων προκύπτει ότι το πρώτο θέατρο χτίστηκε τον 2ο αι. μ.Χ., στα χρόνια που αυτοκράτορας

της Ρώμης ήταν ο Τραϊανός (117-138 μ.Χ.). Στους επόμενους αιώνες (3ος και 4ος αι. μ.Χ.) έγιναν στο θέατρο αρκετές αλλαγές και προσθήκες. Η σημερινή του μορφή όμως είναι αποτέλεσμα μιας εκτεταμένης αναστήλωσης που έγινε το 1969. Ωστόσο, σύμφωνα με τις ανασκαφές, η εικόνα του θεάτρου στα ρωμαϊκά χρόνια θα ήταν πολύ διαφορετική από αυτή που βλέπουμε σήμερα.

Το κοίλο και η σκηνή

Εσωτερικά το κοίλο χωριζόταν σε τρεις οριζόντιες ζώνες, από τις οποίες η χαμηλότερη ήταν και η μεγαλύτερη. Ανάμεσα στις ζώνες αυτές υπήρχαν διάδρομοι, τα διαζώματα, που διευκόλυναν την κυκλοφορία των θεατών. Επίσης, σκάλες χώριζαν καθεμία από τις τρεις ζώνες του κοίλου σε κάθετα τμήματα, τις κερκίδες. Το κοίλο δεν ήταν χτισμένο απευθείας στην πλαγιά του λόφου, αλλά στηριζόταν σε μία βάση από τοίχους που δημιουργούσαν διαδρόμους, στοές και σκάλες. Έτσι, οι θεατές έμπαιναν στο θέατρο από τις παρόδους και, ακολουθώντας τους εσωτερικούς αυτούς διαδρόμους, έφταναν στα διαζώματα και από εκεί στις θέσεις τους. Υπολογίζεται ότι το θέατρο μπορούσε να φιλοξενήσει συνολικά έως και 5.000 άτομα.

Η σκηνή του θεάτρου πρέπει να ήταν πολύ εντυπωσι-

ακή. Η πρόσοψή της είχε τρεις ορόφους και ήταν διακοσμημένη με αγάλματα αρχαίων ελληνικών θεών, όπως ο Απόλλωνας, η Αθηνά, ο Ερμής και ο Διόνυσος. Τη διακόσμηση συμπλήρωναν κίονες, αλλά και επενδύσεις από διαφορετικά είδη μαρμάρων που θα έκαναν το κτήριο να μοιάζει πολυτελές.

Ο τοίχος του ισογείου σχημάτιζε τρεις μεγάλες κυκλικές εσοχές, όπου βρίσκονταν οι θύρες που οδηγούσαν από το εσωτερικό της σκηνής στο λογείο (εικ. 83). Εκεί εμφανίζονταν οι υποκριτές. Το λογείο ήταν λίγο υπερυψωμένο σε σχέση με την ορχήστρα και γι' αυτό το λόγο στα δύο άκρα του υπήρχαν σκάλες. Η ορχήστρα ήταν στρωμένη με μαρμαρίνες πλάκες. Γύρω της υπήρχαν δύο χαμηλά σκαλοπάτια, όπου τοποθετούσαν θρόνους για να κάθονται τα επίσημα πρόσωπα.

Απο το χθες στο σήμερα

Το θέατρο καταστράφηκε από τους Βανδάλους τον 5ο αι. μ.Χ. και στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε. Αποκαλύφθηκε ξανά από τις ανασκαφές που έγιναν μεταξύ 1904-1906 και αναστηλώθηκε το 1969. Δυστυχώς όμως, μετά την αναστήλωσή του, ελάχιστα από τα αρχαία τμήματά του έμειναν ορατά (εικ. 81). Σήμερα ο χώρος χρησιμοποιείται για θεατρικές παραστάσεις που γίνονται κάθε χρόνο στο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ της Καρχηδόνας.

Εικ. 83 Η ορχήστρα και η σκηνή του θεάτρου μετά την ανασκαφή.

Προτάσεις διαχείρισης και αξιοποίησης του εντύπου

Τι είναι;

Πρόκειται για ένα έντυπο, μέσα από τις σελίδες του οποίου μπορεί κανείς να ταξιδέψει νοερά σε αρχαίες πόλεις του κόσμου με σημαντική ιστορία στο πέρασμα των αιώνων και να περιηγηθεί σε ξεχωριστά θέατρα και ωδεία που σώζονται μέχρι τις μέρες μας. Αποτελεί την αφορμή για ένα «φανταστικό οδοιπορικό» με αφετηρία την Αθήνα και σταθμούς στις άκρες του ορίζοντα.

Με μια ματιά στον εισαγωγικό χάρτη, διαπιστώνει κανείς ότι έχουν επιλεγεί διαφορετικές πόλεις-σταθμοί, με συνεκτικό τους στοιχείο αρχαία θέατρα και ωδεία που τις κοσμούν ακόμη και σήμερα. Πολλά από αυτά, μάλιστα, αποτελούν Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO και φυσικά δεν θα μπορούσαν να έχουν παραλειφθεί από αυτό το έντυπο. Κάποια άλλα μπορεί να μη διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση, αλλά επιλέχθηκαν γιατί οικοδομήθηκαν σε πόλεις που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ιστορική σημασία (Καρχηδόνα, Συρακούσες κ.α.), καθώς γνώρισαν μεγάλη ακμή κατά τη διάρκεια των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων.

Σε ποιον απευθύνεται;

Στον εκπαιδευτικό, κατά κύριο λόγο, προκειμένου να το χρησιμοποιήσει ως ένα εργαλείο για να εμπλουτίσει τη διδασκαλία του στην τάξη. Έγινε προσπάθεια να αποτυπωθεί με συνοπτικό τρόπο η ιστορία κάθε πόλης στην αρχαιότητα αλλά και οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες κάτω από τις οποίες οικοδομήθηκε κάθε θέατρο και ωδείο. Τα κείμενα πάντως είναι γραμμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι κατανοητά ακόμα και σε μαθητές μεγαλύτερων ηλικιών (από 14 ετών και άνω).

Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί;

Με πολλούς τρόπους, με κύριο κριτήριο να το απολαύσει ο αναγνώστης του. Κάθε θέατρο ή ωδείο αποτελεί ένα ξεχωριστό «ταξίδι» που δεν προϋποθέτει την ανάγνωση ολόκληρου του εντύπου. Οι προτάσεις που ακολουθούν σε σχέση με τη σχολική ύλη είναι ενδεικτικές. Πολλές άλλες μπορούν να προκύψουν και να αξιοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό, ανάλογα με τους στόχους, τα μέσα, το διαθέσιμο χρόνο και κυρίως τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Πώς συνδέεται με τη σχολική ύλη

Οι σελίδες που ακολουθούν περιλαμβάνουν μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και, πιο συγκεκριμένα, επιλεγμένα κεφάλαια που αναφέρονται στο αρχαίο θέατρο και την ακτίνα εξάπλωσής του σε μεσογειακές και ευρωπαϊκές πόλεις.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: Αρχαϊκά Χρόνια

Κεφάλαιο: 5. Νέες αποικίες των Ελλήνων

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να εκτιμήσουν τις αλλαγές που έφερε στη ζωή των κατοίκων ο Β' αποικισμός (σελ.26).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Τα παράλια της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου γέμισαν από αποικίες. Οι πιο πολλές δημιουργήθηκαν στην Κάτω Ιταλία και τη Σικελία, έτσι που η περιοχή να ονομαστεί Μεγάλη Ελλάδα. (σελ.19).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, Ιταλία»

«Το αρχαίο θέατρο της Ταορμίνα, Ιταλία»

Πρόταση αξιοποίησης: Η Ταορμίνα και οι Συρακούσες μπορούν να λειτουργήσουν ως αφορμή για να ερευνηθούν θέματα σχετικά με τον πολιτισμό και τις τέχνες που ανέπτυξαν οι αποικίες της «Μεγάλης Ελλάδας».

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: Κλασικά Χρόνια

Κεφάλαιο: 15. Το Περσικό Κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να γνωρίσουν (...) τις συνθήκες που επικρατούσαν στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας (σελ.51).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Αιολείς, Ίωνες και Δωριείς εγκαταστάθηκαν (...) στη Μ. Ασία, όπου και ανέπτυξαν σπουδαίο πολιτισμό (σελ.46).

Ερείπια από την αρχαία Μίλητο, αποικία των Αθηναίων (εικ. 3, σελ.47).

Γιατί νομίζεις ότι οι Πέρσες κατέστρεψαν τη Μίλητο; Τι ήθελαν να αποδείξουν μ' αυτή τους την ενέργεια; (Ερώτηση 2, σελ.49).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο της Μιλήτου, Τουρκία»

Πρόταση αξιοποίησης: Με αφορμή τη φωτογραφία του θεάτρου της Μιλήτου που χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια προτείνεται η συζήτηση με τους μαθητές για την εξέλιξη της πορείας της πόλης μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: Ελληνιστικά Χρόνια

Κεφάλαιο: 34. Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου χωρίζεται

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να γνωρίσουν τα κράτη που δημιουργήθηκαν (σελ.98).

Από το βιβλίο του μαθητή: Υπήρχαν γυμναστήρια, ναοί θεών (...), θέατρο με 10.000 θέσεις (παράθεμα 3, εικ.4, σελ.109).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο της Περγάμου, Τουρκία».

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν αντιστοιχίες ανάμεσα στα μνημεία (ναοί, θέατρο, βωμός του Δία) που αναφέρονται στο παράθεμα 3 του σχολικού βιβλίου (σελ.109) και σε αυτά που παρουσιάζονται στη μακέτα της πόλης της Περγάμου στο έντυπο (εικ.47, σελ.59), με στόχο να γνωρίσουν καλύτερα το βασίλειο της Περγάμου.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: Ελληνιστικά Χρόνια

Κεφάλαιο: 36. Η καθημερινή ζωή στα Ελληνιστικά χρόνια

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να γνωρίσουν βασικά στοιχεία από τις οικονομικές συνθήκες και τον τρόπο οργάνωσης της καθημερινής ζωής των κατοίκων στις πόλεις αυτές (σελ.101).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Οι μορφωμένοι περνούσαν το χρόνο τους στα συμπόσια, τις βιβλιοθήκες και το θέατρο, παρακολουθώντας τραγωδίες ή κωμωδίες (σελ.113).

Σύνδεση με το έντυπο: Αξιοποίηση του εντύπου συνολικά.

Πρόταση αξιοποίησης: Με αφορμή τις φωτογραφίες του αρχαίου θεάτρου της Βαβυλώνας (εικ. 3, σελ.114) και της Θάλειας, μούσας της κωμωδίας (εικ. 4, σελ.114), οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν για τη σημασία του θεάτρου στην ζωή των ανθρώπων της ελληνιστικής εποχής, όπως άλλωστε φαίνεται και από το μεγάλο αριθμό των θεάτρων που χτίστηκαν την εποχή αυτή.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: 37. Οι Τέχνες και τα Γράμματα στα Ελληνιστικά Χρόνια

Κεφάλαιο: Ελληνιστικά Χρόνια

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να κατανοήσουν τις επιδράσεις που άσκησε ο ελληνικός πολιτισμός με την εξάπλωσή του, να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες στην ελληνιστική εποχή (σελ. 103).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Οι τέχνες γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη (σελ. 115), (...) ενώ οι ποιητές έγραψαν κωμωδίες, με τις οποίες σατίριζαν ανθρώπινα ελαττώματα (σελ. 116).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Η διάδοση του ελληνικού θεάτρου»

Πρόταση αξιοποίησης: Με αφορμή τα ελληνιστικά θέατρα που προτείνονται στο έντυπο οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν για την ακτίνα εξάπλωσης του ελληνιστικού κόσμου.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Ιστορία

Ενότητα: 39. Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη

Κεφάλαιο: Ελληνιστικά Χρόνια

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που αφορούν στην ίδρυση και την ανάπτυξη της Καρχηδόνας (σελ. 107).

Από το βιβλίο του μαθητή: Γίνεται αναφορά σε μια σειρά συγκρούσεων της Ρώμης με την Καρχηδόνα, που οδήγησαν τελικά στην καταστροφή της τελευταίας, το 146 π.Χ.

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το ρωμαϊκό θέατρο της Καρχηδόνας, Τυνησία» (σελ. 104: «Οι περιπέτειες μιας πόλης»).

Πρόταση αξιοποίησης: Μια ματιά στην ιστορία της Καρχηδόνας μπορεί να αποτελέσει αφορμή για συζήτηση σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πόλης αυτής και τους λόγους που οδήγησαν τους Ρωμαίους στην ίδρυση μιας τόσο σημαντικής αποικίας σε μια περιοχή, μάλιστα, που στο παρελθόν είχαν καταστρέψει.

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Γεωγραφία

Ενότητα: Δ'. Ελληνισμός εκτός συνόρων
Κεφάλαιο: 45. Κύπρος: Το ανθρωπογενές της περιβάλλον

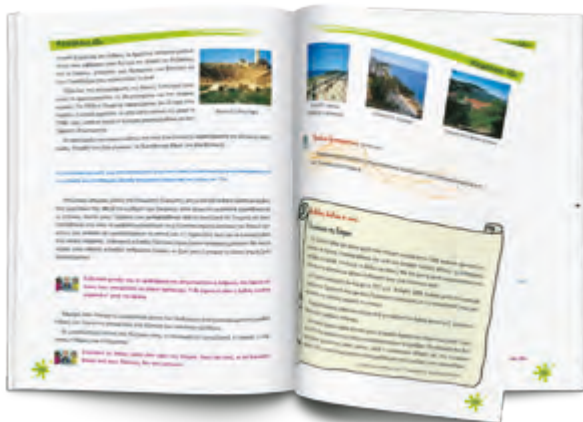
Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές θα πρέπει να δικαιολογούν βάσει των ιστορικών στοιχείων τη συνέχιση του ελληνισμού της Κύπρου (σελ.111).

Από το βιβλίο του μαθητή: Το ωδείο της Πάφου (εικ. 45.2, σελ.148).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο του Κουρίου, Κύπρος»

Πρόταση αξιοποίησης: Με οδηγό έναν χάρτη της Κύπρου οι μαθητές εντοπίζουν τις δύο πόλεις και συζητούν για τη σημασία των γεωγραφικών τους θέσεων. Ακόμη, αναζητούν περισσότερες πληροφορίες για την ιστορία τους και τις σχέσεις τους με τις πόλεις της Ελλάδας και της ανατολικής Μεσογείου. Ανατρέχοντας στις φωτογραφίες του θεάτρου του Κουρίου, αλλά και αναζητώντας περισσότερες φωτογραφίες για το ωδείο της Πάφου, μπορούν να συζητήσουν για τα χαρακτηριστικά των δύο μνημείων και να τα συγκρίνουν με άλλα αντίστοιχα του τόπου κατοικίας τους.

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Γεωγραφία

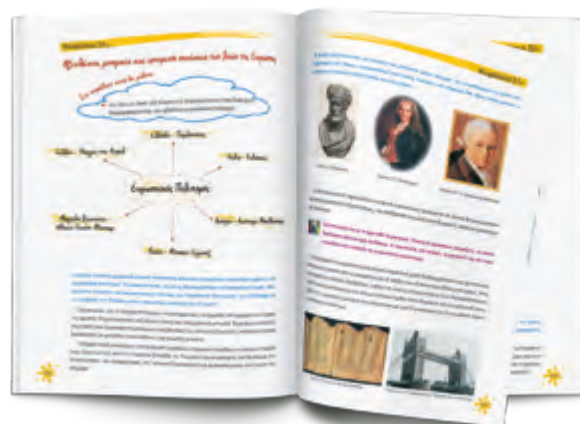
Ενότητα: Δ'. Οι ήπειροι

Κεφάλαιο: 31. Αξιοθέατα, μνημεία και ιστορική συνέχεια των λαών της Ευρώπης

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) Οι μαθητές να είναι σε θέση να αξιολογούν τη συμβολή των γραπτών έργων και των έργων τέχνης στη διατήρηση της ιστορικής συνέχειας των λαών. Για τη διδασκαλία προτείνεται η χρήση φωτογραφικού και οπτικο-ακουστικού υλικού σχετικού με τα σημαντικότερα έργα του ευρωπαϊκού πολιτισμού (σελ. 77).

Σύνδεση με το έντυπο: Αξιοποίηση του εντύπου συνολικά.

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες για τα μνημεία που παρουσιάζονται στο έντυπο, προκειμένου να συζητήσουν για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και την ιστορική του συνέχεια.

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Ιστορία

Ενότητα: 9. Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί Χρόνοι
Κεφάλαιο: 1. Τα Ελληνιστικά Βασίλεια

Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: Οι μαθητές επιδιώκεται (...) να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τα σημαντικότερα βασίλεια της ελληνιστικής περιόδου (σελ. 116).

Από το βιβλίο του μαθητή: Αναζητήστε περισσότερα στοιχεία για (...) την περγαμηνή (ερώτηση 1, σελ. 120).

Παρατηρήστε το πρόπλασμα της Περγάμου και εντοπίστε τα κύρια πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της πόλης (ερώτηση 2, σελ. 120).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο της Περγάμου, Τουρκία».

Πρόταση αξιοποίησης: Με αφορμή τη μακέτα της αρχαίας πόλης της Περγάμου (εικ. 47, σελ. 59) οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν για την ιστορία και την τέχνη της πόλης γενικότερα.

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Ιστορία

Ενότητα: 9. Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί Χρόνοι
Κεφάλαιο: 5. Τα Γράμματα και οι Τέχνες των Ελληνιστικών Χρόνων

Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: Οι μαθητές επιδιώκεται (...) να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τα σημαντικότερα βασίλεια της ελληνιστικής περιόδου, (...) να γνωρίσουν τις βασικές πτυχές του ελληνιστικού πολιτισμού (σελ. 116).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Η ακρόπολη της Περγάμου με το ιερό της Αθηνάς Νικηφόρου, τον περίφημο βωμό της Αθηνάς και του Δία, τη βιβλιοθήκη, το θέατρο, τα ανάκτορα με το στρατόπεδο και τους αποθηκευτικούς χώρους, την αγορά, αποτελεί επίσης ένα εντυπωσιακό και χαρακτηριστικό σύνολο αυτής της εποχής (σελ. 130).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο της Περγάμου, Τουρκία»

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές, με οδηγό τη μακέτα της αρχαίας πόλης της Περγάμου (εικ. 47, σελ. 59 εντύπου), μπορούν να συζητήσουν για τη μορφή της ελληνικής αυτής πόλης και να την συγκρίνουν με άλλες της ίδιας περιόδου, όπως περιγράφονται στο έντυπο.

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ιστορία

Ενότητα: 9. Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί Χρόνοι
Κεφάλαιο: 6. Ελληνορωμαϊκός Πολιτισμός
Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: *Οι μαθητές επιδιώκεται (...) να αντιληφθούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τον χαρακτήρα του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού καθώς και τις παραμέτρους της δημιουργίας του, (...) να διακρίνουν τα στοιχεία που θεωρούνται ρωμαϊκά (σελ. 123).*

Από το βιβλίο του μαθητή: *Σε τι διαφέρει το αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου από το Κολοσσαίον στη Ρώμη; (Ερώτηση 2, σελ. 136).*

Σύνδεση με το έντυπο: Αξιοποίηση του εντύπου συνολικά.

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν ελληνιστικά θέατρα (π.χ. Το αρχαίο θέατρο της Φιλιππούπολης) με ρωμαϊκά (π.χ. Το ρωμαϊκό θέατρο της Μπόσρα) και να συζητήσουν τα χαρακτηριστικά που τα συνδέουν ή τα διαφοροποιούν.

Σύνδεση με άλλα έντυπα: Αρχαίο θέατρο στον κύκλο του χρόνου.

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ενότητα: 16. Το θλιβερό τέλος ενός Τυράννου
Από το βιβλίο του μαθητή: *Το Θέατρο των Συρακουσών (εικόνα σελ. 120).*

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, Ιταλία».

Πρόταση αξιοποίησης: Με αφορμή τη φωτογραφία του θεάτρου του σχολικού βιβλίου (σελ. 120) οι μαθητές μπορούν να διαβάσουν και να ανακαλύψουν περισσότερα για το θέατρο και την ιστορία της πόλης των Συρακουσών.

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ενότητα: 3. Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την επιτυχία

Από το βιβλίο του μαθητή: Το Θέατρο των Συρακουσών είναι ένα από τα μεγαλύτερα του αρχαίου κόσμου (εικόνα σελ. 24).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, Ιταλία».

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν περισσότερα για το αρχαίο θέατρο και την ιστορία της πόλης των Συρακουσών, με αφορμή την εικόνα του θεάτρου στο σχολικό βιβλίο (σελ. 24).

ΛΥΚΕΙΟΥ Ιστορία

Ενότητα: V. Οι Μεγάλες Κατακτήσεις

Από το βιβλίο του μαθητή: Προκαταβολικός οργανωτής της ενότητας είναι ένα ψηφιδωτό από την Πομπηία (...) που παρουσιάζει σκηνή από κωμωδία. Απηχεί τις επιλογές και τις αντιλήψεις της «νεόπλουτης» ρωμαϊκής κοινωνίας της εποχής των μεγάλων κατακτήσεων (σελ. 183).

Άλλες εικόνες από τοιχογραφίες που σώζονται στην Πομπηία βρίσκονται διάσπαρτα στο σχολικό βιβλίο (σελ. 193, 196) με ιδιαίτερο ενδιαφέρον να έχει η παράσταση μονομαχιών σε ρωμαϊκό αμφιθέατρο (σελ. 194).

Σύνδεση με το έντυπο:

«Το αρχαίο θέατρο και ωδείο της Πομπηίας, Ιταλία».

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν περισσότερα για την πόλη κάτω από τη λάβα, καθώς και για την ψυχαγωγία των κατοίκων της μέσα από παραστάσεις και θεάματα στο θέατρο και το ωδείο της πόλης.

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ Ιστορία

Ενότητα: VI. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (1ος αι. π.Χ. – 3ος αι. μ.Χ.)

Κεφάλαιο: 1.1 Η εποχή του Αυγούστου (30 π.Χ.-14μ.Χ.)

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Την εποχή του Αυγούστου εδραιώθηκε ο αυτοκρατορικός θεσμός (...), επεκτάθηκαν τα σύνορα του κράτους, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις της πνευματικής ανάπτυξης του ρωμαϊκού κόσμου σε τέτοιο σημείο ώστε η εποχή αυτή να μείνει γνωστή ως «ο χρυσός αιώνας του Αυγούστου» (σελ.206).

Σύνδεση με το έντυπο: Αξιοποίηση του εντύπου συνολικά.

Πρόταση αξιοποίησης: Τα ρωμαϊκά θέατρα που χτίστηκαν την εποχή του Αυγούστου και παρουσιάζονται στο έντυπο μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αφορμή για συζήτηση σχετικά με την επέκταση των συνόρων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας την εποχή αυτή.

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ Ιστορία

Ενότητα: VI. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (1ος αι. π.Χ. – 3ος αι. μ.Χ.)

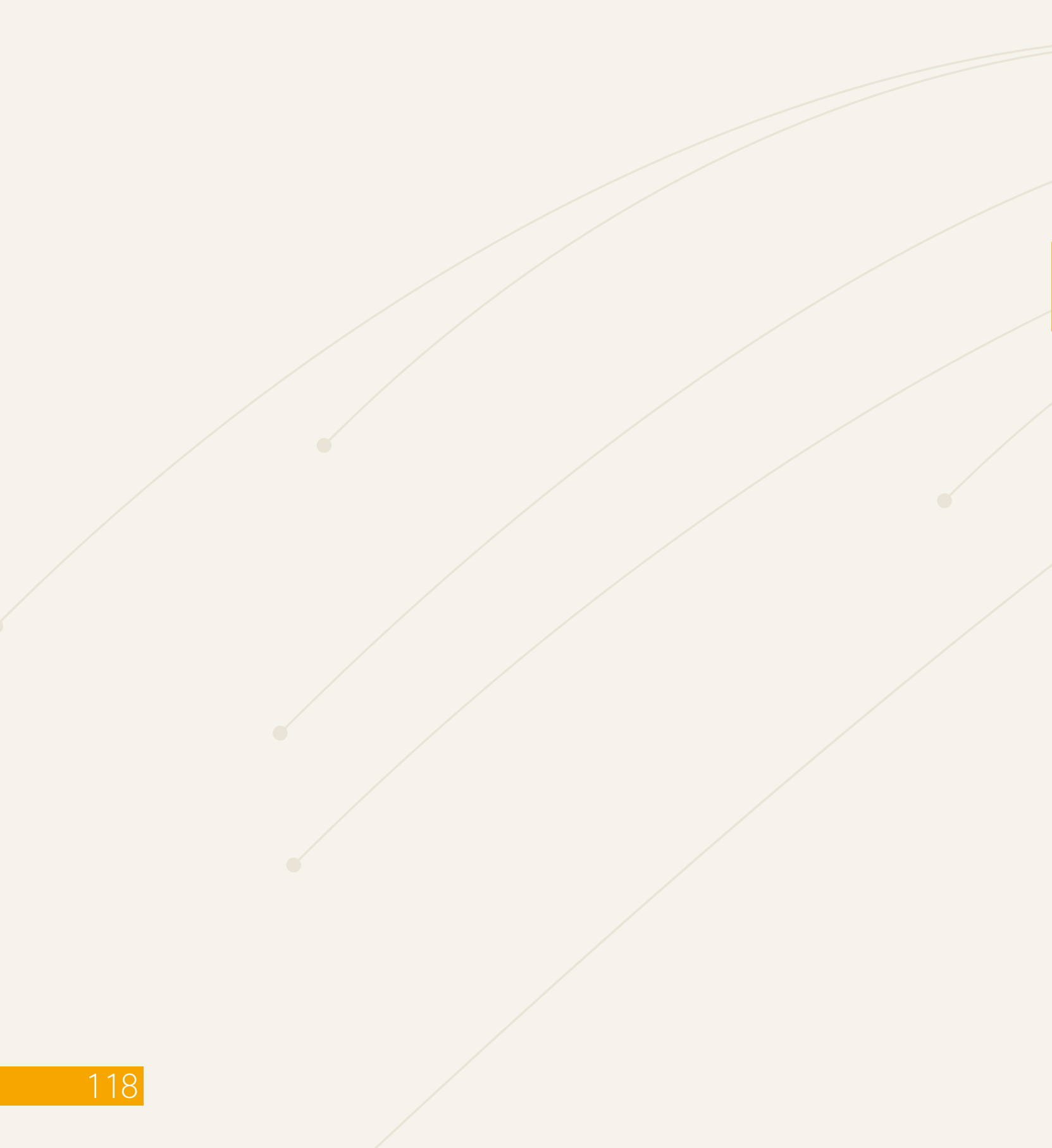
Κεφάλαιο: 1.4 Ρωμαϊκή Τέχνη

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα των Ρωμαίων είχαν μνημειακό χαρακτήρα, προέβαλλαν την ιδέα του μεγαλείου και της υλικής δύναμης (...). Η αρχιτεκτονική ήταν η τέχνη με την οποία ασχολήθηκαν περισσότερο (σελ.220).

Σύνδεση με το έντυπο: Αξιοποίηση του εντύπου συνολικά.

Πρόταση αξιοποίησης: Οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν για το μνημειακό χαρακτήρα της ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής με αφορμή συγκεκριμένα μνημεία (π.χ. Το ρωμαϊκό θέατρο της Μέριδα). Η συζήτηση μπορεί να εμβαθύνει περισσότερο στο ρόλο που έπαιξε το θέατρο στον εκρωμαϊσμό των κατακτημένων περιοχών.

Και κάτι ακόμα...

Πολλά από τα θέατρα και τα ωδεία που περιλαμβάνονται στο έντυπο έχουν ανακηρυχτεί από την UNESCO Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Οι φωτογραφίες των προστατευόμενων μνημείων που υπάρχουν στο έντυπο μπορεί να αποτελέσουν σημείο έναρξης μίας συζήτησης σχετικά με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα σχετικά με την αποστολή, τη λειτουργία και την προσφορά της UNESCO στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αυτά τα μνημεία μπορούν να αποτελέσουν μέρος του υλικού που προτείνεται να μελετήσουν οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες. Η κάθε ομάδα μπορεί να επιλέξει το θέατρο ή ωδείο που της κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον, προκειμένου να μάθει περισσότερα γι' αυτό. Αναζητώντας πληροφορίες για το έργο της UNESCO, οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν τους λόγους και τα κριτήρια ένταξης των συγκεκριμένων μνημείων στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Κάθε ομάδα καλείται να καταγράψει τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε και να τα παρουσιάσει στις υπόλοιπες.

Αφορμή θα μπορούσε να είναι η 18η Απριλίου, Παγκόσμια Ημέρα Πολιτιστικής Κληρονομιάς ή ο εορτασμός των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς στις 28 και 29 Σεπτεμβρίου.

Σύνδεση με το έντυπο:

- «Το αρχαίο θέατρο των Συρακουσών, Ιταλία»
- «Το θέατρο και ωδείο της Πομπηίας, Ιταλία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο και το ωδείο της Λυών, Γαλλία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο της Οράγγης, Γαλλία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο της Αρλ, Γαλλία»
- «Το αρχαίο θέατρο του Βουθρωτού, Αλβανία»
- «Το αρχαίο θέατρο της Εφέσου, Τουρκία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο της Παλμύρας, Συρία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο της Μπόσρα, Συρία»
- «Το ρωμαϊκό θέατρο της Καρχηδόνας, Τυνησία»

Θυμηθείτε, επίσης, ότι Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς έχουν ανακηρυχθεί και ορισμένα θέατρα της Ελλάδας. Θα τα βρείτε ανάμεσα στα έντυπα εκπαιδευτικών περιπάτων που περιλαμβάνονται στο φάκελο. Πρόκειται για τα έντυπα:

- «Ακολούθησέ με... στο θέατρο των αρχαίων Αιγών (Βεργίνας)»,
- «Ακολούθησέ με... στα αρχαία θέατρα του Ασκληπείου και της πόλεως Επιδαύρου»,
- «Ακολούθησέ με... στο αρχαίο θέατρο των Δελφών»

Αναφορές στο έργο της UNESCO και γενικότερα του ΟΗΕ γίνονται στις παρακάτω σελίδες βιβλίων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Θεματική Ενότητα: 4η. Το άτομο και η
Διεθνής Κοινότητα

Ενότητα: Α'. Διεθνείς Οργανισμοί και Ορ-
γανώσεις

Κεφάλαιο: 2. Ο ρόλος των Διεθνών Ορ-
γανισμών

Από το βιβλίο του δασκάλου: (...) να κα-
ταστήσει τους μαθητές ικανούς να κα-
τανοήσουν το ρόλο, το σκοπό και τη
χρησιμότητα αυτών των Οργανισμών
(σελ.71).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Η UNESCO
είναι η Διεθνής Οργάνωση Επιστημών
και Πολιτισμού του ΟΗΕ. Φροντίζει
μέσω της συνεργασίας των κρατών σε
θέματα παιδείας, επιστήμης και πολιτι-
σμού, να συμβάλει στη διατήρηση της
ειρήνης και της ασφάλειας στον κόσμο
και να προασπίσει το σεβασμό στο δί-
καιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα χω-
ρίς διακρίσεις (...) (σελ. 84).

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ Ιστορία

Κεφάλαιο: 10. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
και η Ελλάδα

Ενότητα: 49. Τα αποτελέσματα του Β'
Παγκοσμίου πολέμου και η ίδρυση του
Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: (...) Οι
μαθήτριες και οι μαθητές επιδιώκεται
να μάθουν για την ίδρυση του Οργανι-
σμού Ηνωμένων Εθνών, τη λειτουργία
και τις επιδιώξεις του (σελ.123).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Τέλος, ση-
μαντικό υπήρξε και εξακολουθεί να είναι
το έργο του ΟΗΕ στην παροχή ανθρω-
πιστικής βοήθειας και στη διάσωση της
πολιτιστικής κληρονομιάς (σελ.136).

Β' ΛΥΚΕΙΟΥ Πολιτική και Δίκαιο

Κεφάλαιο: 10. Η διεθνής κοινότητα
10.2.1 Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)

Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: (...) Οι μαθητές και οι μαθήτριες να μπορούν να περιγράψουν, σε γενικές γραμμές, τη λειτουργία του Ο.Η.Ε. (...) και να αξιολογήσουν το ρόλο του στη σύγχρονη διεθνή πραγματικότητα (σελ. 169).

Από το βιβλίο του μαθητή: Οι σκοποί του Ο.Η.Ε. ορίζονται στον καταστατικό του χάρτη (111 άρθρα) (...) (σελ. 128).

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ Ιστορία

Κεφάλαιο: ΣΤ'. Ο μεταπολεμικός κόσμος
1. Η μεταπολεμική οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας - Η σύσταση και η λειτουργία του ΟΗΕ

Από το βιβλίο του εκπαιδευτικού: (...) Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα ίδρυσης του ΟΗΕ (σελ. 149).

(...) Άλλες υπηρεσίες του ΟΗΕ: UNESCO= Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (1946). Σκοπός: Ανάπτυξη παιδείας, επιστήμης και πολιτισμού (σελ. 150).

Από το βιβλίο του μαθητή: (...) Τέλος, στο πλαίσιο του ΟΗΕ λειτουργεί και μια σειρά ειδικευμένων υπηρεσιών, όπως είναι (...), και η UNESCO, που ασχολείται με την πολιτιστική ανάπτυξη και κληρονομιά (σελ. 142).

Βιβλιογραφία

- Αδάμ-Βελέν, Π.** (2006). *Θέατρο και Θέαμα στον Ρωμαϊκό Κόσμο*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Akurgal, E. et al.** (2007). *Ancient Civilization and Ruins of Turkey*. Istanbul: Net Turistik Yayinlar.
- Alvarez Martinez, J. M.** (1994). *Conjunto arqueologico de Merida: patrimonio de la humanidad*. Merida: Junta de Extremadura, Consejería de cultura y patrimonio.
- Bellet, M.** (1991). *Orange antique: Monuments et musée*. Paris: Ministère de la culture, de la communication et des grands travaux.
- Bieber, M.** (1961). *The History of the Greek and Roman Theater*. New Jersey: Princeton University Press.
- Bouley, E.** (1996). *Le théâtre romain de Philippopolis en Thrace*. Ktema 21, 109-116.
- Browning, I.** (1979). *Palmyra, Park Ridge*. N.J.: Noyes Press.
- Browning, I.** (1982). *Jerash and the Decapolis*. London: Chatto & Windus.
- Burns, R.** (1999). *Monuments of Syria*. London and New York: I.B. Tauris.
- Chase, R. G.** (2002). *Ancient Hellenistic and Roman amphitheatres, stadiums, and theatres: The way they look now*. Portsmouth, N.H: P.E. Randall.
- Ciancio-Rossetto, P. & Pisani-Sartorio, G.** (ed.) (1994-1996). *Greek and Roman Theatres. At the roots of acted language*. Torino: SEAT.
- Cimok, F.** (2001). *Pergamum*. Istanbul: Turizm Yayinlari.
- Cimrin, H.** (2002). *Ephesus: The Metropolis of the Antique Age*. Izmir: Guney Books.
- Erim, K. T.** (1986). *Aphrodisias: City of Venus Aphrodite*. New York: Facts on File Publications.
- Finsen H. et al.** (1972). *Le levé du théâtre romain à Bosra, Syrie*. Copenhagen: Munksgaard.
- Frézouls, E.** (1952). *Les théâtres romains de Syrie*. Annales Archéologiques Arabes Syriennes (AAAS) II.
- Fuchs, M.E. & Dubosson, B.** (2011) *Theatra et spectacula. Les grands monuments des jeux dans L' Antiquité*. Lausanne: Etudes de Lettres.
- Grenier, A.** (1958). *Manuel d' archéologie gallo-romaine, III. L' architecture 2. Ludi et circenses: théâtres, amphithéâtres, cirques*. Paris: Editions A. et J. Picrd & Co.
- Lachaux, J. Cl.** (1979). *Théâtres et ampithéâtres d'Afrique Proconsulaire*. Aix en Provence: Édisud.
- Muzesi, A.** (1996). *A complete guide to the three major cities of the ancient Antalya-Pamphylia: Perge, Aspendos, Side*. Antalya: Antalya Museum.
- Picard C.** (1951). *Carthage*. Paris: Les belles Lettres.

- Richardson, L.** (1988). *Pompeii: An Architectural History*. London: The John Hopkins University.
- Rivet, A. L. F.** (1988). *Gallia Narbonensis: Southern France in Roman Times*. London: Batsford.
- Ros, K.E.** (1996). *The Roman Theatre at Carthage*. American Journal of Archaeology, 100, 449-490.
- Sear, F.** (2003). The Theatre at Butrint: Parallels and Function. Στο: Gilkes, O. (επιμ.), *The Theatre at Butrint*, suppl. 35. London: British School at Athens, 181-194.
- Sear, F.** (2006). *Roman Theatres. An Architectural Study*. Oxford: Oxford Monographs in Classical Archaeology.
- Segal, A.** (1995). *Theatres in Roman Palestine and Provincia Arabia*. New York: E.J. Brill.
- Smith, R. & Erim, K.T.** (1991). *Aphrodisias papers. 2 : the theatre, a sculptor's workshop, philosophers, and coin-types: including the papers given at the Third International Aphrodisias Colloquium held at New York University on 7 and 8 April, 1989*. Department of Classical studies, University of Michigan.
- Soren, D. & James, J.** (1988). *Kourion: The search for a lost Roman city*. New York: Anchor Press.
- Starcky, J. et Gawlikowski, M.** (1985). *Palmyre*. Paris: Librairie d'Amérique et d' Orient.
- Wilson, R.J.A.** (1990). Roman Architecture in a Greek World. Στο: Henig, M. (ed.) *Architecture and architectural sculpture in the Roman Empire*. Oxford: Oxford University Committee for Archaeology Monograph, 29, 67-90.
- Wilson, R.J.A.** (1990). *Sicily under the Roman Empire: the archaeology of a Roman Province 36 B.C.–A.D. 535*. Warminster: Aris & Phillips Ltd.
- Wylde Swiny, H.** (1982). *An Archaeological guide to the ancient Kourion area and the Akrotiri Peninsula*. Nicosia: Department of Antiquities.

Πηγές από το διαδίκτυο

- Διαδικτυακός τόπος αρχαιολογικού χώρου Augusta Raurica:
<http://www.augustaurica.ch/e/menu/index.php> (προσπελάστηκε στις 2/11/2012).
- Διαδικτυακός τόπος Βρετανικού Μουσείου:
http://www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues/ancient_cyprus_british_museum/kourion/history_culture_burial/roman_kourion.aspx (προσπελάστηκε στις 7/3/2013).
- Διαδικτυακός τόπος του γαλλικού φορέα “Culturespaces”:
<http://theatre-antique.com/fr/la-decouverte-du-lieu/theatre-antique> (προσπελάστηκε στις 12/12/2012).
- Διαδικτυακός τόπος Διεθνούς Ινστιτούτου Αρχαίου Δράματος:
<http://www.indafondazione.org/en/la-fondazione/profilo/> (προσπελάστηκε στις 27/9/2012).
- Διαδικτυακός τόπος Εγκυκλοπαίδειας Μείζονος Ελληνισμού (Άσπενδος):
<http://asiaminor.ehw.gr/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaid=3812> (προσπελάστηκε στις 11/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος Εγκυκλοπαίδειας Μείζονος Ελληνισμού (Αφροδισιάς):
<http://www.ehw.gr/asiaminor/forms/fLemma.aspx?lemmaId=3856>. (προσπελάστηκε στις 22/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος Εγκυκλοπαίδειας Μείζονος Ελληνισμού (Εφεσος) :
<http://www.ehw.gr/asiaminor/forms/fLemma.aspx?lemmaId=4338> (προσπελάστηκε στις 3/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος Εγκυκλοπαίδειας Μείζονος Ελληνισμού (Μίλητος):
http://www.ehw.gr/asiaminor/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaId=5354&boithimata_State=&kefalaia_State=#chapter_15 (προσπελάστηκε στις 15/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος Εθνικού Πάρκου Βουθρωτού:
<http://butrint.org/index.php> (προσπελάστηκε στις 6/11/2012).

Διαδικτυακός τόπος Ινστιτούτου Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης (Monuments of Aphrodisias):
<http://www.nyu.edu/gsas/dept/fineart/academics/aphrodisias/aphrodisias-theater.htm>
(προσπελάστηκε στις 18/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος Μητροπολιτικού Μουσείου της Νέας Υόρκης (Palmyra):
http://www.metmuseum.org/TOAH/hd/palm/hd_palm.htm (προσπελάστηκε στις 15/5/2013).

Διαδικτυακός τόπος Τμήματος Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων της Κυπριακής Δημοκρατίας (Κούριο):
<http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/0/D68072D13C2FB379C225719B0029F872?OpenDocument>
(προσπελάστηκε στις 28/5/2013).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Site of Palmyra):
<http://whc.unesco.org/en/list/23> (προσπελάστηκε στις 10/5/2013).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Ancient City of Bosra):
<http://whc.unesco.org/en/list/22> (προσπελάστηκε στις 16/5/2013).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Roman Theatre and its Surroundings and the “Triumphal Arch” of Orange):
<http://whc.unesco.org/en/list/163> (προσπελάστηκε στις 28/11/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Arles, Roman and Romanesque Monuments):
<http://whc.unesco.org/en/list/164> (προσπελάστηκε στις 14/11/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Butrint):
<http://whc.unesco.org/en/list/570> (προσπελάστηκε στις 5/12/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Archeological Ensemble of Merida):
<http://whc.unesco.org/en/list/664> (προσπελάστηκε στις 14/12/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Archeological Areas of Pompei, Herculaneum and Torre Annunziata):
<http://whc.unesco.org/en/list/829> (προσπελάστηκε στις 22/11/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Historic Sites of Lyons):
<http://whc.unesco.org/en/list/872> (προσπελάστηκε στις 3/12/2012).

Διαδικτυακός τόπος της UNESCO (Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica):
<http://whc.unesco.org/en/list/1200> (προσπελάστηκε στις 7/12/2012).

Διαδικτυακός τόπος του Whitman College, Washington (The theatre at Aphrodisias, Turkey):
<http://www.whitman.edu/theatre/theatretour/aphrodisias/introduction/aphrodisias.intro2.htm>
(προσπελάστηκε στις 10/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος του Whitman College, Washington (The theatre at Aspendos, Turkey):
<http://www.whitman.edu/theatre/theatretour/aspendos/introduction/aspendos.intro2.htm>
(προσπελάστηκε στις 12/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος του Whitman College, Washington (The Theatre at Ephesus):
<http://www.whitman.edu/theatre/theatretour/ephesus/commentary/Ephesus.commentary.htm>
(προσπελάστηκε στις 23/4/2013).

Διαδικτυακός τόπος του Whitman College, Washington (The Aurasio Roman Theatre):
<http://www.whitman.edu/theatre/theatretour/Orange/commentary/Arausio.commentary.htm>
(προσπελάστηκε στις 20/11/2012).

Διαδικτυακός τόπος του Whitman College, Washington (The Acropolis Theatre at Pergamum, Turkey):
<http://www.whitman.edu/theatre/theatretour/pergamum/commentary/pergamum.commentary.htm>
(προσπελάστηκε στις 4/4/2013)

Προέλευση εικόνων

Εικόνα εξωφύλλου: **Age/www.iml.gr** (Το ρωμαϊκό θέατρο του Αμμάν στην Ιορδανία, 1ος-2ος αι. μ.Χ.)

Εικόνες 1-2, 7, 9-10, 12, 14, 17, 19, 21-27, 30, 33, 37-38, 41-42, 46, 50, 52, 56-57, 59-61, 64-69, 71, 75-76, 78, 83: **Corbis/SmartMagna.com**

Εικόνα 3: **Εφορεία Αρχαιοτήτων Αθηνών**

Εικόνες 4, 6: **Ciancio-Rossetto, P. & Pisani-Sartorio, G. (ed.) (1994-1996). Greek and Roman Theatres. At the roots of acted language.** Torino: SEAT

Εικόνα 5: **Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας**

Εικόνες 8, 13, 40, 44-45, 63, 70, 72-74, 79: **Laif/www.iml.gr**

Εικόνες 11, 15-16, 18, 20, 28-29, 31-32, 34, 36, 39, 43, 47, 49, 53-55, 58, 62, 77, 80-81: **Age/www.iml.gr**

Εικόνα 35: **Augusta Raurica, Photo Susanne Schenker**

Εικόνα 48: **Izzet Keribar/www.iml.gr**

Εικόνα 51: **Newscom/www.iml.gr**

Εικόνα 82: **Διεύθυνση Μουσείων**

Εικόνες σύνθεσης (σελ. 106-107): **Age/www.iml.gr, Corbis/SmartMagna.com, Laif/www.iml.gr**

Το έργο «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη της σημασίας του θεάτρου στην αρχαιότητα και σήμερα» (κωδικός MIS 339817) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ISBN: 978-960-386-225-3